Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Najer Folksblat פרייז 35 גראשען

היינט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

Nr. 82/1377 | Łódź, Sroda 4 kwietnia 1928 r. | זעקסטער יאהרגאַנג | לאדז מיטוואך יד ניסן תרפ"ח | Nr. 82/1377

Adres redakcji i administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 2471. | אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 24-71.

ZNAK OCHRONNY

טעע
כשר לפסח

דער וועלט-בערימטער **טעע** דער וועלט-בערימטער
פון דער פאר'מלחמה'דיגער טעע-פירמע
וו. וויסאצקי עט קאָמפּ.

פריהער מאָסקווע איצט לאָנדאָן עמפפעהלט פון איהרע אייגענע פלאנטאציעס אין אָריגינאל-פאקונגען באנדראָלירט די סאָרטען

510 און № 74

וועלכע איבערשטייגען מיט זייער גוטסקייט אַלע אַנדערע מלחמה-טעע-פירמעס.

כשר לפסח בהכשר הרב יעקב מאַיר סגלוביץ בדנציג.

בעמ.: ביים קויפען לענקט די אויפמערקזאַמקייט אויף די אויבען-אָנגעוויזענע נומערן, ווייל ס'האבען זיך בעוויזען פאקונגען מיט עהנליכע נומערן

שאקאלאדע,
קאקאא
כשר לפסח!

ANGLAS

געשמאקפאל
נאהרהאפט
אראמאטיש
בהכשר הרב יעקב מאיר סגלוביץ בדנציג
פאָדערט איבעראַל!

ספעציעלע ביליגע פרייזען אויף יום-טוב!!!

Perfumerja S. BUCHWAJC, Piotrkowska 22. Tel. 31-43

האט צוליב די יום-טובים פערקלענערט די פרייזען פון אַלע קאסמעטישע אַרטיקלען ווי:

פערפומען, זייפען, פודער, קוויאטאווע וואַסער, פערשידענע קרעמען אין- און אויסלענד.

פאר ענגראסיסטען ספעציעלער ראבאט.

מענער-היטען

נאך נישט אין לאדז געוועזענע פאַסאָנען און קאָלירען

געפינט איהר נאר אין גרעסטען אויסוואהל צו מעסיגע פרייזען ביי

מ. קאפעלושניק,

לאדז. קאנסטאנטינער 8

כשר לפסח | די בעוואוסטע — יודישע — שאקאלאדען-פאבריק "ZŁOTY RAJ" | כשר לפסח

מאכט בעקאנט איהרע געעהרטע קונדשאפט, אז צום בעפארשטעהענדען פסח איז זי פערזעהען מיט א רייכען אויסוואהל פון פערשידענע שאקאלאד און קארמעלען כשר לפסח אפילו למהדרין מן המהדרין.

בעמערקונג: אלעס ווערט אויסגעארבייט בהכשר גמור אונטער דער השגחה פון אנשים כשרים ונאמנים.

—אונזערע פערקויפס-שטעלען:—
וווסכאדניא 50, זאוואדזקא 11, צעגעלניאנא 26

אכטונג, לאדז און אומגעגענד!

איך טייל מיט מיינער געעהרטער קונדשאפט, אז איך האב איבערגעגע-בען די פערטרעטונג אויף לאדזער וואיעוואודזטווע דער לאנגיעהריגער, בעוואוסטער פירמע

ליפא שיינביין, לאדז, נאוואמיעסקא 27, טעל. 49-27

וואו איהר בעקומט מיינע אריגינעלע ווייבעך צו דיזעלבע פרייזען וואס ביי מיר אין ווארשא. מיט אכטונג

א. נ. ליבערמאן, ווארשא, פראנציסקאנער 19

בעמערקונג: אזוי ווי אין לאדז האט זיך בעוויזען פעלשונגען פון מיינע ווייבען, בעט איך די געעהרטע קינדשאפט אויפצופאסען אויף די קארקען, דאס עס זאל זיין אויס-געשריבען דעמועלבען נאמען, וואס אויף די עטיקעט.

צו דער געעהרטער קונדשאפט!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז צום קומענדיגען יום-טוב בעזיץ איך אויף לאגער א גרויסען אויס-וואהל פון פערשידענע **ווייבעך** אין- און אויסלענ-דישע, אריגינעלען **כרמל-ווייך** ווי אויך אריגי-נעלען ווייך פון דער פירמע ליבערמאן, ווארשא, מעהד, ליקערען, שפירט, שליוואוויץ זאווי רויטוויין ספעציעל פאר צוקער-ליידענדע אלעס כשר לחג הפסח צו קאנקורענץ-פרייזען.

מיט אכטונג **ליפא שיינביין, לאדז, נאוואמיעסקא 27, טעל. 49-27**

בעמערקונג: ביי א גרעסערען איינקויף ראבאט. די פירמע עקזיסטירט פון 1903.

רעיעל, גוט און ביליג קויפט מען:
ווייך, מעהד, שפריט,

די פיינסטע ליקערען, עכטער אונגארישער שליוואוויץ, אלע סארטען כרמל-וויין אויסערדעם היכפיינעם שפריט של פסח פון דער בעקאנטער פירמע יאפפע, גראדנע.

אלעס כשר לפסח! אלעס כשר לפסח!

נור אין דער וויינהאנדלונג

ע. שיקער, לאדז
פולנאצנא №1 טעל. 784

וועלכע עקזיסטירט זייט 1865 יאהר און איז דורך איהרע רעיעלע בעהאנדלונג דער געעהרטער קונדשאפט גוט בעקאנט.

גאנץ בעזונדערס ווערט רויט-וויין כשר לפסח ספעציעל פאר צוקערליידענדע עמפפאהלען.
002

המאקאראנען
כשר לחג הפסח!

כשר לחג הפסח!

דערמיט האבען מיר דעם כבוד מיטצוטיילען אונזער ג' קונדשאפט, אז מיר בעזיצען א רייכען אויסוואהל פון פערשידענע

צוקערווארען, שאקאלאד, באקאליען

פון אייגענער אויסארבייטונג ווי אויך פון פערשידענע אנדערע פירמעס. אויף לאגער בעזיצען מיר אויך מאלינע-זאפטען כשר לחג הפסח.

די פירמע עקזיסטירט פון 1800 יאהר. מיט אכטונג **מ. ה. ווראבלעווסקי** נאוואמיעסקא 21, טעל. 40-35

רעיעלע בעהאנדלונג. מעסיגע פרייזען.

100,000 זלאטעס

אויף דער לאטעריע קאן יעדער טאקי נישט געווינען, אבער

גוטען ווייך אויף פסח ביליג

קאן יעדערער יוד בעקומען אין לאנגיעהריגען געשעפט פון

מ. אלטער, פאלודניאווא 5, טעל. 18-79

וואו ס'איז דא אויף לאגער פערש. ווייבען, אויך אונגאר. און „כרמל"-וויין, מעהד, שפריט 96% אויך ליקערען כשר לפסח צו די ביליגסטע פרייזען. אויך איז צו בעקומען מיין ווייך אויף קילינסקי 44, ביי רוסאק. 428

בעקאנטמאכונג.

לויט דער איניציאטיוו פון די לאדזער פליישער-פאראיינען, וועט דעם 8-טען אפריל 1928, 3 אזייגער נאכמיטאג פארקומען אין לאדז, אין זאל „קאלאסעאום", זאכאדניא 53

אצוזאמענפאהר
פון אלע
פלייש-, פיה-, עופות- און גראשער-הענדלער

ווי אויך דעלעגאטען פון פליישער-ארגאניזאציעס אין לאדזער וואיעוואודזטווא מיט'ן אנטייל פון די פארשטעהער פון צענטראלען פליישער-פערבאנד ביים צענטראלען סוחרים-פעראיין אין ווארשא.

מיט רעפעראטען וועלען ארויסטרעטען א רייהע רעדנער מיט'ן סענאטאר טרוסקער בראש.

דער ארגאניזיר-קאמיטעט
417

ביים הורטאווניקעס-שעכטער-פעראיין, פאדזשעטשנא 10

שפאט ביליג! גרויסער שטרימף-פערקויף!!!

זיידען-פלאר, פילדעקאס, וואש-זיידע, קונסט-זיידע, פערשידענע שקארפעטען, הענדשקעס אין אלע סארטען, ווי אויך **גאלאנטעריע-ווארען** עמפפעהלט צו זעמטליכע קאנקורענץ-פרייזען

דאס ניי-ערעפענטע שטרימף- און גאלאנטעריע-געשעפט אויף

פאלודניאווא 15 פרא-ט. געוועלב

געדענקט דעם אדרעס! רעיעלע בעהאנדלונג!

צו דער חתונה פון אונזער חבר
הערמאן בעטצייג
מיט פרל.
סאניא ראזענבערג
ווינשען מיר פיעל גליק און צופרידענהייט
מאניעק ראזענבלום, ישראל סאלעס,
שמחה דייטשמאן, העניעק לעווקאוויטש. 470

צו דער חתונה פון חבר
יעזשי דרוקארזש
מיט ח'טע בינטשא מאשקאוויטש
ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט
טאלא גראסמאן, מ. אלטמאן, יואל לעננא.

א גליקליך צוזאמענלעבען און א ליכטיגע צוקונפט צו דער חתונה פון אונזער חבר
הערמאן בעטצייג
מיט פרל. **סאניע ראזענבערג**
ווינשען זכריה ניימאן, מענדל רובינשטיין, שמואל און יואל פרידמאן, הערשל סענדעראוויטש. 445

בברכת מזל טוב אנו מברכים את ח' היקר מר
אלעקסאנדער כושאנאווסקי
לנשואיו עם מרת **נחמה אייזלער**
יהי רצון שיהי' אגודתכם אגודת נצח לעד' ויזכו לבנות בית נאמן לד' ולעמו על הרי יהודה ולבנון
הועד דאגודת לומדי שעורי ערב
לאדז סאלנא 7 419

לחברינו היקר והנכבד מר
אלעכסנדר נ"י כרזאנאויסקי
לנשואי עם ב"ג **נחמה אייזלער**
יתן השי"ת שיהי' צעדך הראשון בחיים בהצלחה ותזכה לבנות בית נאמן בישראל ברוח התורה
דוד עפשטיין, דוד ליבערמאן, אשר זיידערמאן, אברהם חמיעלניצקי, חיים זאברזינסקי, משה קורניק, יוסף פעדערמאן, יעקב זאלצמאן. 449

"ZAGŁEBIE" פענסיאנאט
Willa „ROZALJA"

אינה. **פ. זנאמיראווסקי, קאמינסק.**
3 מינוט פון דער סטאציע.
די ווילע געפינט זיך אין וואלד. בעזיצט זוניגע צימערן, ראדיא און אלע בעקוועמליכקייט לויט די נייעסטע היגיענישע פארשריפטען.
פערשידענע וואוינונגען צו פערמיטען וועגען אלע ענינים זיך צו ווענדען צו **פ. זנאמיראווסקי, קאמינסק.**

ראטעוועט די האר!

זאגאר די גרעסטע ליסע-קעפ קענען צוריק בעקו-מען שעהנע האר, בענוצענדיג דעם באלזאם, וואס פער-היט די האר פון ארויספאלען, פערניכטעט די שיפען, בעזייטיגט דאס בייסען פון קאפ און ערוועקט צום לע-בען די אפגעשטארבענע ווארצלען פון די האר. אויך

פערפומען, זייפען, פודער קעלניש וואסער אין- און אויסלענדישע קאסמעטיק צו די נידריגסטע פרייזען.
אפטייק-סקלאד און פערפומעריע

H.HERMALIN, PIOTRKOWSKA 11

בעמערקונג: יעדער, וואס קויפט בעקומט אומזיסט א טאשען-שפיגעלע.

Dr. med.
NIEWIAŻSKI
Sienkiewicza 34
tel. 59-40.
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען. בעהאנדל. פון מענער-שוואכע. נעמט אן פון 5—9 אווענד

Dr. med.
WOLF EYCHNER
פרויען - קראנקהייטען און אקושעריע
נאווראט 11 טעל. 34-72
נעהמט אן דער לעצטער עמבולאטאר. 12—2, און די 6-8 אוונט

Dr. HELLER
ספעציאליסט פאר הויט- און וועגערישע קראנקהייטען.
2 נאווראט 2
נעמט אן ביז 10 פריה, 1—2 און פון 4—8 אוו. פאר פרויען ספעציעל פון 4 - 5 נאכמיטאג. פאר אונבעמיטעלטע לעמשניצע-פרייזען.

Dr. med.
STUPEL
Szkolna 12
ספעציאליסט פאר הויט, האר און ווענעריש קראנקהייטען, מענער-שוואכע, רענטגען-באשטראלען און קווארץ-ליכט, עלעקטרא-טעראפיע.
נעמט אן פון 12—3 נאכמ. און פון 6—9 אוונט.
לעמשניצע-פרייזען.

אכטונג, לאדז און פראווינץ!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז צו די בע-פארשטעהענדע יום-טובים האבען מיר פערזעהען אונזער לאגער מיט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע

דיוואנעס, טיש-דעקען,
כאדניקעס, בעט-דעקען,
גארדינען, קאנטאניערען,
שטארען, פארטיערען,
באנע-פאנס, מעבעל-איב רצוג

גאבעלינס, בראקאט א. ז. וו. אלעס צו די הורט! ביליגסטע פאבריקס-פרייזען. דעטייל!

רעיעלע בעהאנדלונג גוטע בעדינגונגען
הויפט-פערקויף פון פינסטער'ס פלוש-דעקען.

F.Futerman
Piotrkowska 28. Tel.29-21

מעבעל
אין גרויסען אויסוואהל — בעסטער קוואליטעט
אויף די בעסטע בעדינגונגען, נור ביי דער פירמע

M. BIMKE
Wschodnia 47 (Piotrk. 24)
Telefon 36-75

א גרויסער אויסוואהל פון געבעטע שטיהל, אויך פון לפרארט טאפעציר-מעבעל פון אייגענער אויסארבייטונג.

נאך דער קעניגסבערגער קאנפערענץ
איז דער ליטווישער פרעמיער וואלדעמאראס אפטימיסטיש געשטימט

קעניגסבערג, 3 (ספ. טעל.) דער ליטווי־שער פרעמיער וואלדעמאראס האט דערקלערט פאר א פוילישן זשורנאליסט, אז די ענינים, וואס זענען באהאנדעלט געווארן אויף דער פויליש־ליטווישער קאנפערענץ זענען זעהר קאמפליצירטע און פאדערן א דורכגרונטן און גענויען אנאליז. דער עיקר־ענין איז דער פאליטישער מאמענט. די גענענזייטיגע באציהונגען זענען אזוי פערפלאנטערט, אז ווילנער ברויט און קאוונער ברויט זענען פאליטישע שטרייט־פראגען. איך בין אבער בטבע אן אפטימיסט — האט וואלדעמאראס געזאגט — און דעריבער בעפרידיגט מיך יעדען סוף.

קאוונע, 3 (אטע) תיכף נאכ'ן אנקומען קיין קאוונע, האט וואלדעמאראס אין אן אינטערוויו מיט ליטווישע זשורנאליסטען ערקלערט, אז די בעראַ־טונגען אין קעניגסבערג האבען נישט געטראגען דעם כאראקטער פון א קאנפערענץ, נאר זיי האבען מיט זיך פארגעשטעלט אן ארגאניזאציאנס־פערזאמלונג. מיר האבען נישט אנגענומען קיין איין פונקט — האט ער געזאגט — וואס זאל שטעהן אין א סתירה מיט אונזער שטעלונג צום ענין ווילנא. לסוף האט וואלדעמאראס אויפגעקלעהרט, אז די פערהאנדלונ־גען זענען פארגעקומען אויפ'ן יסוד פון דעם פעלקער־בונד'ס א רעזאלוציע, אין וועלכער ס'איז גע־ווען אויסגעדריקט דער וואונש, אז דער קריגס־צושטאנד צווישען פוילען און ליטע זאל בטל ווערען, און עס זאל צוריקגעשטעלט ווערען דער שלום.

אויף דעם ראזיגען וועג איז איצט געמאכט געווארען דער ערשטער שריט. דעם 20 ד. ח. וועט אויף דעם צוזאמענפאהר פון די קאמיסיע־פארזיצער קלאהר ווערען, צי ס'איז מעגליך קומען צו א הסכם, צי מען וועט דארפען צוזאמענרופען א נייע קאנ־פערענץ.

ליטווינאוו, קאראכאן, אבאלענסקי?

אדער וועט טשיטשערין אליין בלייבען אויף זיין ארט.

מאסקווע, 3 (א. ט.) די צייטונגען לייקענען אפ דעם קלאנג, וואס ס'האט פערשפרייט די שווע־דישע פרעסע, אז דער פאלקס־קאמיסאר פאר אויס־סערן־ענינים, טשיטשערין האט רימיסיאנירט.

די קלאנגען חזר'ן זיך אבער איבער אונאויפ־הערליך, און מ'רופט אפילו אן אלס זיינע פערטרע־טער די נעמען פון ליטווינאוו'ן און קאראכאנען.

ווארשא, 3 (טעלעפאניש) נעכטען האט זיך אין ווארשעווער פאליטישע קרייזען ווי אויך אין די אויסלענדישע געזאנדשאפטען פערשפרייט א קלאנג, אז דער רוסישער קאמיסאר פאר אויסערן־ענינים טשיטשערין האט זיך אנגעגעבען אין רימיסיע, אלס זיין פערטרעטער זאל בעשטימט ווערען דער געוו. „שארזש־די־אפער" אין ווארשא אבאלענסקי (פירשט) די רימיסיע פון טשיטשערינען זאל שטעהן אין צוזאמענהאנג מיט דעם קאמף וואס פיהרט זיך צווישען סטאלינ'ען און דעם רעכטען קאמוניסטישען פליגעל.

די זיצונג פון דער אגענץ-קאמיסיע

וועט פארקומען אין 2 חדשים ארום.

ניו־יארק, 3 (יט"א, טעלעגראפיש). לואי מארשאל, וועלכער האט בשעתו געשלאסען אן אפמאך מיט פראפ. חיים וויצמאן וועגען דער יודישער אגענץ, האט ערקלערט, אז די זיצונג פון דער אגענץ-קאמיסיע וועט פארקומען אין 2 חדשים ארום.

Dr. med. M. GLAZER
ul. ZIELONA Nr. 6.
טעלעפאן 45 49
הויט־און ווענערישע קראנקהייטען
נעמט אן פון 8—9.30 12—2 און 7—8 אוונט.

Capri
PLUTOS
MLECZNA
Z
MIGDAŁKAMI
i MIODEM

בילליגער פסח-פערקויף פון שאקאלאד און צוקערווארג!
איך טייל מיט דער געעהרטער קונדשאפט, אז היי־יאהר אזוי גוט ווי שטענדיג איז מיין לאנג־יעהריגע פערזעהן מיט א גרויסען אויסוואהל פון שאקאלאד, קאר־מעלען, מאקאראן, ווי אויך אלע ארט צוקערווארג
שטרענג כשר לפסח
צוקערווארג=פאבריק דעטייל=פ רקויף צו פאבריקס=פרייזען.
מ. קאלסקי, פאלודניאווא 4

מענער= און דאמען=היט
אין אלערליי נייעסטע פארבען און פאסאנען בעקומט מען ביי
שווארצבערג
פיעטריקאווער 50 (אין הויף)
רעפערירען ווערען פינקטליך און זארגפעלטיג אויסגעפיהרט

מצוה לפרסם!

מיר האבען געפרעגט א שאלה דעם ג. יאנאווער רב הרב ש. י. וואפנער (זייערס ראיאן), צי מיר קענען צונעהמען ארבייטער גוים צום ארבייטען די מצות? האט ער גע'פסק'נט, אז נישט. איינס: ווייל מען איז קפח פרנסה ארימע יודען; צווייטענס: ווייל דער דין איז אין „שלחן ערוך" או"ח סימן ת"ס פון אלע פוסקים, אז מצות. וואס ווערען געארבייט דורך גוים, הן געקנעטען און געוואלגערט, הן גע־באקען, זענען זיי פסול און מען איז נישט יוצא מיט זיי די כזיתים מצה ביים סדר, ווען אפילו יודען זענען דערביי משגיחים. מען האט אויך דאס זעלבע געפרעגט פיל מורה הוראות און אלע האבען דאס זעלביגע, געפסקנט. לכן זענען מיר דאס מפרסם, אז אין לאדז איז דא צעהנדליגער בעקערייען מיט אזעלכע פסל'ע מצות צום סדר אונטער דער השגחה פון ראבינאט און קיינער טוט נישט דאס אויפמערקזאם מאכען די טויזענדער יודען זיך צו קויפען יודישע מצות צו די כזיתים ביי די סדרים, זאל יעדער יוד געהן פרעגען א שאלה, ארער אליין נאכקוקען דעם דין.

412 דער פעראייניגטער כשר'ער מצה=פערבאנד, זאמענהאף 15.

כשר לחג הפסח! כשר לחג הפסח!
דער בעוואוסטער רעסטאראן
מ. פאגעלמאן, צעגעלנ'אנא 42
דערמיט מאך איך בעקאנט מיין געעהרטער קונדשאפט, אז צו דעם בעפארשטעהענדען פסח הבע"ל איז מיין רעסטאראן פערזעהן מיט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע ווינען, שפירט, ליקיערען, קאניאק, מעהד און כרמל=וויין, אלעס צו קאנקורענץ־פרייזען.
קומט און איבערצייגט אייך! רעיעלע בעהאנדלונג!
339 מיט אכטונג מ. פאגעלמאן, צעגעלניאנא 42.

Naszemu szefowi, z powodu zgonu Jego Ojca
B. P.
Izaaka Abego HUPERTA
wyraża szczere współczucie
PERSONEL
firmy I. Hupert.
462

הערמאן בעטציג
סאניא ראזענבערג
פערהייראט
לאדז, אפריל 1928.

צו דער האכצייט פון אונזער ליבען זוהן
הערמאן בעטציג
מיט פר"ל סאניא ראזענבערג
ווינשען פיל גליק און א עוויגעס צופרידען צוזא־מענלעבען
עלטערן און שוועסטער.

אסתר שעראדזקי
לייביש באלדערמאן
חתונה געהאט.
לאדז ר"ח ניסן תרפ"ח.

צו דער האכצייטס-פייערונג פון מיין טייערען ברודער און שוואגער
ה' לייביש באלדערמאן
מיט פרל. אסתר שיעראדזקי
גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען פיל גליק, זאל אייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעצירט זיין
פנחס באלדערמאן און פרוי.

גם אני בין המברכים
יחיאל שיפער

אלומות ברכות ובתוכם ברכת מז"ט לרגלי בשואין של בני ואחיה היקר מר לייבוש באל=דערמאן עם העלמה מרת אסתר שעראדזקי יתן ה' שתראו מכם רוב נחת צלחה בחיים ויורחו מזלכם כשמש בצהרים על הרי ציון וירושלים.
אימו ואחותיה.

זעזאניעס
וועגען דאכאדאווע
ביטעם
אויך אלער ארט — —
אדוואלאניעס פאדאטקאווע שרייבט
האכבערג'ס ביורא
פאנסקא 1 טעל. 36-77.

א וועקסעל.
אויף 48 זל. צאהלבאר 30/v אויסשטעלער: הורוויץ אין פיאטרקאוו, ארדרע: גרינבוים נאוואמייסקא 19 איז פערלוירען געווארען. דער וועקסעל ווערט ער־קלערט פאר אונגילטיג אפ־צוגעבען צו ל. וויינרייך, פאמארסקא 35. 274

פערלוירן א וועקסעל
אויף 500 זל. צאהלבאר דעם 10/9 1928 אין קראקא. אויסגעשטעלט דורך וויינינג און ראטבארד, ארדרע: מאיר פערטיג זשירא: עזריעל לעווי. דער עהרליכער פינ־דער ווערט געבעטען אבצו־געבען צו בארנשטיין וואסאדניא 44 געגען בע־לוינונג. דער וועקסעל ווערט ערקלערט פאר אונגילטיג.

בעקאנטמאכונג.
די פערוואלטונג — פון דער — תלמוד=תורה אלעקסאנדריסקא 13
מאכט בעקאנט, אז מאנטאג, דעם 2 טען אפריל איז פארגעקומען דאס
אויספלעטען די מצות
אין דער אנוועזענהייט פון דער פערוואלטונג.
געוואונען האט 2 פוד מצות ה' לייזער ראהם, אלעקסאנדער 22, געקויפט ביי ה' ליפמאן גרינער, און 1 פוד מצות האט געוואונען ה' העניך גוטערמאן פון סטריקאוו, געקויפט ביי יאמניק, וועלכע האטען דאס געשענקט לטובת דער תלמוד-תורה, דריקט זיי אויס דעם בעסטען דאנק די פערוואלטונג.

Józef Knapik
Zakład Elektrotechniczny
i Warsztaty reperacyjne
Łódź, Przejazd 6, tel. 60-90

פיהרט אויס אלערליי ארבייטען וואס האט א שייכות מיט דעם עלעקטראטעכנישען פאך דורך א זעהר קורצע צייט צו צוגענגליכע פרייזען ווי: צוזאמענשטעלונג פון נייע קאלעקטארען און רעפארירונג־באבינען, רע־פעראטור פון דינאמא־מאשינע, טראנספארמאטאר־מאטארען און אלערליי עלעקטרישע אפאראטען
איך בעזיץ אויף לאגער מאטארען, דינאמא־מאשינען, בערשטען צו דינאמא־מאשינען. און מאטארען פון אלע גרעסען, בערשטען־האלטערס, מאטאר און טראנספארמאטאר־אייל.

סענסאציאנעלע ארעסטען אין גרויסווארדיין

אַרעסטירטע ווערען געפּייניגט אויף אַ שוידערליכען אופן.

בוקארעשט, 3 (י.ט.א.) א גרויסע סענסאציע האבען אין גאנצען לאנד ארויסגערופען די אונערווארטעטע ארעסטען פון פיל אינטעליגענטען און ארבייטער אין גרויסווארדיין, אונטערן חשד, אז זיי געהערען צו דער קאמוניסטישער אָרגאניזאציע. צווישען די ארעסטירטע געפינט זיך דער אינזש. פרוינד, דער דאקטילאָגראף יארלאן ווייס און איניגע פרויען פון דער דאָרטיגער יודישער אינטעליגענץ. שפעטער זענען ארעסטירט געוואָרען די סוחרים פרידמאַן, איגנאץ קיס, זינגער, הערמאַן שטיינהארט און פיל אנדערע. אלע ארעסטירטע זענען געשטעלט געוואָרען אין רשות פון דעם מיליטער-געריכט אין קלויזענבורג.

ווי עס טיילט מיט דער „קוואנטול" זענען די ארעסטירטע בעת דער אויספאָרשונג אויף א שוידערליכען אופן געפייניגט געוואָרען. מען האָט געוואָלט צווינגען די ארעסטירטע, זיי זאָלען זיך מודה זיין, אז זיי שטעהען אין פערבינדונג מיט אנדערע פערזענליכקייטען, מיטגלידער פון שטאָט-ראט א.א.וו. צוויי ארעסטירטע האָבען געפּרובט בעגעהן זעלבסטמאָרד. דער סוחר ראָזענפעלד האָט זיך אראָבגעוואָרפען פון 2-טען שטאָק פון תפיסה-בנין און צובראָכעןביידע פיס. א גרופּע גראָס-ווארדיינער אינטעליגענץ האָט איבערגעשיקט א מעמאָראנדום דעם פרעמיער און אינערן-מיניסטער אין וועלכען זיי פערזיכערען, אז די גרעסטע מעהרהייט פון די ארעסטירטע האָבען נישט קיין שום שייכות צום קאָמוניזם און זענען אָהן שום גרונד ארעסטירט געוואָרען.

50 טויזענד פונט שטערלינג

אויף ליקווידירען די אַרבייטסלאָזיגקייט אין ארץ-ישראל.

נ י ו - י ו ר ק 3 (יט"א טעלעגראפיש) דער פאָרזיצענדער פון „דזשאָינט" פעליקס ווארבורג האָט איבערגעבען דעם פראָפ. חיים ווייצמאַן א טשעק פון 50 טויזענד דאָלאר אויפ'ן חשבון אויפ'ן פון 50 טויזענד פונט, וועלכע זענען בעשטימט געוואָרען אויף צו ליקווידירען די ארבייטסלאָזיגקייט אין ארץ ישראל. פעליקס ווארבורג האָט דערביי געשטעלט א בעדינג, אז עס זאָלען אָפּגעשטעלט ווערען די אויסצאָהלונגען פאר ארבייטסלאָזע און די פאָנדען זאָלען בעשטימט ווערן אויף פראָדוקטיווע צוועקען.

זעלבסטמאָרד פון אַ יתום

אויפ'ן הויף פון אַ גימנאַזיע.

ווילנע, 3. (טעלעפאָניש).

די שילער פונ'ם יודישען גימנאַזיום פון פרוי סאָפיא גורעוויטש, ווען זיי זענען נעכטען בעת דער גרויסער פויזע אַרויס אויפ'ן הויף האָבען בעמערקט אַז אויף אַ בוים, וואָס שטעהט אויפ'ן הויף, הענגט אַ מענשליכער קערפּער. עטליכע דרייסטערע זענען אַרויפגעקראָכען אויפ'ן בוים און דעם קערפּער אַראָבגענומען, ער איז שוין אָבער געווען טויט, עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דאָס איז דער 16-יעהריגער זוסל, אַ יתום, וועלכער האָט זיך ערצויגען ביי קרובים. די סבה פונ'ם זעלבסטמאָרד איז נישט בעוואוסט.

מוזיקער נעהמט זיך דאס לעבען

ווייל ער האָט פערלוירען די הענד.

וואַרשא, 3. (טעלעפאָניש).

אין וואַלד ביי ווילאַנאָוו האָט מען געפונען הענגען אַ מאַנספערשוין פון אַ יאָהר 30, אָהן אַ רעכטער האַנד. ווי די אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט איז עס געווען דער מוזיקער לעאָפּאָלד ריעלור.

דער זעלבסטמערדער איז געווען אַ טאַלאַנט-פולער פידלער און קאָמפּאָזיטאָר פון דער מאָדערנער טאַנץ-מוזיק.

מיט איניגע וואָכען צוריק איז ער געפאַלען אַ קרבן פון אַן אויטאָ-קאַטאַסטראָפע און מ'האָט איהם נעמווט אַמפּוטירען די רעכטע האַנד. אַרויס-קומענדיג פון שפּיטאָל, איז ריעלור געווען פערצווייפעלט, וואָס ער קען מעהר זיין אינסטרומענט נישט נעהמען אין האַנד. דעם פערגאַנגענעם פרייטאָג איז ער אַרויס פון שטוב און מעהר נישט צוריקגעקומען.

דעם קערפּער האָט מען איבערגעפיהרט אין פּראָסעקטאָריום.

Dr. med. GRZEGORZ ROSENBERG
ספעציאל-ארצט פאר מאָגען-, דארם-לעבער- און אינערליכע קראנקהייטען
Gdańska 44 (דלוגאַ)
טעלעפאָן 24-44
נעהמט אָי פון 10 ביז 12 מיטאָג און פון ביז 8.30 אָוונט; זונטאָג פון 10—1 מיטאָג.

פּאַר שטרייקען קאָן מען נישט געקינדיגט ווערען.

אורטייל פון העכסטען געריכט.

וואַרשא, 3. (טעלעפאָניש).

פערהאַן ווערט פיל פאַלען ווען די אַרבייטס-געבער קינדיגען נאָך שטרייק-אַקציעס זייערע אַרבייטער, וועלכע זיי זענען חושד אין אָנפיהרען מיט דער אַקציע פון די אַרבייטער.

אויפ'ן האָזיגען באָדען קומט זייער אָפט צו גאַנץ שאַרפע קאָנפליקטען מיט די אַרבייטער. וועגען איינעם אַזאַ קאָנפליקט האָט דאָס העכסטע געריכט לעצטענס אַרויסגעטראָגען אַ מערקווירדיגען אורטייל.

אין 1922 איז אין דער פרושקאָווער עלעקטראָווניע אויסגעבראָכען אַ שטרייק, די פערוואַלטונג האָט רעמאָלס אָבגעזאָגט די אַרבייט אָהן יעדע ענטשעדיגונג.

די געקינדיגטע אַרבייטער אַסטראָווסקי און וואָיטשעכאָווסקי האָבען געמוטען געריכטליך פאָדערן זייער ענטשעדיגונג. דער ענין האָט זיך דערשלעפּט ביז'ן העכסטען געריכט וועלכער האָט אַרויסגעטראָגען אַן'ענדגילטיגען פּסק-דין.

דאָס העכסטע געריכט האָט פעסטגעשטעלט, אַז די דערמאָהנטע 2 אַרבייטער זענען געווען רעלעגאַטען בעת דעם שטרייק, און די פערוואַלטונג פון דער עלעקטראָווניע האָט דעריבער נישט געהאַט קיין שום רעכט זיי אָבצוזאָגען פון דער אַרבייט, אויב זי האָט דאָס יאָ געטון מוז די אונטערנעהמונג אויסצאָהלען די אָבגעזאָגטע אַרבייטער אַ 3-חדשים'דיגע ענטשעדיגונג.

—:o:—

דער יודישער וויסנ-שאפטלעכער אינסטיטוט
פייערט זיין
5-יאָהר-עקזיסטענץ

דער יום-טוב איז א פאָלקס-יום טוב.

די פייערונג אין ווילנע פון דער געזעלשאפט „פריינד פון יידישן וויסנשאפטלעכן אינסטיטוט" איז אונזער פייערונג.

ווער ס'שטייט אויפ'ן שטאנדפונקט פון יודישער קולטור שטייט אויפ'ן באָדן פון לעבעדיקן יידישן פאָלקסטום.

נעמט אָן, ווילנער פריינט, די האַרציקסטע ברכות און באַגריסונגען פון אייערע לאָרזשער פריינט

ובפרט פון

„נייעם פאלקסבלאט"

אינטערנאַציאָנאַלער שלום-קאָנגרעס

וועט פאָרקומען אין וואַרשאַ.

וואַרשא, 3. (טעלעפאָניש).

אין חודש יוני וועט פאָרקומען אין ווארשא אַן'אַלוועלטליכע פרידענס-קאָנפערענץ, וואָס ווערט אָרגאַניזירט דורך דעם אינטערנאַציאָנאַלען וועלט-פרידענס-ביוראָ אין גענף.

וועגען דער אָרגאַניזירונג פון דאָזיגען קאָנגרעס בעקומען מיר פאָלגענדע אינפאָרמאַציעס:

אויף אַ זיצונג פונ'ם ראַט פון אינטערנאַציאָנאַלען וועלט-פרידענס-ביורא אין לאָנדאָן, מיט דער בעטייליגונג פון פאָרשטעהער פון די גרויסע פרידענס-אָרגאַניזאַציעס אין ענגלאַנד, בעלגיען, דייטשלאַנד, שווייץ און פּוילען, איז בעשלאָסען געוואָרען, אויף דער איינלאַדונג פון דער פּוילישער פרידענס-אָרגאַניזאַציע, צונויפצורופען אין ווארשא פון 25. ביז'ן 29. יוני אַן'אינטערנאַציאָנאַלען וועלט-פרידענס-קאָנגרעס, אין וועלכען עס זאָלען זיך בעטייליגען כמעט אַלע לענדער, וואָס זענען אָנגעשלאָסען אין פעלקער-בונד.

אויפ'ן סדר-היום פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען וועלט-פרידענס-קאָנגרעס וועלען אין דער ערשטער רייה שטעהן די פראַגען וועגען ענטוואָפנונג אוןווירטשאַפטליכע פערשטענדיגונג אין זין פון פרייען האַנדעל, און אָבשאַפען די פערשידענע אייך- און אויספיהר-בעגרענצונגען. עס זאָל אויך בעהאַנדעלט ווערען די פראַגע צו שאַפען פעראייניגטע שטאַטען פון אייראָפּא, חוץ רוסלאַנד און דאָס ענגלישע אימפעריע, ווי אויך די פראַגען, וואָס זענען פערבינדען מיט דעם כינא-פּראָבלעם.

צום קאָנגרעס זאָלען קומען די בעריימטע אינטערנאַציאָנאַלע וועלט-פרידענס-קעמפער, וואָס שפּילען אַן'אָנגעזעהענע ראָלע אין דער אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק...

בּראַ שפּון דעם אָרגאַניזאַציאָנס-קאָמיטעט שטעהען די ה"ה טוגוט, דר. פּאָליאַק און ליפּאַצעוויטש.

—:o:—

די כלה ביי'ם פענסטער

אָבער נישט מיט דעם חתן.

וואַרשא, 3. (טעלעפאָניש).

אַ יונגערמאַן פון אַ יאָהר 25 איז געקומען נעכטען אין ראַבינאַט מיט אַ וויכטיגען ענין. פון זיין עלעגאַנטער קליידונג איז געווען צו זעהן, אַז ער איז פון די „בעסערע" און אַזעלכע קומען נישט אין ראַבינאַט אַריין סתם אַזוי צו פערדרעהען אַ קאָפּ.

ער איז אַ זוהן פון אַ רייכען סוחר אין ווארשא און פיהרט אַליין אויך געשעפטען. זייענדיג אַמאָל אין אַ שטעדטעל נעבען ווילנע האָט ער אין האָטעל וואו ער האָט גענעכטיגט, זיך בעקענט מיט דער טאָכטער פון האָטעל-איינגענטימער, אַ שען מיידעל און אין משך פון עטליכע טעג איז געמאַכט געוואָרען אַ „וואָרט".

דער יונגערמאַן איז אַהיימגעקומען און דערצעהלט זיינע עלטערן. אין תחילת האָבען זיך די עלטערן „געקווענקעלט". אַ „ליטוואַטשקע" פאַר אַ שנור? אַזוי ווי דער זוהן האָט אָבער גערראָהט, אַז ער וועט האַבדלען אויף איינענער האַנד" זענען די עלטערן צוזאַמען מיט איהם געפאָהרען צו דער כלה און מען האָט דאָרט, מיט מזל תּנאים-געשריבען.

ביי די תּנאים איז אָבגעמאַכט געוואָרען, אַז די כלה'ס עלטערן גיבען דעם חתן 2 טויזענט דאָלאַר תּיכף „אויף דער האַנד" און טויזענט דאָלאַר — נאָך דער חתונה.

דעם פערגאַנגענעם פּורים האָט מען דעם חתן פערבעטען „צו-גאַסט" און דאָ הויבט זיך אָן די טראַגעדיע:

די כלה האָט לכּבוד דעם „וואַרשאַווער פּאַר-צעט" פערבעטען אַ ס דקאָלעזשאַנקעס און קאָלעגעס און מען האָט זיך גאָר פיין משמח-געווען.

דערווייל האָט דער חתן „געראַרפּט" אַרויס-געהן אויפ'ן הויף און פערבייגעהענדיג פאַר די פענסטער, האָט ער געזעהן זיין כלה מיט אַ פרעמדען יונגענמאַן.

אַריינקומענדיג צוריק אין שטוב, האָט ער זיך גאָרנישט וויסענדיג געמאַכט, אָבגעוואַרט ביז די סעודה האָט זיך געענדיגט און צוריק אַהיימגע-פאָהרען.

באַלד צוזאַמענגעס האָט ער אָבגעשיקט די 2 טויזענט דאָלאַר מיט אַ בריוועלע, אין וועלכען ער האָט אין קורצע ווערטער ערקלערט, אַז — אויס שידוך.

צוליב דעם, וואָס עס איז שוין העכער 2 וואָכען און די כלה וויל איהם אַלץ נישט שיקען קיין „פּטורים", בעט ער דעם ראַבינאַט, מען זאָל איהם העלפען ביי'הילפיג זיין.

מען האָט דעם „אָבגעצאַרטען" יונגענמאַן גאָר נישט געקענט העלפען און איהם געהייסען קומען נאָך יום-טוב.

דריי יאָהר טעטיגקייט

פון יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט.

ווילנא, 3. (טעלעפאָניש).

סוף מערץ איז געוואָרען דריי יאָהר, ווינט עס האָט זיך אָנגעהויבען די אַרבייט פאַר דעם יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט. אין צוזאַמענהאַנג דער מיט אָרדענט דער אָרגאַניזיר-קאָמיטעט אין פּסח אַ רייהע פייערונגען אין ווילנע: אַן'אויסשטעלונג פון די אינסטיטוט-אוצרות, אַ וויסענשאַפטליכע זיצונג פון די סעקציעס, אַן'עטנאָגראַפישען אָוענד א. אַז. ה. דער הויפּטפּונקט פון דער אַקציע וועט זיין אַן'אַקאַדעמיע מיט'ן אַנטייל פון פּרץ הירשביינען, אויף וועלכער עס ווערט פּראָקלאַמירט ווערען דער בוי-קאַמפּאַניע אויף אויפצושטעלען אַ בנין פאַר דעם יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט.

פערזאַמלונגען וועלען אין לכּבוד דעם דריי-יאָהר-טאָג פון דעם יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט זענען אויך שוין פאָרגעקומען אין אַנדערע ערטער, למשל, אין בערלין דעם 16. מערץ. אין אַרגענטינע האָט די דאָרטיגע סעקציע פּראָקלאַמירט אַן'אינסטיטוט-וואָך אָנהויבענדיג פון דריטען אַפּריל די געזעלשאַפט „פריינד פון יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט" (ווילנע, גרויס-פּאָהוליאַנקע, 18) ווענדעט זיך צו אַלע פריינד פון דער יודישער קולטור מיט דער אויפאָדערונג, אַז זיי זאָלען אויסנוצען די פּסח-צייט אויף צו פערשטאַרקען זייער אַרבייט פאַר דעם אינסטיטוט, צו גרינדען זאַמלער-קרייזען, צו קלויבען עטנאָגראַפישע, ביבליאָגראַפישע און אַנדערע אָביעקטען, צו טון אויך אַלץ וואָס עס איז מעגליך אויף צו שטיצען די אינסטיטוט-אַרבייט מאַטעריעל.

פערפלייצונגס-קאַטאַסטראָפע אין איטאַליען.

רוים, 3. (ספּ.) די פערפלייצונג אין טאל ביים טייך גאַרזאַן נעהמט אָן אַ כאַראַקטער פון אַ גרויסער קאַטאַסטראָפע. אַלע טייכען האָבען זיך צוגאָסען אויף גרויסע שטחים אַרום.

80 מענשען און הונדערטער בהמות זענען אומגעקומען אין די כוואַליעס. די בעפעלקערונג צו-לויפט זיך אין אַן'אינבעשרייבליכער פּאַניק. דער שאָדען ווערט געשאַצט אויף 75 מיליאָן ליר.

„אררט"
זאבאדניא 43.
ארטיסטישער רעווי און קאמער-טעאטער
אונטער דער לייטונג מ. בראָדערזאָן

פּסח-פּראָגראַם!

זונטאָג, ד. 8-טען—3 פאָרשטעלונגען:
4 נאָכמ. (פאָפּול. פּרייזען), 8 און 10.15

מאָנטאָג, ד. 9-טען—1 פאָרשטעלונג:
אָנהויב 9.15 אין אָוונט

דינסטאָג, ד. 10-טען—1 פאָרשטעלונג:
אָנהויב 9.30 אין אָוונט

מיטוואָך, ד. 11-טען—2 פאָרשטעל.:
5 נאָכמ. (פאָפּול. פּרייזען) און 9.30

דאָנערשטאָג, ד. 12.—2 פאָרשטעל.:
5 נאָכמ. (פאָפּול. פּרייזען) און 9.30

שנים עשר
מי יודע?

1. פּסח
2. סקעטש
3. קיישלען
4. לופט-פליהער
5. זייגערל
6. מלוה מלכה
7. סאָלעם אַלייקום
8. ישוב'ניקעס
9. נאָך דער חופּה
10. חסידישער טאַנץ
11. מאָביליזאַציע
12. בעקערלעך.

הנחה-בילעטען — אונגילטיג.

דעפּ. דר. י. ראָזענבלאַט

נעפּעל אַרום סיים

ווער וועט אויסגעשפּילט ווערען די ענטשיידענדע שלאַכט

די פראַגע, וואָס וועט זיין מיט'ן סיים גערט נישט אַראָפּ פון דער טאָג-אָרדנונג. דאָס איז די בעסטע כאַראַקטעריסטיק פאַר דער היינטיגער אינער-פּאָליטישער לאַגע אין פּוילען. די מעהרהייט פון סיים שטעהט פּרינציפּיעל אין אָפּאָזיציע צו דער רעגירונג. דאָס האָבען דייטליך בעוויזען די וואַהלען פון'ם סיים-מאַרשאַלעק. מ'האָט זיך געזאָגט: אויב דער סיים זאָל בלייבען דאָס, וואָס ער דאַרף זיין, ד. ה. די העכסטע געזעצגעבערישע אינסטאַנץ אין לאַנד, מוז אין דער שפּיץ פון איהם שטעהן אַ מענש, וועלכער געהערט נישט צו דער רעגירונגס-פּאַרטיי, דען נאָר אויף אַזאַ אופן וועט ער זיין בכח אָפּצוהיטען דעם פּרעסטיזש פון'ם פּוילישען פּאַרלאַמענט און נישט האָבען קיין געבונדענע הענד. דאָס איז געווען דער זין פון אויסוועהלען דאַשינסקי'ן, דאָס איז געווען דער געדאַנקען-גאַנג פון די אַלע, וואָס האָבען פאַר איהם געשטימט.

מ'גיט זיך אָפּ אַ געהעריגען דין וחשבון דערפון, אַז די פּוילישע סאָציאַליסטען האָבען זיך שטענדיג בעצויגען און בעציהען זיך היינט מיט גרויס פריינדליכקייט צום מאַרשאַלעק פּילסודסקי, וועלכער שטעלט מיט זיך פאָר דעם וויכטיגסטען פּאָליטישען פאַקטאָר אין לאַנד. ס'וואָלט דערפאַר געווען אַ פעהלער צו גלויבען, אַז די אָפּאָזיציע פון די סאָציאַליסטען איז אַן ערנסטע. דאָ ווערט געפיהרט אַ שפּיל אויף צוויי פראָנטען: מ'ווייזט צוויי פּנימער — אַ שמייכלענדיגס און אַ צאָרנדיגס אָפּהענגיג דערפון, ווי ס'פאָדערט דאָס דער פּאָליטישער מאָמענט.

די פּוילישע סאָציאַליסטען האָבען בשעת די וואַהלען געפיהרט אַ שאַרפע אָפּאָזיציאָנעלע אַגיטאַציע; אַן אַנדער פראַגע איז, צי זיי וועלען דיזעלבע טאַקטיק פיהרען אין סיים. ס'איז דאָ אַ גרונד אָנצונעהמען, אַז די בעציהונגען צווישען דער דאָזיגער פּאַרטיי און דער רעגירונג וועלען זיך געשטאַלטען פריינדליך און אויף אַזאַ אופן וועט צושטאַנד קומען אַ מין רוהיגע טעטיגקייט אין פּאַרלאַמענט.

מיר שטעלען זיך דערפאַר אָפּ און לעגען אַ בעזונדער געוויכט אויף דער שטעלונג פון די פּ.פּ.ס. ווייל זיי בילדען דעם צענטער, אַרום וועלכען ס'גרופּירען זיך די אַלע ריכטונגען, וואָס זענען נישט קיין געשוואוירענע אָנהענגער פון דער רעגירונג. ענדערט זיך די אָריענטירונג פון פּ.פּ.ס. מוז דאַדורך אויך איינטרעטען אַן ענדערונג אויפ'ן גאַנצען פּאַרלאַמענטאַרישען פראָנט. אָבער ס'זענען פאַרהאַנען גרעניצען, וועלכע די סאָציאַליסטען וועלען ביים בעסטען ווילען נישט קענען איבערשרייטען; ס'זענען פאַרהאַן פּונקטען אין זייער פּראָגראַם, וועלכע זיי קענען בשום אופן נישט פאַרקויפען, אויב זיי ווילען נישט צוברעכען זייער גאַנצע אָרגאַניזאַציע, ווען זיי ווילען נישט פאַרלירען דעם גרעסטען טייל פון זייערע אָרגאַניזירטע און נישט-אָרגאַניזירטע סימפּאַטיקער. און די דאָזיגע גרעניצען זענען אָנגעצייכענט דורך פּרינציפּיעלע דעמאָקראַטישע יסודות.

פאַר די נישט פאַרבלענדעטע מענשען, פאַר מענשען, וואָס לעבען נישט פון היינט אויף מאָרגען, איז קלאָר, אַז אין היינטיגע צייטען, ווען די בעוואוסטזיניגקייט ביי די ברייטסטע שיכטען פון דער בעפעלקערונג איז געשטיגען, קען קיין שום לאַנד זיך נישט ערלויבען צו מאַכען צו שטאַרקע פּאָליטישע עקספּערימענטען, אויב עס וויל זיך נישט אויסצושטעלען אויף ערנסטע סכנות. די אָפּאָזיציע צו דער רעגירונג זעהט אַנדערש אויס ביי די ענדעקעס, ביי די בלוטיגע שונאים פון פּילסודסקי'ן; גאַנץ אַנדערש זעהט זי אויס ביי די גרופּירונגען, וואָס ווילען נישט מיטמאַכען קיין צו גרויסע קאָנסטיטוציאָנעלע ערשיטערונגען און האָבען דאָך אַ סענטימענט פאַר דער פּערזאָן פון פּילסודסקי'ן.

דאָ ליגט דער שליסעל פון דער גאַנצער סיטואַציע. זעלבסטפאַרשטענדליך האָט נאָך דאָס וויכטיגסטע וואָרט מיטצוזאָגען דער צווייטער צד, ד.ה. די רעגירונג. מ'קען מיט זיכערהייט אָננעהמען, אַז נישט ביי ביודזשעט-פראַגען, אָדער ביי עהנליכע ענינים וועט עס קומען צו אַן ענטשיידענדער שלאַכט, דער פאַל וועט ערשט איינטרעטען אין דעם מאָמענט, ווען די רעגירונג וועט אַריינברענגען איהרע פּראָיעקטען וועגען ענדערן די קאָנסטיטוציע. דאָ וועלען אַלע פאַראינטערעסירטע פאַקטאָרען מוזען אויפדעקען זייערע קאַרטען און שטעלען זייערע בעדינגונגען.

די לאַגע פון דער יודישער רעפּרעזענטאַנץ איז זעהר אַ שווערע. פון איין זייט וויל זי זיך רעכנען מיט דער ווירקליכקייט, פון דער צווייטער זייט האָט זי די פליכט אַלץ צו טון, כדי צו לינדערן די שמערצען פון'ם יודישען לעבען. ס'איז עד היום נאָך נישט געלונגען גענוי פעסטצושטעלען די בעציהונג פון די מאַסגעבענדע פאַקטאָרען צו די וויכטיגסטע יודישע פּראָבלעמען. זעלבסטפאַרשטענדליך וועט דאָס יודישע קאָלאָ נאָכ'ן דורכפיהרען פון איהר פולשטענדיגער קאָנסאָלידאַציע פאַרנעהמען די געהעריגע שריט, כדי פעסטצושטעלען דעם שטאַנדפּונקט פון דער רעגירונג צו אונזערע אָנגעוועהטאָגטע פראַגען און דאַמאָלט ערשט וועט מען קענען אָנצייכענען דעם וועג, אויף וועלכען די יודישע פּאַרלאַמענטאַרישע רעפּרעזענטאַנץ וועט מוזען געהן.

די פּאָר טעג פון פיבערהאַפטער פּאַרלאַמענטאַרישער טעטיגקייט זענען אַ צו קורצער טערמין, כדי אויפצוקלערען דעם צוקונפטיגען האָריזאָנט. איין זאַך שטעהט פעסט — אַז די פּאָר יודען, וואָס זענען פאַרבלאָנדזשעט געוואָרען אין נישט יודישע געגנטען, וועלען נאָך בעשטימט נישט קענען ווירקען אין יודישען זין. דער אינצידענט אין סענאַט בעת דער אָפּשטימונג פון סענאַטאָר שרייבערס פאָרשלאַגען, וואָס זענען געשטעלט געוואָרען אין נאָמען פון יודישען קאָלאָ און געגען וועלכע ס'האָט געשטימט דער „יודישער" סענאַטאָר דאָל, בעווייזט דייטליך, אַז די דריי פאַרבלאָנדזשעטע יודען שטעלען מיט זיך פאָר עלעמענטען, וועלכע זענען נישט פריי אין זייערע בעוועגונגען. ס'איז נישט אויסגעשלאָסען, אַז ס'קענען פאָרקומען פעלען, ווען דאָס יודישע קאָלאָ וועט בילדען דאָס צינגעל ביי דער וואָג, ווייל ביי איינצעלנע פראַגען ענדערט זיך זעהר שטאַרק דער כאַראַקטער פון דער אָפּשטימונג.

ווי מ'זעהט אַלזאָ איז די לאַגע פאָלשטענדיג נעבעלהאַפט. ס'וואָלט געווען געוואָגט שוין איצטיגען מאָמענט שפּילען די ראָל פון'ם נביא, און ווען מ'הערט אַזוי אָפט שטעלען פראַגען צי וועט דער סיים עקסיסטירען אָדער אויפגעלעזט ווערען, קען מען ערנסט נישט געפינען קיין ריכטיגע תשובה. איין זאַך שיינט זיכער צו זיין — אָדער דער פּאַרלאַמענט וועט אויסלעבען זיינע פינף יאָהר, אָדער אַ לענגערע צייט וועט איבערהויפּט קיין פּאַרלאַמענט אין פּוילען נישט עקזיסטירען.

באַנק=הויז
ט. בונימאָוויטש. ווילנע
דעוויזען-באַנק אינקאַסאָ אויף ווילנע
ערלעדיגט און ווילענשציזנע
אַרויסגעבענדיג הלוואות אויף פּראַכטען און צנד. אינקאַסאָ=דאָקומענטען,
ווי אויך הלוואות אויף סחורה אַדרעסירטע: „Bocznica Bunimowicza, Wilno"

„פאַרוואָס בין איך נישט קיין פעמיניסטקע?"

אַנקעטע וועגען פרויען=וואַהל=רעכט אין פראַנקרייך

(קאָרעספּאָנדענץ פון פּאַריז)

אין צוזאַמענהאַנג מיט די וואַהלען, וואָס וועלען פאָרקומען אין אַ חודש אַרום אין פראַנקרייך האָבען אָנגעהויבען צו זיין טעטיג די פראַנצויזישע פעמיניסטקעס. זייער גאַנצע קאַמפּאַניע דרעהט זיך אַרום דער פראַגע וועגען וואַהל־רעכט פאַר פרויען. גרויס אינטערעס האָט אַרויסגערופען די אַנקעטע, וואָס ווערט אַדורכגעפיהרט צווישען ליטעראַטען, פּאָליטיקער און געזעלשאַפטליכע טוער וועגען זייער בעציהונג צום רעכט פון פרויען געוועהלט צו ווערען.

די שריפטשטעלערין ראַשיל, וועלכע איז בעקאַנט מיט איהר בוך: „פאַר וואָס בין איך נישט קיין פעמיניסטקע", גיט איבער, אַז איהר אַנטיפעמיניסטישקייט איז ענטשטאַנען אויפ'ן באָדען פון איהר אייגען לעבען, פון איהר בעאָבאַכטונג איבער צוויי פרויען, וועלכע האָבען געווירקט אויף איהר לעבען — איהר באָבע און איהר מוטער.

איהר באָבע — אַ פרוי פון די דרייסיגער יאָהרען פון 19־טען יאָהרהונדערט האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט אַ ראָמאַנטישען טיפּ, אַ ווייכע אַ צאַרטע. איהר מוטער — אַ פרוי פון די 70־ער יאָהרען, אַ בולט'ער אויסדרוק פון אַן'עקסצענטרישען טיפּ, וועלכע האָט שוין דאַן מיט זיך פאָרגעשטעלט אַ טיפּ פון אַ מאָדערנער, אולטראַ־עמאַנסיפּירטער פרוי.

די באָבע, אַ זעלטען שעהנע בלאָנדינקע, צאַ־ט, ראָמאַנטיש, איז גרייט געווען זיך צו בעגייסטערען ביי יעדער געלעגענהייט, קינדיש וויינען און רערען מיט ציטערדיגע ליפּען וועגען ריהרענדע זאַכען.

איהר מוטער האָט איהר נאָך פון דער קינדהייט געלערענט זיך בעציהען צו דער באָבען צוריקגעהאַלטען, אַרויסשטעלענדיג דעם ראָמאַנטישען טיפּ אין אַ לעכערליך אויסזעהן. די מוטער, אַ שטאַרקע נאַטור מיט אַ אויסדריקליך פרייען ווילען און אַ גרויסע וואַלטעטערין. אַ קאַלטע שעהנהייט, אַ גרויסע מוזיקערין און שטענדיג געשוועבט אין די וואָלקענס, אַ פאַנטאַסטישע, מיט איין וואָרט — אַ מאַרמאָרנע סטאַטוע.

אין דער טאָכטער האָט זי איינגעפּלאַנצט די איבערציינונג, אַז דער הויפּט פון דער פאַמיליע איז די מוטער, זי טראָגט דאָס קינד און דעריבער איז זי פאַראַנטוואָרטליך פאַר'ן קינד'ס געבורט און פאַר זיין צוקונפט.

דער פאָטער איז, לויט די רייד פון דער מוטער, ווי אַלע מאַנספּערשוינען, אַן'עלעמענט, וואָס מען קאָן, אין דער פאַמיליע איגנאָרירען.

רעזומירענדיג איהרע איינדריקען, זאָגט ראַשיל, אַז די דאָזיגע צוויי פרויען, האָבען, פון איהר קינדהייט אָן, איהר גענומען די מעגליכקייט צו פערגלייכען צווישען די ביידע חוה'ס.

אין דער צייט ווען ביי דער באָבען אין הויז איז געווען שטיל, ס'האָט געהערשט שלום, האָט ביי איהר מוטער אין הויז געשטורמט מיט כאָאָס און אונאָרדנונג. דער פאָטער האָט זיך געלעבט אַן־אָפּגעזונדערט לעבען, די ווירטשאַפט איז געגאַנגען האָראָראָם, ווייל די בעל'הבית'טע האָט פערבראַכט די טעג ביים קלאַוויר און אַנדערע עהנליכע בעשעפטיגונגען, די ווירטשאַפט האָט זיך אַליין געפיהרט און די משרתים האָבען געטון, וואָס זיי האָבען געוואָלט.

דער סוף: די באָבע איז געשטאָרבען, ווערענדיג ביטער בעוויינט דורך איהר מאַן, די מוטער אָבער האָט פערענדיגט איהר לעבען אין אַ משוגעים הויז.

הגם די דאָזיגע צוויי טיפּען האָבען ווייניג געמיינזאַמעס מיט די היינטיגע פעמיניסטקעס, איז דאָך ביי איהר בעהאַלטען דאָס געפיהל פון שרעק פאַר דעם, אַז די פרוי זאָל זיך האַלטען גייסטיג העכער פאַר'ן מאַן. ווייל, זאָגט ראַשיל, דער מאַרך פון אַ פרוי איז קלענער ווי ביי אַ מאַן, איידער צו קעמפען פאַר גלייכבערעכטיגונג, איז דעריבער גלייכער, פאַר דער פרוי, שטאַרק צו אַרבייטען צו ענטוויקלען דעם פרויען־מאַרך, מען דאַרף דער פרוי לערנען גלייכמעסיג פיהלען, מיט אַנדערע ווערטער געזאָגט, איהר קלאָהר מאַכען, אַז גלייכהייט איז נישט קיין עלטער־בכורה.

פאַר וואָס איז די דאָזיגע פראַנצויזישע שריפטשטעלערין אַזאַ שטאַרקע געגנערין פון מאָדערנעם פעמיניזם?

צוליב דעם, זאָגט ווייטער ראַשיל, ווייל די מלחמה האָט, פון כמעט אַלע יונגע מיידלעך געמאַכט „ווייסע אַלמנות". אָט איז געבוירען געוואָרען אַ נייע ראַסע — אַן'אינטעליגענטע פרוי, איצט איילען זיך פרויען צו לערנען שרייבען אויף אַ מאַשין און נישט שפּילען פּיאַנאָ, די פרוי זוכט מעהר ברייטע האָריזאָנטען. וואָסערע האָריזאָנטען? — אין דער אינדוסטריע, אין דער לעהרע און קונסט אומעטום זיך אָנשטויסען אויף אַ גוטינקע, קליינינקע זאַך, וואָס זאָל אָפּהילכען מיט זיין טאַק־טאַק אַלע האַנדעלס־סוי־ות און שלאָף־צימער־סודות. דאָס איז די מאָדערנע מאַשינזסטקע.

איז דאָ אַ נאָכפראַגע אויף מאַשיניסטקעס און סטענאָטיפּיסטקעס? אָה, ניין, דער אָנבאָט איז דאָ מעהר ווי די נאָכפראַגע. אַ מאַנגעל פיהלט זיך נאָר אין משרתים, ניאַניעס און אַרבייטערינס. די סטאַטיסטיק בעווייזט, אַז 50 פּראָצ. אינטעליגענטע יונגע פרויען, סעקרעטאַרקעס, פיגורירען אויף גאַט־פּראָצעסען.

ראַשיל זאָגט, אַז די בילדונג פיהרט פרויען צו אַ פאַטאַלען סוף אין פאַמיליען־לעבען, אַפּעמיניסטקע קאָן נישט לעבען אין פאַמיליען־לעבען, זי וויל זיך נישט פערנעהמען מיט דער ווירטשאַפט, ערציהען קינדער און זי בעציהט זיך מיט פעראַכטונג צו עסען. דאַגעגען האָט זי אַ גרויסע נייגונג צום טרינקען, שכורט זיך שנעל אָן און רעדט דאַבײ פיל נאַרישקייטען.

דאָס מאָדערנע מיידעל האָט פערלוירען דאָס געפיהל פון צניעות און דאָס הייסט מאָדערנע ערציהונג. דערפון נעמט זיך איהר פעראַכטונג צו רעליגיע זי האָט אויסגעביטען דעם גלח, פאַר וועמען זי פלעגט זיך מתודה־זיין — אויפ'ן דאָקטאָר־היגיעניסט. זי האָט נישט קיין בושה. אַ מאָדערן מיידעל, אַ שילערין, רעדט אַזוי אויף אַזעלכע טעמען, וואָס אפילו אַ מאַלפּע וואָלט רויט געוואָרען.

די פרוי פון היינטיגער צייט, גלויבט נישט אין גאָט, נאָר גלויבט אין „וואָרזאָגערס". זי איז נישט־רעליגיעז, נאָר דערפאַר איז זי פינסטער און אַבערגלויביג. זי לאָזט זיך בעאיינפלוסען פון ספּיריטיזם, פאַקיריזם און פעטישיזם.

פאַר וואָס — פרעגט ראַשיל — הויבען די פעמיניסטקעס נישט אָן דערפון זיי זאָלען פיהרען אַ קאַמף געגען דער דאָזיגער פינסטערניש פון פרויען־שכל? צו וואָס די גאַנצע ערציהונג, בילדונג און ענטוויקלונג, אַז דאָס קאָן זי נישט בעפרייען פון איהר פינסטערען ווינקעלע, וואו די אַבערגלויבישע לעהרע טוט פאַרטוטצען איהר ווירקונג.

וואָסערע אידעאַל האָט די מאָדערנע פרוי?

לעבען אַ פול פערשוועגעריש לעבען, אָהן רעליגיע, נאָר ביי אַ פולער גלייכבערעכטיגונג מיט'ן מאַן.

ווי אַזוי פערשטעהט די פעמיניסטקע די ליבע?

די ליבע איז ביי איהר אַן'אייביג ברענענדע, פערבלענדענדע וועלט, וואָס בעצווינגט און שלינגט אַלץ איין, נישט ווי סענדיג פון איבערלעגונג און מאָס, די היינטיגע פרוי איז נישט פעהיג אויף אַזאַ גרויס געפיהל. ווי אינטעליגענט זי זאָל נישט זיין, קאָן זי נישט בעגרייפען די בערוהיגענדע געפיהלען פון דער ליבע, איהר פערנעהמט נאָר די פראַגע: צי בין איך די איינציגע, וועלכע ער האָט ליב?

האָט זיך איינגעגעבען אויסצוגלייכען דעם שוואַכען מיט'ן שטאַרקען געשלעכט?

די פרויען איז ערלויבט צו טראָגען הויזען, שערען מענעריש די האָר, רויכערען מעהר ווי מענער, טרינקען און זיך פערנעהמען מיט ספּאָרט.

אויך בנוגע דער מאָדע האָט די שריפטשטעלערין ביטערע ווערטער און זי פיהרט אויס:

אויב דער פעמיניזם וואָלט געקעמפט געגען די אַלע דאָזיגע חסרונות, אויב דער פעמיניזם וואָלט פערפיהרט פּראָצעסען געגען די שניידער, וועלכע געהן געגען דער אַנשטענדיגקייט, וואָלט געלערנט פרויען זיך אָנטון מעהר בעשיידען אויסגעהאַלטען — דאַן וואָלט געווען עפּיס אַנדערש. אַזוי אָבער ווי עס איז איצט, קאָן ראַשיל נישט זיין קיין פעמיניסטקע זי וויל נישט האָבען וואַהל־רעכט און פערנעהמען זיך מיט פּאָליטיק. עס וואָלט איהר געווען אומעטיג.

די דאָזיגע פעסטשטעלונגען פון דער שריפטשטעלערין האָבען אין פראַנקרייך געמאַכט אַ גרויסען רושם.

א. מ—און.

Lewi, Alenberg i Król.
46 פּעטריקאָווער 46
צווישען לאָדזער גרויסע פירמעס
וועלכע זענען דאָ גאָר פיל,
שיינט בעזונדער ווי אַ שטערען
לעווי אַלענבערג און קראָל.
אַלענבערג — עס קלינגט דער נאָמען
איבער שטעט און איבער לענדער,
ער איז דער אָפּנעהמער דער גרעסטער,
פון דער פירמע טעאָדאָר רענדער.
נאָר אַ דאַנק זיין גרויסען נאָמען
זיין ענערגיע און זיין רוהם
האָט ער דאָך געמאַכט די פירמע
זי זאָל בליהען ווי אַ בלום...
אויך אין וואַרשאַ דאָרט אויף גענשע
איז דאָך זיין געשעפט בעקאַנט,
אַלענבערג — דאָס איז אַ סוחר
מיט אַ זעלטענעם טאַלאַנט,
נאָר אַ חוץ די גוטע מעלות
וואָס עס איז ביי איהם פאַרהאַן
איז נאָך אַלענבערג, רבותי,
נאָר אַ גרויסער דזשענטעלמאַן.
זיין כאַראַקטער איז פון ניגנאַלר
האָט אַ האַרץ און פיל געפיהל
און אין הלכה־פילאַנטראָפּיע
אַרבייט ער אויך אין דער שטיל.
אַלענבערג — דאָס איז אַ סוחר
און אַ מענש פון בעסטען סאָרט
ביי איהם בעט מען נישט קיין וועקסעל
אַ גענוג איז דאָך זיין וואָרט.
גראַף קאַל.

——:0:——

DRUSKIENIKI

Zdroje solankowe, stacja klimatyczna, położone nad Niemnem i otoczne olbrzymiemi lasami sosnowemi.
Kąpiele: solankowe, kwasowęglowe, borowinowe. Hydropatja. Elektroterapja. Kąpiele słoneczno-powietrzne, plaża i kąpiele kaskadowe.

Sucho, słonecznie, wesoło, tanio

Dużo spacerów i wycieczek. Rybołóstwo. Grzybobranie.
Sezon letni od 15-go maja do 30-go września.

Informacje: Zarząd Zdrojowiska w Druskienikach, a w Warszawie Biuro w Polskim Klubie Turystycznym, Al. Jerozolimskie 39, tel. 64-36 codziennie od 10—1 w południe.

די מאָדערנע דעמאָקראַטיע

איהרע קריטיקער, מעלות און חסרונות

קאָרעספּאָנדענץ פון לאָנדאָן

ס'איז ערשט ערשינען אַ נייע בוך פון וועלס'ן „ווי געהט עס אויף דער וועלט". דאָס בוך איז צוזאַמענגעשטעלט פון אַרטיקלען, וועלכע דער בעריהמטער שרייבער האָט אין פערלויף פון יאָהר 1927 אָפּגעדרוקט אין דער אַמעריקאַנער צייטונג „סענדעי עקספּרעס", די טעמעס זענען פערשידענע: דאָ האָט איהר אַ נביאה, וואָס ס'וועט ווערען מיט דער אַרבייטער־פּאַרטיי, מיט די ענגלישע קאָלאָניעס, דאָ געפינט איהר אַ כוס מיט סם פאַר זיינע ליטעראַרישע פריינד, ווי בערנאַרד שאָו, למשל: און אין אַלע זיינע אַרטיקלען פיהלט איהר, אַז די לעבער פונ'ם מחבר טיילט אויס פונקט אַזוי פיל ביי־טערע־נאַל, ווי זיין מחי־אינטערעסאַנטע געדאַנקען.

אַ ספּעציעלען טייל בילדען זיינע אַרטיקלען וועגען דעמאָקראַטיע. ווי בעקאַנט, האָט די דעמאָקראַטיע איצט פיל אָנגרייפער, וואָס ווייזען אַרויס מעהר כעס, ווי גערעכטיגקייט. די דעמאָקראַטיע ווערט אויף אַ פערשידענאַרטיגען אופן אָנגעגריפען אין איטאַליען, אין דייטשלאַנד, אין סאָוויעט־רוס־לאַנד. די דאָזיגע קריטיקער קען מען איינטיילען אין דריי גרופּען: 1) די, וואָס ווילען בערעכטיגען דאָס געוואַלט פון דעם מין איז דאָס בוך פון סענאַטאָר רושאָוואַני רושענטילע, וואָס איז ערשינען פאַר אַ יאָהרען אין פלאָרענץ; 2) די, וואָס קריטיקירען נישט די דעמאָקראַטיע, נאָר איהר פערקריפּלונג, אַזאַ איז דאָס בוך פון שפּאַן „דער וואַהרער שטאַאַט" און 3) די, וואָס טרעטען אַרויס נעגען דעמאָקראַטיע כדי צו זיין „אָריגינעל", כדי צו דעמאָנסטרירען זייער „אומאָפּהענגיגען" געדאַנקען־גאַנג און פערפּלאָנטערען יעדען געדאַנק מיט אַ נעבעל פון ווערטער.

סענאַטאָר רושאַוואַני רושענטילע מיינט, אַז די דעמאָקראַטיע האָט פערזינדיגט מיט'ן אַרויס־שטעלען אַ פאַלשען טעזיס, אַז די מלוכה בעניצט נאָר די מאַכט, וועלכע ס'גיט איהר איבער לויט אַנ'אָפּמאַך דער יחיד. דאָס איז לויט'ן איטאַליענישען סענאַטאָר אַ טעות. דער אמת איז ענטשטאַנען אין איטאַליען, ווען ס'איז געקומען וויקאָ, וועלכער האָט פעסטגעשטעלט, אַז די מלוכה איז אַ לעבעדיגער אָרגאַניזם. אַ טאָג פון אמת איז געווען אויך דאָס ערשיינען פון מאַדושעני. די דאָזיגע דענקער האָבען דערזעהן און פעסטגעשטעלט, אַז די פרייהייט איז דער אַקטיווער גייסט פון פאָלק און נישט די זעלבסטבעשטעטיגונג פונ'ם יחיד. זיי האָבען דער־וויזען, אַז אַ מלוכה איז אַ רעאַלע קראַפט, וואָס איהר גייסט־מאַכט דריקט אויס איהר פרייהייט אין פערשידענע אָפּמאַכען מיט אַנדערע מלוכות, אָדער אין מלחמות מיט זיי, ווייל די מלחמות דאַרפען זיך דאָך אויך פערענדיגען מיט אָפּמאַכען. די דעמאָקראַטיע — פיהרט אויס רושענטילע — איז אַנ'אַב־סטראַקציע, ווייל די כלומר'שטע רעכט פון יחיד זענען אַ פיקציע. דער אויספיהר — דאָס גאַנצע פאַרלאַמענטאַרישע סיסטעם איז אַנ'אַבסורד, און ער איז גאַטירליך געגען אַלגעמיינעם וואַהל־רעכט.

שפּאַן, זעהט איהר, איז גאַנץ אַנדערש אין זיינע בעהויפּטונגען, די דעמאָקראַטיע, דאָס איז „מאַקיאַוועליזם", אָבער מיט'ן קאָפּ אַראָפּ, ווייל אַנשטאָט דעם, וואָס דער שטאַרקערער זאָל עקס־פּלואַטירען דעם שוואַכערען, איז ביי דער דעמאָ־קראַטיע — דער היפּוך, דער שוואַכערער געוועל־טיגט איבער'ן העכערען פון איהם. און אַזוי ווי — פיהרט ער ווייטער אויס — אין אַ דעמאָקראַטישער געזעלשאַפט ווייסט קיינער נישט ווער ס'פיהרט אָן פון הינטער די קוליסען, פיהרט די דאָזיגע מלוכה־פאָרם צו אַנ'אומפעראַנטוואָרטליכער קאָנטראָל. די מאָדערנע מלוכה איז אַנ'אַדמיניסטראַטיווע און אויך אַ קולטורעלע איינהייט, וואָס נעהמט אַרום דאָס פאָלקס־לעבען די מלוכה פיהרט איצט אויס די פונקציעס פון אַ פאָטער. איז עס דען דערלאָזבאַר, אַז אַ פאָטערליכע מאַכט זאָל מען אָנפערטרויען געוועהלטע נישט לויט זייערע מאָראַלישע מעלות. נישט לויט זייער שכל און פערשטאַנד, נאָר לויט דעם בלינדען צופאַל פון ציפערן־צוזאַמענשטעל? מ'קען נישט — מיינט שפּאַן — דערלאָזען, אַז אַ רעגירונג זאָל זיין אַ רעזולטאַט פון אַ צופאַל.

שפּאַן, וועלכער פערטיידיגט דעם קאַפּיטאַליזם און קריטיקירט שאַרף דעם סאָציאַליזם, האַלט, אַז דער אינדיווידואַליזם, וואָס האָט געפונען זיין פּאָ־ליטישען אויסדרוק אין דעמאָקראַטיע, האָט זיין עקאָנאָמישען אויסדרוק געפונען אין קאַפּיטאַליזם. קאַפּיטאַליזם — דאָס איז עקאָנאָמישער מאַקיאַוועליזם, אָבער מאַרקס רפואה איז לויט שפּאַנ'ס מיינונג נאָך ערגער פון דער קראַנקהייט.

רושענטילע און שפּאַן האָבען בעוויזען, אַז די דעמאָקראַטיע האָט חסרונות, זיי האָבען אָבער נישט געקענט איבערצייגען זייערע לעזער, אַז די סיסטעמען, וואָס זיי שלאָגען פאָר (פאַשיזם און עפּעס אַנ'אַרט מיטעלאַלטערליכע צעכען) זענען בעסער. און אַנ'אויפמערקזאַמער לעזער, איבערלייענדיג די ביכער, קומט צום אויספיהר: אמת, די דעמאָקראַטיע האָט ערנסטע חסרונות, אָבער דערווייל העכסט אַ דעמאָקראַטישע אָרדנונג, די אמת־דעמאָקראַ־טישע אָרדנונג, די איינציגע, מיטעלווירקענדע, וואָס איז געפונען געוואָרען צווישען די צוויי קעמפענדע צדדים, וואָס יעדער פון זיי וויל פערכאַפּען די פולע מאַכט. איין צד — איז דער יחיד, דער צווייטער איז די מלוכה; איין צד איז דער אַנאַרכיזם, דער צווייטער צד איז אַבסאָלוטיזם (מאָנאַרכיזם, סאָ־וויעטישע דיקטאַטור א. אַז. וו.).

וועלס, וועלכער קריטיקירט אַזוי די דעמאָ־קראַטיע אין זיין נייע בוך איז נישט אַזוי שטרענג, ווי אָנגרייפענד. דער בעוואוסטער מחבר, וועלכער האָט אַגב עטליכע מאָל געפּרובט זיך אַריינקריגען אין פאַרלאַמענט, וועלכע ער לייקענט, אָנערקענט דאָך, אַז די דעמאָקראַטיע האָט געבראַכט אומגע־הייערע נוצען דער מענשליכער געזעלשאַפט. און דאָך בעהויפּטעט וועלס, אַז אויב די דעמאָקראַטיע וועט נישט רעווידירט ווערען, וועט זי אומקומען אויף דריי אונטערוואַסער־פעלזען 1) אויף דער אונמעכטיגקייט אָפּצושאַפען דעם קריג; 2) ישט קענענדיג איינפיהרען אַנ'איינהייטליכע מאָנעטאַרע סיסטעם פאַר דער גאַנצער וועלט און אויף 3) נישט קענען איינשטעלען אַנ'עקאָנאָמישע איינהייט פון אַלע לענדער אין דער וועלט. וועלס האָט פערלוי־רען דעם גלויבען אין דעם אינערטען וועהלער, וואָס געפינט זיך מייסטענס אונטערן איינפלוס פון די נאַציאָנאַליסטישע פּאָראָורטיילען און אַפּעלירט צו דער ערסטער מינדערהייט, וואָס איז פעהיג, אַלזייטיג צו דענקען. די דאָזיגע מינדערהייט — בעהויפּטעט וועלס — איז שוין פאַרהאַנען אין אַלע לענדער און זי זוכט בעסערע מיטלען צו רעגירען מיט דער מלוכה ווי דורך דעם וואַהל־קעסטעל. ס'איז נויטיג, פיהרט ער אויס, אַ פּראָגרעסיווע רע־אַקציע נעגען פאַרלאַמענטאַריזם, און אָט דאָס דאָ־זיגע „פּראָגרעסיווע רעגירען" זעהט וועלס אין די סאָוויעטען, קואָמינטאַנג, אַפילו אין פאַשיזם, הגם ער האָט פיינד מוסאָליני.

איהר קענט שטעלען אַ פראַגע — וואו־זשע וועגען די בעווייזען, אַז די סאָוויעטען, קואָמינטאַנג אָדער די פאַשיסטען אַרבייטען בעסער אָדער פּראָ־דוקטיווער ווי דער ענגלישער פאַרלאַמענט, למשל? „זייט יענע צייטען, ווען די מענשען האָבען זיך צו־זאַמענגעקליבען אין קליינע שבטים ביז זיי האָבען געשאַפען די מעכטיגע אימפּעריעס איז דאָס פּראָבּ־לעם פון אַ בעסערער רעגירונג און בעסערער מלוכה שאַפט שטענדיג געווען אויף דער טאָג־אָרדנונג און זי וועט וואַהרשיינליך פערבלייבען אויף אייביג." אַזוי האָט געזאָגט פאַר זיינע וועהלער דער קאָנסערוואַטיסט באַלדווין, בעת ער האָט זיך ער־קלערט פאַרוואָס די רעגירונג טראָגט אַריין אַ נייעם געזעץ, וואָס פערגרעסערט די צאָהל וועהלער אויף פינף מיליאָן. ס'איז נויטיג — האָט ער גע־זאָגט — נישט נאָר אַ דערוואַקסענע רעגירונג, נאָר אויך דערוואַקסענע בירגער. די רעגירונג דאַרף זיין פעראַנטוואָרטליך פאַר'ן פאָלק, דאָס פאָלק דאַרף אָבער ווערט זיין אַ גוטע רעגירונג: און אַזאַ פאָלק ווערט ערצויגען צום בעוואוסטזיין פון זיינע בירגער־ליכע פליכטען, נאָר ביי אַ פולקאָמער דעמאָקראַטיע.

אָט וועגען עטליכע ציפערן, וואָס אילוסטרי־רען, אַז די ענגלענדער האָבען נישט מורא פאַר קיין „מעהרהייט" און קלויבען זיך נישט איינצופיהרען נישט קיין סאָוויעטען און נישט אַפילו קיין קואָמינ־טאַנג. ביז'ן יאָהר 1832, ה. ה. ביז צום ערשטען רעפאָרמען־ביל זענען אין ענגלאַנד געווען 435.390 וועהלער, דער רעפאָרמען־ביל האָט פערגרעסערט זייער צאָהל אויף 217.386, דער צווייטער ביל וועגען רעפאָרמען אין 1867 האָט פערגרעסערט די וועהלער־רשימות מיט נייע 938.427 וועהלער. אין 1884 י. איז אָנגענומען געוואָרען גלאַדסטאָנס געזעץ, וואָס האָט ווידער פערגרעסערט די צאָהל וועה־לער אויף 1.762.087 שליסליך דאָס געזעץ פון 1918 י., וואָס האָט געגעבען וואַהל־רעכט אַלע מענער און פרויען (פון 30 יאָהר) האָט פערגרעסערט די וועהלער־צאָהל אויף 13 מיליאָן. ווען דער ביל, וואָס ווערט איצט בעהאַנדעלט וועט אָנגענומען ווערען, וועלען אין ענגלאַנד זיין 26.750.000 וועהלער. בילען וועגען פערברייטערען דאָס וואַהל־רעכט טראָגען אַריין די קאָנסערוואַטאָרען, ראַדיקאַלען, די ליגען, ה. ה. ,אַז די דערדריקענדע מעהרהייט פון די ענגלענדער, אָנערקענענדיג די חסרונות פון דער דעמאָקראַטיע, זענען אָבער זיכער, אַז קיין בעסערע מלוכה־פאָרמען זענען דערווייל נישטאָ. און לויבען די סאָוויעטען אָדער דעם קואָמינטאַנג און שטעלען זיי העכער פונ'ם פאַרלאַמענט, ווי דאָס טוט וועלס, קען מען נאָר וועלענדיג זיין אָריגינעל.

דיאָנעאָ.

זאַל פילהאַרמאָניע, נאַרוטאַוויטשאַ 20.

2 גרויסע רעליגיעזע קאָנצערטען

מיט'ן אנטייל פון בעוואוסטען זינגער דוד זיידערמאַן.

שבת דעם 7-טען אַפּריל, 3.30 נאָכמיטאָג צו ביליגע פּרייזען און 9 אַ זייגער אָוונט ווערט געגעבען אַ גרויסער פּראָגראַם אין 2 אָפּטיילונגען, וואָס ענטהאַלט

די שענסטע רעליגיעזע געזאַנגס-נומערן פון יוד. רעפּערטואַר

דאָס פּראָגראַם פיהרט אויס אסתר זעווקינאַ און דוד זיידערמאַן, ווי אויך אונזער גאַנצער אַנסאַמבל (לויט א. ב.) פרויען: בעזמאַן, זעווקינאַ, מאַכאַראָווסקאַ, פּאָדערמאַן. מענער: אַריעל, אייזענבערג, בירנבוים, באַלבירסקי, האַמבורגער, מאַכאַראָווסקי, נייהויז, פּאָליאַנסקי אַן צווייליך, צוזאַמען מיט'ן כאָר און אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון דיריגענט לעאָן זעלמאַן.

פּראָגראַם: פּרעלודיום—פון אָרקעסטער, על נהרות בבל, כל נדרי, קדיש פון בר־מצוה, די ודוי, האָב קיין מורא יודעלע, די הבדלה פון זילבערץ, אַהיים נאָך ציון, וויינט מיט מיר פון „על נהרות בבל", אלי אלי, דער קידוש, דאָס טלית'ל, יזכור פון כל-נדרי, יהי רצון, שטיין, דער קדיש פון ישיבה-בחור.—פּרטים אין די פּראָגראַמען. בילעטען צו בעקומען אין פילהאַרמ.-קאַסע.

Dr. Z. Rakowski

ספּעצ. פאַר אויערען-, נאָז-, האַלז- און לונגען-קראַנקה.
קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 27-81.
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7 נעמט אויך אָן אין לעטשניצע, זנערזשער 17 פון 10—11 און פון 2—3.

Dr. med. St. Heinrich

POMORSKA 10, tel. 47-67.

ספּעציאַליסט פאַר קינדער- און אינערע קראַנקה. בעהאַנדלונג מיט קינסטליכע בערגזון-בעשטראַהלונגען (קווארץ-לאַמפּען). נעהמט אָן פון 4—6 נאָכמיטאָג.

זאַל פילהאַרמאָניע, נאַרוטאַוויטשאַ 20.

גאַסטראָלען פון די בעליבטע אַרטיסטען חנה לערנער און דוד זיידערמאַן
אונזער פרעהליכער יום-טוב-רעפּערטואַר:

זונטאָג, דעם 8. אַפּריל, 3.30 נאָכמיטאָג צו ביליגע פּרייזען
„על נהרות בבל"
היסטאָרישע אָפּערעטע אין 8 בילדער מיט 30 נומערן געזאַנג פון לאַטיינער. הויפּט ראָלען: דוד'ל—ה. לערנער; זרובבל—ד. זיידערמאַן

זונטאָג, ד. 8-טן, מאָנטאָג, ד. 9-טן, 9 אָוונט
פּרעמיערע! צום ערשטען מאָל אין לאָדז דער גרעסטער שלאַגער, וואָס איז אין אַמעריקאַ און לעצטענס אין וואַרשאָ געשפּילט געוואָרען
די יודישע שיקסע
אָפּערעטע אין 3 אַקטען פון שאָר, מוזיק פון ש. סעקונדע. הויפּט-ראָלען: „פּאַליאַשקע"—חנה לערנער; „בערעל"—דוד זיידערמאַן.
קופּלעט אַ יודיש יונגעלע, מוזיק און טעקסט ספּעציעל אָנגעשריבען פאַר חנה לערנער דורך דוד בייגעלמאַן, אַהיים, אַהיים געזונגען פון ה. לערנער, דועט קדושין-רינגעלע. אַ גוט וואָך, איך בין אַ יונגעל אַ ברען, געזונגען פון ד. זיידערמאַן מיט'ן כאָר און נאָך פיל שענע געזאַנגס-נומערן. רעזשיסירט פון דוד זיידערמאַן.

מאָנטאָג, ד. 9 טען אַפּריל, 3.30 נאָכמיטאָג צו ביליגע פּרייזען די און לאָדז בעליבטע סיעסע „די רומענישע חתונה" אין 3 אַקטען. הויפּט ראָלען: „דבורה"—חנה לערנער; „ישראל"—ישראל זיידערמאַן.
ס'נעהמען אנטייל פרויען: בעזמאַן, זעווקינאַ, מאַכאַראָווסקאַ, פּאָדערמאַן. מענער: אַריעל, אייזענבערג, בירנבוים, באַלבירסקי, האַמבורגער, מאַכאַראָווסקי, נייהויז, פּאָליאַנסקי, צווייליך.
מוזיקאַלישע לייטונג: ל. זעלמאַן. טענץ איינשטודירט פון טאַנץ-מייסטער ב. ליבאָוויטש.
אדמינ.: א. בעזמאַן. ביהנע-לייטער: מאַכאַראָווסקי. בילעטען אין פילהאַרמ.-קאַסע.

„לינת הצדק" צעגעלניאַנאַ 53, טעל. 11-15

מאָנטאָג דעם 9-טען אַפּריל 1928 (חוה"מ פסח) קומט פאָר אויף קאָנסטאַנטינער-גאַס 4 (אויפ'ן פּלאַץ פון די פייערלעשער)

די איינווייהונג פון דער אויטאָ-קאַרעטקע
פאַר דער נאַכט-הילף ביים לינת הצדק.

לאָדזער יודען! איהר זייט אַלע געבעטען צו קומען אויף דער שמחה מאַסענווייז.

בײלאגע № 1 „נײער פאלקסבלאט" 4 אפריל 1928

א בילד פון די אלטע צײטען

אײנדרוקען פון אנ'ארץ־ישראל װאנדערונג

פון רחל פײגענבערג

(ספעציעל פאר'ן „נײעם פאלקסבלאט")

מיר זענען געפאָהרען אָנקוקען די געגענד פון דרום־יהודה, װעלכע איז נאָך װײניג קולטיװירט דורך יודישע הענד, און פריטאָג אין דערפריה זענען מיר אָנגעקומען אויף דער סטאַציע אשדוד. געװען איז איז עס אַ הילצערנע ברעטער־שטיבעל מיט צװײ קװיטיק־פערשמירטע פענסטערלעך און הערביי אַנ'אָפענע סטאָדעלע פאַר אײזלען און קעמלען, װעלכע טראָגען אויף זיך משאות און רײזענדער פונ'ם ישוב צו דער באַהן און צוריק נײען זײ װידער מיט שװער־בעלאָדענע רוקענס אין די צװײהטע דערפער און קאַלאָניעס פונ'ם פערװאָרפענעם װינקעל.

אונז האָט אָפּגעגליקט. מיר האָבען גלײך אויפן פלאַץ בעקומען אַנ'אַראַבישען אײזעל־טרײבער מיט פיר געשיקט־פלינקע אײזעלעך. מיט'ן פרײען האָבען מיר זיך אויסגערודערט, װײל צװישען אונז איז געװען אַנ'אַלטער תושב פון לאַנד, װעלכער האָט גוט גערעדט אַראַביש. ער איז געװען אונזער װעגװײזער, װײל ער האָט אַ סך יאָהרען געאַרבײט אין אַ יודישער קאָלאָניע פון דרום־יהודה און איז געװען אַנ'אײגענער מענש אין די אַרומיגע אַראַבישע דערפער.

אין אונזער ארץ־ישראל־חבר געפאָהרען פאָראויס און מיר אַלע נאָך איהם. ער האָט געקנאַקט מיט די הענד ברױן־געטריקענטע מאַנדלען, הוידענדיג זיך אויפ'ן רוקען פונ'ם פרײליך לויפענדען אײזעלע. און מיר האָבען איהם נאָכגעטון די האָזינגע קונצען. אַלע זענען מיר געװען גוט געשטימט פונ'ם העל־זוניגען ארץ־ישראל־פריהמאָרגען און די שטיל־פער'חלומ'טע פלישתים־פעלדער, װאו שמשון הגבור איז אַזוי הײמיש געװען און אין דער ליכטיג־בלויער לופט האָבען זיך אָפּגערופען אונזערע יודישע לידער מיט העל־קלינגענדע װידער־קולות פון די װײטע הרי־יהודה אונטער די הימלען.

אַזוי זענען מיר געפאָהרען גאַנצע צװײ שעה מיט שמאָלע װעגען און שטעגלעך צװישען ברײטע תבואה־פעלדער און װילד־פערװאַקסענע בערגלעך מיט פערלאָזענע חורבות פון אַלטערטום ביז מיר זענען אַרײנגעפאָהרען אין אַ קלײן יודיש דערפעל מיט צװײ רײהען יודיש אָפּגעלאָזענע שטיבלעך און ס'האָט פערשמעקט מיט'ן ערב־שבת פון אַ יודישען קלײן־שטעטעל אין דער אַלטער הײם.

פון אַלע טירען זענען אַרויסגעשפרונגען קלײן און גרױס אָנצוקוקען די תל־אביב'ער שטאָט־לײט און אַלע האָבען זיך געלאָזט לױפען צו אונזער װעגװײזער. חי צו אַ טײערען גאַסט, װײל דאָ, אין דער קאָלאָניע האָט ער געאַרבײט יאָהרען־לאַנג. ער האָט זיך אָבער זעהר געאײלט און מיר אַלע נאָך איהם, װײל ביז װײט־אונטערגאַנג האָבען מיר נאָך געדאַרפט מאַכען אַ װיזיט בײ זײנע גוטע פרײנד אינ'ם נאָהענטען אַראַבישען דאָרף.

מיר זענען אַהין געגאַנגען צופוס. צװישען תבוּאה־פעלדער און שטעכעדיגע פלױטען פון װילדע קשאַקעס מיט האַרטע ריבען־בלעטער, האָט דער װעג געפיהרט גלײך צו דעם אַראַבישען ישוב מיט זײנע גראָהע־טויבע װענד און שמאָל־געטורמטע טירלעך פון די פויערישע משפחה־הויפען, װאו ס'האָבען אויסגעלעבט זײערע יאָהרען גאַנצע דורות.

מיט אונזער װעג־װײזער האָט מען זיך דאָ זעהר דערפרעהט און די נײגירינקײט צו די אָנגעקומענע איז געװען פונקט אַזוי גרױס, װי אין דער יודישער קאָלאָניע. פון די הויפלעך האָבען אַרויסגעקוקט אויסגעראַט־פערעלטערטע װײבער און שמוציגע קינדערלעך מיט קויל־שװאַרצע אויגען און לענגלעך־געטאָקטע פּנים'ער. די מענער, געהילט אין זײערע לאַנגע אַבאַיעס (בורקעס) האָבען זיך גענוינט צו אונז, הײמיש בעגריסענדיג זיך מיט אונזער ארץ־ישראל־חבר, און אַז מיר זענען אַרײן אין הויף, האָבען זיך פיל נײגיריגע קינדער געלאָזט לױפען נאָך אונז.

אינ'ם ראָזיגען טויב־געטורמטען הויפעל מיט די בלינד־פינסטערע קעמערלעך אין די װענד האָבען געװאוינט אַכט ברידער־געזינדען, װעלכע האָבען געהאַט אײן שותפות'דיגע משפחה־שטוב אויפצונעהמען אורחים. געװען איז, עס דאָס נרעסטע און שענסטע צימער פון הויז, װאו דער שײן פון טאָג האָט אַרײנגעשטראַהלט דורך ברײט־געעפענטע טירען מיט גלאָז־קאָלירטע פענסטערלעך אין דער הויך. קײן מעבעל איז דאָ נישט געװען, נאָר די פערשפרײטע בונט־פאַרבינע טעפּיכער פון אײנען געװעב און די אָנלען־קישעלעך בײ די װענד האָבען די האַל בטונקעלע פוסטע שטוב מיט רוה און הײמליכקײט בעשײנט.

אײנגעלאַדען האָט מען אונז אין נאַסט־צימער מיט גרױס כבוד. בײ דער טיר זענען געשטאַנען אַלע אַכט ברידער, הויכע װי די ריזען און רין־שלאַנקע, װי די ציפּריסען פון לאַנד, אַלע געהילט אין זײערע לאַנג־בלויע אַבאַיעס מיט די טורבאַנעס אויף די קעפּ, און געבעטען האָבען זײ אונז אַרײנגעהן אָפּרוהען זיך אַביסעל אויף זײערע טעפּיכער און קישעלעך ביז מען װעט לכבוד די געסט מאַכען אַ שעכטונג. אַ קלײן שעפּעלע נעהמט מען גלײך קוילען און דאָס פלײש װעט מען אין קלײנע שטיקעלעך בראָטען אויף שפּיזלעך בײ אַ העל־צובּרענטען פײער, כדי מכבד צו זײן די אורחים.

נאָר מיר האָבען זיך זעהר ליבענסװירדיג אָפּגעזאָגט פונ'ם ראָזינען כבוד צוליב װײניג צײט, װײל ס'איז געװען ערב־שבת און פיז ליכט־צינדען האָבען מיר געדאַרפט זײן צוריק אין דער יודישער קאָלאָניע. דער ראָזינער תירוץ איז געװען אַזוי װיכטיג פאַר די אַראַבישע פויערים פון דרום־יהודה, אַז זײ האָבען מוותר געװען פון דער שעכטונג. נאָר פון הכנסת אורחים קען זיך האָך קײן אַראַבער נישט אָפּזאָגען. ס'איז די הײליגסטע טראַדיציע אין לאַנד פון גאַנץ אַלטע צײטען, האָט מען אונז מכבד געװען מיט קלײנע גלעזלעך הײמישע זיסע טײ, װאָס איז געװען גרין און האָט געשמעקט מיט פערפאַרעטען נראָז. אויך האָט אונז דער עלסטער ברודער מכבד געװען מיט אַנ'אַראַבישער פאַבעל, װאָס ער האָט דערצעהלט, שטײענדיג אויף די קניען און פערלײגט די הענד אויפ'ן האַרצען, װײל לויט'ן אַראַבישען מנהג פון הכנסת אורחים דאַרף מען דעם גאַסט מכבד זײן מיט עסען און טרינקען און אויך װײלען איהם דערבײ מיט שײנע מליצה־געשפּרעכען און מעשיות צו שאַפען איהם אַ גוט געמיט.

בעדינט האָט אונז אַ מאָגער־אויסגעטריקענטע פרוי מיט אַ ברוין־צוקנײטשטען פּנים, נאָר אין איהרע אויגען האָבען זיך נאָך געצונדען די גליענדע פונקען פון יוגענד. געװען איז עס אַ פערװעלקטע פרוי אין די מיטעלע יאָהרען, װעלכע איז געװען זעהר אָנגעזעהען אין דער משפחה, פאַר די הויך־שלאַנקע זיהן, װאָס זי האָט געבוירען. זי האָט אונז מיט גדלות געװיזען איהרע יונגע שײנע שנור.

געװען איז עס אַ שװאַרץ־חנ'עװדיגע מײדעלע פון צװעלף און אַ האַלב יאָהר, װאָס האָט אויסגעזעהן, װי אַ צאַרט יודיש טעכטערל פון אַ פּויליש קלײן שטעטעל. צו דער חתונה האָט מען איהר די שװאַרצע לאָקען איבערן שטערן אָפּגעפאַרבט מיט נאָלה. די ראָזינע נאָלדענע חתונה־לאָקען דאַרפען זי באַשײנען ביז זי װעט אַלט װערען פערצעהן יאָהר, װײל ביז יענער צײט רעכענט זי זיך נאָך פאַר אַ כלה. דאַרף זי דעריבער נאָך אַנדערטהאַלבען יאָהר טראָגען אויף זיך זומער און װינטער איהר חתונה־צירונג. דאָס איז אַ געקריצט בלײען רײפעלע אויפן קאָפּ, שװערע בראַסלעטען אויף די הענד, אַ האַלז באַנד און געמאָלטע בלײענע מטבעות און אַ נאַרטעל געקײטעלט אין גרױסע בלײענע רינגען. דאָס אַלץ דאַרף זי טראָגען אויף זיך זומער און װינטער.

די גאַנצע אַכצעהן חדשים ביז זי װעט װערען פול־יאָהריג.

נאָר די שנור איז אַ גוט קינד. מיט אַ נײגיריגער פרײד אין איהרע טיף־שװאַרצע קאַרשעך בליקען טראָגט זי אויף זיך איהר שװער־בלײערנע כלה־צירונג און דער שװער זאָגט אויף איהר נביאות, אַז זי װעט געבענשט װערען מיט שײנע זיהן, אַזוי װי די שװיגער איהרע.

אויך האָט ער דערצעהלט אונזער װעג־װײזער פונ'ם גרויסען חסד, װאָס אַללא האָט געטון מיט זײן עלטסטען זון. נישט געװען קײן געלד פאַר װאָס צו קױפען איהם אַ װײב. איז געשעהן אַ נס און מען האָט פאַר איהם אויסגעביטען. איהר טאַטע, דער אָרימאַן, איז געזעסען צװעלף מיט אַ האַלב יאָהר אַנ'אַלמן, װײל דאָס װײב איז איהם געשטאָרבען, װען זי האָט איהם דאָס מײדעלע געבוירען און קױפען זיך אַנ'אַנדער װײב האָט ער נישט געהאַט פאַר װאָס, איז ער אַזוי אָפּגעזעסען יאָהרען־לאַנג, ביז דאָס מײדעלע איז איהם אונטערגעװאַקסען און איצט האָט ער זיך געביטען. ער האָט אָפּגעגעבען אַהער אין הויף די טאָכטער פאַר אַ שנור און די אַכט ברידער האָבען איהם דערפאַר געגעבען זײער שװעסטער, אַנ'אַלמנה, װאָס איז בײ זײ געזעסען אַנ'עלענדע יאָהרען־לאַנג, און דאָס איז אַלץ מיט'ן חסד פון אַללא.

שױן געװען שפּעט, װען מיר האָבען זיך גע־לאָזט אַרויסגעהן פונ'ם אַראַבישען דאָרף אין דער בעגלײטונג פון די אַכט ברידער. בײם לעצטען פלױט פון די שטעכערעס האָבען זײ זיך אָפּגעשטעלט. אַרום איז געװען שטיל. הינטער די פעלדער האָט די זון געגידערט אין ים אַרײן. װײט אונטער די הימלען האָבען זיך געטונקעלט די הרי־יהודה. ס'האָט זיך שנעל גערוקט אויף אונז די טיף־בלויע נאַכט פון דרום.

— בײם שױן טאַקע אינגאַנצען אַװעק פון אונז? — האָט זיך אָפּגערופען דער עלטסטער ברודער צו אונזער ארץ־ישראל־תושב — האָסט אַזוי פיל יאָהרען דאָ געאַרבײט. קלײן דאָ פאַר דיר די פעלדער? פעראַקער זיך אַ שטיקעל פעלד, בוי אויס אַ שטוב, נעהם זיך אַ װײב און אַללא װעט דיך שפּײזען. װענען דען אין שטאָט אַלע רײך? דאָרט נעהט דאָס עשירות אַװעק גרינג. קאָן מען דאָרט געפינען אמת'ע פרײנד, װי דאָ בײ אונז אין די פעלדער?

— יאָ, דאָ איז גוט — האָט אונזער חבר גוט־מוטיג געענטפערט — איך װעל אײך די שטאָט ברענגען אַהער. מיר װעלען מאַכען אַ כביש (שאָסײ) צו דער סטאַציע. מיר װעלען קױפען אַנ'אויטאָמאָביל.

די אַראַבער האָבען שװער געשװיגען. פײנט אויס, אַז דער ראָזינער געדאַנק איז זײ זעהר פרעמד געװען. אַ געברוקירטער שאָסײ מיט אַנ'אויטאָמאָביל דאָ צװישען די שטיל־פער'חלומ'טע פעלדער, איז באמת געװען זעהר פאַנטאַסטיש.

געדריקט די הענד צום קאָפּ און האַרצען, האָט זיך אונזער װעג־װײזער געזעגענט מיט זײנע אַראַבישע פרײנד פון דרום־יהודה, װעלכע זענען נאָך געשטאַנען בײ זײער שטעכעדיגען פלױט, פיז מיר זענען געקומען צו דער יודישער קאָלאָניע.

דאָרט איז שױן געװען שבת. דורך אַלע פענסטער און טירען האָבען זיך אַרויסגעזעהן װײס־געדעקטע טישען מיט פרום־ציטערנדיגע פלעמלעך פון אָפּגעבענשטע שבת־ליכט. בײ די שװעלען זענען געזעסען אויסגעצאַצקענע קינדערלעך און העל אויסגעפוצטע מײדלעך און װײבלעך. די מענער, האַרע־פּאַשנע און געעלטערטע, האָבען געאײלט אין שול אַרײן.

דערזעהן די שטאָטישע געסט אַרײנקומען אין דער קאָלאָניע, האָבען אונז אַרומגערינגעלט קלײן און גרױס. ס'איז שױן פאַר אונז גרײט געװען נאַכט־לעגער און אַ יודישער שבת־טיש, נאָר אונזער װעג־װײזער איז מען בעפאַלען פון אַלע זײטען. דאָ אויפן אָרט אין מיטען גאַס האָבען איהם די קאָלאָניסטען און זײערע װײבער פערשאָטען מיט פראַגען. װען װעט מען שױן דאָ אין פערװאָרפענעם װינקעל אויס־געריכט װערען מיט אַ כביש און מיט אַנ'אויטאָמאָביל, װעט מען די קאָלאָניע נישט פערבינדען מיט תל־אביב, װעלען זײ אַלע געהן צו סגרונה.

אונזער חבר האָט זײ מיט אַ גוטמוטיגען שמײכעל אַלץ צוגעזאָגט. אַנ'אײגענער איז ער דאָ בײ זײ געװען און װער האָט נאָך אַזוי גוט געװאוסט זײערע נויטען! יאָהרען־לאַנג האָט ער דאָ בײ זײ געאַרבײט אין די שטילע ברױט־פעלדער, װאו שמשון מיט זײנע פיקסען האָט אַזעלכע װאונדער בעװיזען.

און די קאָלאָניסטען האָבען זײער געװיגענעם פעלד־אַרבײטער אָנגעטון אַ נחת־רוח. די צװײ שעפּעלעך, װאָס זענען דעם טאָג געבוירען געװאָרען אין דער קאָלאָניע, האָט מען אָנגערופען מיט די נעמען פון די תל־אביב'ער געסט, װאָס זענען גע־קומען מיט איהם. דעם ראָזינען כבוד האָט מען צוגעטײלט מיר און נאָך אַ שטאָטישער דאַמע, װעלכע האָט אַלס טוריסטען געדרייזט איבערן לאַנד.

די צװײ שעפּעלעך האָבען געצערטעלט דאָס אויג מיט זײער תמימות־בלענדענדער װײסקײט און די שװאַרצע חן־פינטעלעך אויף די קעפּלעך און העלדזער.

מיר האָבען געדאַנקט און געקושט אונזערע צװײ יודישע שעפּעלעך אין פלשתים־פעלדער פון דרום־יהודה.

די פערבאָטענע „מאיא"

די סימבאָלישע דראַמע װעגען דער פרוי, װעלכע בלײבט מוטער, נישט קוקענדיג אויף איהר געפאַלענקײט

די ניז־אָרקער פּאָליצײ, אָנגעהעצט פון אולטראַ־מאָראַליסטען, האָט װידער געװאָרפען אַ בײז אויג אויף אַ דראַמע, װאָס איז אויסגעפיהרט געװאָרען אויף בראָדװײ. מ'האָט געצװאונגען, אַז די דראַמע „מאַיאַ" זאָל אַרונטערגענומען װערען פונ'ם קאָמעדיעדיעטער — טויזענדער מענשען װעלען דורך איהר מעהר נישט קענען קריגען אַ נײע, טיפערע, און סימפּאַטישערע אָנשױאונג אויף דער פערשטויסענדסטע פון אַלע פערשטויסענע — די פּראָסטיטוטקע.

דער פּראָפעסאָר, סימאָן גאַנטילאָן, האָט אויפגעדעקט אַנ'אמה, װעלכער איז אַלט װי די בערג, אָבער װעלכען װעלטען װער ס'האָט זיך גענומען די מיה אָנצעװײזען.

די פּאָרנאָגראַפישע ליטעראַטור, װעלכע, איז לײדער, כמעט דאָס אײנציגע לעמפּעל, װאָס װאַרפט אַ שײן אויף דער פּראָסטיטוטקע'ס לעבען, האָט, מאָלענדיג איהר אימער אָפּפאָטאָגראַפירט אין אַ װאַקכאַנאַלישער פּאָזע, װי זי רעגט און בעפרידיגט דעם סעקסועלען דראַנג. אָבער איז דען די פּראָסטיטוטקע אויס פרוי, און איז איהר װײבליכקײט פון איהר נענצליך געראױבט געװאָרען? און װערט דען דער מאַן, דער שותף צו איהר זינד, בעת ער װאַרפט זיך אײן איהרע אָרעמס, אויס מענש? נײן, זאָגט די װירקליכקײט, און מיט איהר דער פראַנצױזישער פּערפאַסער סימאָן גאַנטילאָן. די פּראָסטיטוטקע בלײבט פרוי, און דער מאַן בלײבט מעיש. און בלײבענדיג מענש, און קומענדיג צו איהר, בריינגט ער מיט זיך זײן גאַנצע װעלט. זײן שמערץ, זײנע לײדען, זײנע האָפנונגען, זײנע טרוימען; און, אַפילו זײן טוגענד, און בעשײדענקײט — אויב ער בעזיצט אַזאַ זאַך און די פּראָסטיטוטקע, פון איהר זײט, בלײבענדיג אויך פרוי, כאָטש אויסגעלאָסען — ענט־פערט זי דעם מאַן, װען ער קומט צו איהר, נישט נאָר סעקסועל־עראָטיש, נאָר אויך װײבליך־מענש־ליך. זי איז די אײביגע מוטער. טראָגט איהר געפאַלענקײט — און װען זי זעהט איהר קינד, דעם מאַן, װעלכער איז געקומען צו איהר װײנען, װישט זי אָפּ זײנע טרעהרען; װען זי זעהט איהם אָהן קוראַזש, ערמוטיגט זי איהם; װען זי זעהט איהם אין געפאַהר, שיצט זי איהם, קורץ — זי איז אַ פרוי, װי אַלע פרויען; בלויז געשלײדערט פונ'ם שיקזאַל צו דער ערד, און פערבלוטיגט.

אין דער דראַמע איז נישט פאַראַן קײן לאָ־קאַליר קאָליר. זי קאָן זיך אָפּשפּילען אין אַ ניו־יאָר־קער שאַנד־הויז: אין טערקײ, אָדער, װי ס'איז װירקליך דער פאַל, בײ אַ מיטעלענדישען ים־האַפען, װאו כ'שװיבעלט" און גריבעלט מיט אָנגעפאָהרענע מאַטראָזען, מיט פון לאַנגע רײזעס אָנגעזאַמעלטע תאוה־פײערן — און יעדער מיט זײן בעקענעניש, און פעקעל צרות.

דאָרט בײם האַפען, בײם עק־שטאָט, װאו די שיפען קומען אָן, ליגט דער קװאַרטאַל פון רויטע לאָמפּען, דער סאָציאַלער הקדש, װאו די פּראָסטיטוטקעס װאוינען, און בעטרײבען דאָרט זײערע געשעפטען. אין די צעהנדלינגער זענען זײ דאָרט, די אידאָס, די פיפינס, די סעלעסטס, די דזשאַנעטעס, די מײמים, און װיװיענס, און צװישען זײ, אויך בעלא — די העלדין פון דער דראַמע. נידריג, געפאַלען, פונ'ם לעבען ברוטאַליזירט זענען זײ אַלע, און אויך בעלא — אָבער איז זי עס תמיד אַזוי געװען? יעדע אויסגעלאַסענע איז אַמאָל געװען אַ בתולה — און בעלא איז עס אויך געװען. יונג, שײן, און אומבעריהרט האָט זי געלעבט אין אַ דאָרף. דאָרט האָט איהר אַ יונגערמאַן געליבט; אָבער זי האָט געליבט אַנ'אַנדערען; איז מיט איהם אַנטלאָפען; ער האָט זי באַטראָגען און פערלאָזען — און איצט איז זי דאָ, װי די צעהנדלינגער אַנדערע.

דער פאָרהאַנג הויבט זיך אויף, און אַ מײדעל, אײנע פון די מײדלעך, שטײט און װאַרט נעבען איהר הויז, בײ אַ רויטער לאָמטערנע, אַ מאַטראָז קומט אָן, און ס'קומט צװישען זײ פאָר דער פאָלגענדער געשפּרעך:

מאַטראָז: — אויף װעמען װאַרסטו?

דאָס מײדעל: — אויף דיר; אויף דיר אָדער אויף אַנ'אַנדער מאַן. און דו, אויף װעמען װאַרסטו?

מאַטראָז: — אויף דיר, אָדער אויף אַנ'אַנדער פרוי.

און דאָס מײדעל רופט איהם אַרײן צו זיך.

אַזוי פּראָזאַאיש, פּראָסט דאָס מאָלט די פּאָר־נאָגראַפיע. אָבער דער קינסטלער זעהט װײטער. און האָבענדיג נאָכגעפאָלגט דעם מאַן אין דער זנות'ס בײדעל, רײסט ער אַרונטער דעם שלײער פון תאוה, און װעלכען דער פּאָרנאָגראַפישער שרײבער װאָלט זיי אײנגעהילט — און צײגט דעם צעבראָכענעם, בענקענדען, שוץ־זוכענדען און ליבע־טרוימענדען מאַן װעלכער, נעהענדיג צו דער זונה, אויבערפלעכליך צו לעשען זײן לוסט, זוכט, באמת'ן, בײ איהר טרײסט — און געפינט עס אָפּט.

קומט אַרײן דער שיף־קױלען־הײצער צו בעלאַ'ן — און זײן גײסט, זײן קערפּער און זײן מוט איז געבראָכען. ער זוכט אַנ'אָז יער און אַ מיטפיהלענדער האַרץ, פאַר װעמען צו דערצעהלען זײנע לײדען — און געפינט אין איהר.

„די אַרבײט טױטעט מיך", זיפצט ער. אַ גאַנצען טאָג, אַ גאַנצע נאַכט אויפ'ן דנא פון שיף. טעג לאַנג נישט געזעהן די זון. און דער קױלען־שטויב! די צונג, דער האַלז, דער מאָגען — אַלץ פערדעקט פון שטויב. און דאָ איז די האַנט נאָך פערקריפּעלט פון דער מלחמה, ס'לעבען איז מיר מיאוס און נימאס...

בעלא די זונה, די סימבאָלישע אײביגע פרוי, װעלכע, טראָגט איהר געפאַלענקײט, האָט נישט פער־קײט, סימפּאַטיזירט מיט איהם — און טרײסט איהם. לאָרען דאָס אומצעשטערבאַרע פינטעלע מענשליכ־

און דער צעקריפּעלטער שיף־הײצער, װעלכער, דאַכט זיך, איז בלויז געקומען צו לעשען זײנע בעסט־יאַלע אינסטינקטען, פיהלענדיג דאָס פרויען־האַרץ, װי עס ענטפערט אויף זײנע לײדען, טאַיעט אויף װי אײז אונטער דער זון, און ער דערצעהלט איהר די געשיכטע פון זײן ביטערען גורל; און דערצעהלענדיג װערט זײן האַרץ גרינגער.

און אַזוי אַנדערע. אַלע קומען זײ צו דער זונה און געפינען גלײכצײטיג אין איהר די פרוי, די מוטער. דער ראַק־אַרבײטער, דער אינטעליגענטער שיף־דאָלמעטשער, װעלכער האָט זיך אומגליקליך פער־ליבט אין אַ גראַפינע און זוכט אין דער זונה אַ דערפילונג פון זײן פערלוסט; דער מאָלער — זוכענדיג אינספּיראַציע; און אַפילו דער יונגער נאָר־װעגער, װעלכער, זיצענדיג בײ איהר, האָט נישט פערלױרען זײן שעמעוודיגקײט און טוגענד און טראַכט רק פון זײן בוימער און פון זײן קלײן שװעסטער, ער־גיץ אין אַ פערװאָרפענעם נאָרװעגישען דערפעל. און מען קומט: אַלע געפינען אין איהר, װאָס זײ זוכען.

און זי אַלײן? זי פיהלט, אַז זי איז פערלאָרען, פלוצלינג, צװישען די טויזענטער, װעלכע קומען צו איהר קױפען לעשונג צו לײדענשאַפט און טרײסט צו זײער שװ[illegible] האַרץ, קומט אַ יונגערמאַן. איז עס נישט איהר ערשטער געליבטער װעמעס ליבע זי האָט צוריקגעװיזען, [illegible] זי איז אַנטלאָפען מיט דעם צװײטען. ער קאָן [illegible], אַז ער דערקענט זי. ער זיכט זי [illegible] יאָהרען־לאַנג, ליבט איהר נאָך אַלץ. װאָלט גערן פערגעבען אַלץ זינד — אויב זי קעהרט זיך נאָר צוריק צו איהם. אָבער זי, װיסענדיג, אַז זי איז פערקראָכ[ען] דאָרט פון, װאַנען ס'איז נישטאָ קײן װעג צוריק, מאַכט זיך, אַז זי דערקענט איהם נישט. און דער מאַן, װעלכער קאָן זײן איהר רעטער, געהט אַװעק. און זי בלײבט — אַ פערל אין דער בלאָטע, װאו דער בײזער שיקזאַל האָט איהר פערשלעפּט.

אָבער דער װעלט־אָפּנס געװיסען רוהט אין שלאָף [illegible], און דער אײנרעדעניש, אַז די גע־זונקענע איז אַנ'אויסנאַהמע אָהן יעדער פינטעלע מענש, אָהן יעדע סימן פון מענשליכקײט.

צוליב איין מינוט

פון אליעזר בערגמאַן

דער קאָצקער רבי זצ״ל איז אַמאָל אַרומגע־גאַנגען שפּאַצירען מיט א חברה חסידים אין וואַלד אַריין.

זייענדיק טיף אין וואַלד האָט דער רבי אָנ־געהויבען שמועסען פון בטחון, די יונגע לייט האָ־בען שוין געוואוסט, אַז אין וואַלד זאָגט דער רבי אַלע מאָל שיינע זאַכען, האָבען זיך אַלע אַרומגע־שטעלט. דער רבי האָט זיך אָװעקגעזעצט און אָנגע־הויבען:

— איך וועל אייך דערצעהלען אַ שענע מעשה

אין עסטרייך נישט ווייט פון דער רוסישער גר־ניץ, האָט געוואוינט אין אַ קליין שטעטעל א יוד וועט איהר פערשטעהן, וואָס איז אַזוינס בטחון! מיט אַ קריסט אין שכנות; ביידע זענען געווען בעלי־מלאכות, זיי האָבען צווישען זיך גאַנץ גוט געלעבט

אַמאָל אין אַ שלעכטע צייט, זענען ביידע אַרומ־געגאַנגען אָן אַרבייט, קיין געלד צום האַנדלען האָ־בען זיי נישט געהאַט, זיי האָבען געהאַט ווייבער מיט קינדער, בעטלען איז אין עסטרייך שטרענג פערבאָטען האָבען זיי נישט געוואוסט צו וואָס זיך צו נעמען.

רופט זיך אָן דער קריסט צום יוד; לאָמיר ביידע אַריבערפאָהרען קיין פוילען, אפשר וועלען מיר קריגען ארבייט, אויב נישט, וועלען מיר דאָרט בעטלען, דאָרט איז נישט אַזוי שטרענג.

זיי זענען ביידע אַריבער די גרעניץ געקומען קיין פוילען, קיין אַרבייט האָבען זיי נישט געקריגען. האָבען זיי זיך געלאָזט איבער דער מדינה בעטלען.

עס איז דורך דער ווינטער, עס האָט זיך צו־גערוקט פסח, זיי זענען ביידע געווען אין אַ גרויסער יודישער שטאָט, האָט דער קריסט אָנגעהויבען אי־בערקלערען: וואו ער וועט עסען פסח.

רופט זיך אָן צו איהם דער יוד: ווייסט וואָס, איך האָב פאַר דיר אַ פּלאַן, דו קאָנסט ראָך דייטש, דו רעדסט שוין צו ביסלעך יודיש וועל איך דיר באָרגען אַ יודישע קאַפּאָטע, מיט אַ יודיש היטעל איך וועל דיך מיטנעמען מיט מיר אין בית־המדרש אַריין, דאָרט וועסטו זאָגען, אַז דו ביסט אַ יוד, וועסטו שוין האָבען צו עסען.

איך וועל דיר געבען אַ סידור, וועסטו שטיין נעבען מיר, וועסט מאַכען מיט די ליפּען, מען זאָל מיינען, אַז דו דאַוונסט, זאָרג נישט וועסט שוין האָ־בען צו עסען.

עס איז געקומען ערב פסח האָט איהם דער יוד אויסגעפּטרויעט אין יודישע מלבושים, ער האָט זיך פערלאָזט אַ בערדעל. דער יוד האָט איהם גע־געבען אַ סידור, און זיי זענען ביידע אַוועק אין בית־המדרש אַריין.

אין בית־המדרש איז דער קריסט געשטאַנען און געמאַכט מיט הרי ליפּען, מען זאָל מיינען, אַז ער דאַוונט, דער יוד האָט איהם אויסגעלערנט אַ ביסעל יודישע מנהגים, ווי אַזוי מען פיהרט זיך ביים סדר: מען מאַכט קידוש, מען טרינקט פון כוסות, מען זאָגט די הגדה, דער עיקר, האָט איהם דער יוד אָנגעזאָגט — זאָלסט פּסדר נאָכטון דעם באַלעבאָס, וואו דו וועסט עסען, וואָס ער וועט טון, זאָלסטו אויך טון.

זיך מאַכען הייזעריג, און זאָגען זייער שטיל, מען זאָל דיר נישט הערען, וועט עס דורכגעהן.

אַז מען וועט דיך הייסען קידוש מאַכען, זאָלסטו

דעם קריסט איז די מעשה זעהר געפאָלען, ער האָט זיך איינגעהזרט אַלץ, וואָס דער יוד האָט איהם געלערנט.

אַז מען האָט אין בית־המדרש אָפּגעדאַוונט, זענען ביידע געגאַנגען צו צוויי באַלעבאַטים פאַר אורחים, זיי זענען ביידע גלייך אַרויס פון בית־המדרש: אויפ׳ן וועג האָט איהם דער יוד צוגעלערנט: זאָלסט אַלץ נאָכטון דיין באַלעבאָס, וועסט נישט דורכפאַלען.

דער קריסט איז אַריין מיט זיין באַלעבאָס אין שטוב, געזאָגט: גוט יום־טוב, עס האָט איה סאַרומ־גענומען א געשמאַנער ריח פון די יום־טוב׳דיגע מאכלים, פון די פיש מיט׳ן פלייש, מיט׳ן וויין, מיט׳ן בראָנפען. דער ריח איז איהם אַריין אין דער נאָז, איהם גערייצט, ער איז געווען זייער הונגעריג; ס׳האָרץ האָט איהם גענאָגט ער האָט געוואָלט עסען. נאָר זעענדיג ווי מען הויבט זיך אַצינד אָן גרייטען צום סדר, איז ער געזעסען, ווי אויף שפּילקעס, ער האָט אַ גאַנצען טאָג כמעט נישט גענעסען, מען האָט זיך געזעצט צום סדר. דער באַלעבאָס האָט גענומען מאַכען קידוש, דער „קריסט“ האָט שטר־לערהייט נאָכגעזאָגט זיך נאָכגעשאָקעלט נאָכ׳ן באַ־לעבאָס און אויסגעטרונקען דעם ערשטען כוס.

אין שטוב האָבען זיי אפילו געקוקט קרום אויפ׳ן מאָדנע סאורח, זיי האָבען פערשטאנען, אַז ער מוז זיין אַ גראָבער יונג דער באַלעבאָס האָט איהם איבערגעפרעגט פון וואַנען ער איז, האָט ער געענטפערט: פון עסטרייך.

דער באַלעבאָס האָט געהערט, ווי ער שטאַמלט און ענטפערט נישט אַזוי הייטליך, האָט ער פער־שטאַנען, אַז ער איז נישט קיין גרויסער למדן, האָט ער איהם צורוה געלאָזט, און ווייטער געפיהרט דעם סדר.

דער „קריסט“, אויסטריקענדיג דעם ערשטען כוס, האָט עס איהם נאָך מעהר צורייצט דעם אַפּעטיט, ער האָט געזעהן, ווי דער באַלעבאָס וואַשט זיך די הענט, האָט ער זיך אויך געוואַשען, דערנאָך זעהט ער ווי דער באַלעבאָס נעמט אַ שטיקעל צי־בעלע, טונקט איין אין זאַלץ־וואַסער; האָט ער אויך אַזוי געטון, ער האָט געגריזשעט די ציבעלע, עס איז איהם ביטער געוואָרען אין מויל. ער האָט אפילו געוואָלט אויסשפּייען, נאָר ער האָט געזעהן — ווי אַלע עסען, האָט ער אויך גענעסען, עס האָט איהם נאָך מעהר געהונגערט...

נאָך דעם זעהט ער, ווי דער באַלעבאָס צו־שפּאַלט אַ מצה האָט ער געמיינט, אַז מען גייט שוין עסען, האָט ער אויך צושפּאָלטען אַ מצה, גע־כאַפּט אַ שטיקעל אין מויל אַריין. ווי פערשעהמט לעבאָס נעהמט דאָס שטיקעל מצה, און בעהאַלט איז ער געוואָרען, ווען ער האָט געזעהן, ווי דער באַ־עס גאָר אונטער׳ן קושען...

ער האָט צוריק אַרויסגענומען דאָס שטיקעל מצה פון מויל, צוריק געלייגט די מצה אויפ׳ן טיש, ער איז שרעקליך בייז געוואָרען, אין האַרץ האָט ער געשאָלטען אַלע יודען, אַ מאָדנע פאָלק יודען זע־גען; מען קומט צוגיין אַהיים עסען, נעמט מען נישט עסען ווי אַלע מענשען, נאָר מען גייט פריהער זאָ־גען, טרינקען שטאַרקען וויין, עסען ציבעלע, און דאָס גאַנצע עסען לאָזט מען שטיין...

אַז נישט געראַכט זאָלען זיי ווערען!...

דער באַלעבאָס האָט גענומען זאָגען די הגדה, האָט דער קריסט זיך מיטגעשאָקעלט, געמאַכט מיט די ליפּען, דערנאָך האָבען די קינדער גענומען פרע־גען דעם פאָטער די קשיות, דער קריסט איז גע־זעסען, ווי אויף שפּילקעס, ס׳האָבען איהם גערייצט די מאכלים, דאָס האַרץ האָט איהם געחלשט, אַ ברירה האָט ער געהאַט, ער האָט געמוזט מיטמאַ־כען, געשאָקעלט זיך געטורעמעלט, עס האָט אַזוי אָפּגעריזען העכער א שעה, דער באַלעבאָס האָט גענומען דעם צווייטען כוס, און אויסגעטרונקען.

דאָ האָט ער שוין געמיינט, מען גייט שוין עסען.

א פסח-מעשה דערצעהלט פון קאָצקער רבי׳ן

דערנאָך זעהט ער — דער באַלעבאָס גייט זיך וואַשען, האָט ער זיך אויך געוואַשען, זעהט ער ווי דער בעל־הבית נעמט שוין ווידער די מצה, דאָ איז ער שוין געווען פאָרזיכטיגער, ער האָט געוואַרט; געזעהן ווי דער בעל־הבית נעמט עסען א שטיקעל מצה, האָט ער אויך גענומען אין מויל אַ שטיקעל מצה, אין האַרץ האָט ער זיך געפריים—אַבי מען גייט שוין, עסען!

אין דעם זעהט ער, ווי דער בעל־הבית נעמט אַ טעלער כריין און טיילט איין יעדען אַ שפּאָר ביסעל כריין, זעהט ער ווי דער בעל־הבית טונקט איין דעם כריין איז אַ שוואַרצע זאַך, זאָגט עפּעס, און נעמט עס אין מויל אַריין, האָט ער אויך אַזוי געטון...

עס איז איהם ביטער געוואָרען אין פיסק, ער האָט עס געוואָלט אויסשפּייען, ער האָט שיעור גע־וויינט, אַזוי ביטער איז איהם געוואָרען, ער האָט עס אויפגעגעסען...

די אויגען זענען איהם איבערגעגאַנגען, ער האָט קיין ברירה נישט געהאַט, און ווי ער בעוויזט נאָר אויפצועסען די ערשטע פּאָרציע, זעהט ער ווי דער בעל־הבית מאַכט שוין גרייט אַ צווייטע פּאָרציע כריין מיט מצה, דערלאַנגט יעדען, דער בעל־הבית גיט איהם די צווייטע פּאָרציע כריין.

האָט זיך דער כוח־הדם אין איהם אָנגעצונדען, און ער איז געוואָרען שטאַרק אויפגעקאָכט, ער האָט זיך אויפגעשטעלט, און איז מיט גרויס כעס אַוועק פון טיש, צוגעגאַנגען צו דער טיר און געגעבען אַ געשריי:

— פערפלוכטע יודען! דער טייפעל זאָל אייך נעמען, מיט אייער פסח, מיט איערע ביטערנישען!“

און איז שנעל אַרויס פון שטוב, געבענדיג אַ שטאַרקען קלאַפּ מיט דער טיר, אַז אַלע שטוב־מענשען זענען דערציטערט געוואָרען, נישט וויסענ־דיג, וואָס דאָ איז געשעהן.

דער בעל־הבית מיט זיין ווייב און קינדער, זענען שטאַרק דערשראָקען געוואָרען: זיי האָבען נישט פערשטאַנען ווער דער אורח איז, און וואָס איז איהם צוגעקומען, דער בעל־הבית האָט זיך גע־שמאַרקט, און ווייטער געפיהרט דעם סדר; אין האַרץ האָט ער געהאַט שטאַרק עגמת־נפש פון אורח...

דער קריסט איז אַנטלאָפען אַ הונגעריגער, אַ בייזער צו זיין סטאַנציע און נישט אויסטענ־דיג זיך, האָט ער זיך געלעגט אויף זיין בעטעל, און גרויס כעס, און יסורים, איז ער געלעגען און גע־שאָלטען אַלע יודען מיט זייער פסח...

ער איז אָפּגעלעגען אַזוי אַ פּאָר שעה אין הונ־גער, געביסען די ווענט, ער האָט זיך קוים דערוואַרט אויפ׳ן יוד, ער האָט נישט געקענט אַנטשלאָפען ווערען.

דער יוד איז אַריינגעקומען אַ פריילעכער פון סדר, זעהט ער ווי זיין קאָלעגע ליגט אויפ׳ן בעטעל און שילט...

פרעגט ער איהם, ווי איז דיר דערגאַנגען דער סדר? ענטפערט ער איהם מיט כעס: דער טייוועל זאָל אייך נעמען אַלע יודען!... — כריין פרעסט איהר פסח — איך בין טויט הונגעריג, גיט מען מיר ציבעלע, דערנאָך כריין און ווידער כריין... וואָס איז דאָס פאַר אַ פאָלק? מען קומט צו גיין עסען, גיט מען דיר שטאַרקען וויין עס זאָל דיר ריי־צען צום עסען, דערנאָך זאָגט מען און מען זאָגט, דערנאָך ווייטער וויין, דערנאָך ציבעלע, דערנאָך כריין... מיר קריסטען קענען דאָס נישט עסען! בין איך אַנטלאָפען אין מיטען סדר...

דער יוד האָט זיך שטאַרק צו לאַכט, אַ זאָג געטון צו איהם:

— ביזט אַ נאַר — ביזט אַליין שולדיג, ווען דו וואַרטסט נאָך איין מינוט, וואָלסטו געזעהן, וואָס דו וואָלסט געקריגען נאָכ׳ן כריין: פיש, יוך, פלייש, קאָמפּאָט און נאָך כוסות וויין... דו האָסט בעראַפּט פערשטיין, אַז דער בעל־הבית איז אַ רייכער יוד, און עסט כריין, מסתם איז עס נישט גלאַט, מסתם וועט ער עסען גוטע זאַכען אויך. דו האָסט דאָך אַליין געזאָגט: אַז עס איז געווען אָנגעגרייט טייערע עסענס — דאָס האָסטו געהאַט — וויל דו ביסט נישט קיין יוד, האָסטו נישט קיין גערולד צו וואַרטען, מיר יודען קענען וואַרטען, און האָפען... און דו האָסט נישט געקענט וואַרטען נאָך איין מינוט...

— האָסטו געהאַט אַזאַ סוף!...

— דאָס — פיהרט אויס דער קאָצקער רבי זצ״ל — איז אַ לימוד, אַז אַ יוד דאַרף האָבען בטחון, און גערולד, די לעצטע מינוט איבער־צוטראָגען.

Dr. med.
H. GUTSZTADT
ספּעציאַל-אַרצט פאַר אַקושער
און פרויען - קראַנקהייטען.
Zachodnia 62 23 צעגעלניאַנא
טעלעפאָן 29-52
נעמט אָן פון 4—7 אָוונט. אין לעטש־
ניצע 29 פון 6—8 אָוונט.

Dr. med.
J. MANDELBAUM
Zawadzka 16a, tel. 27-52
ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע
און נערווען - קראַנקהייטען.
נעהמט אָן טעגליך פון 5 ביז 7 אָוונד.

Dr. Med. I. WEINBERG
Cegielniana 47, tel. 26-02.
אינערליכע קראַנקהייטען, ספּעציעל פאַר
לונגען- און הארץ-קראַנקהייטען, באַ־
שטראַהלונגען און קינסטליכע בערג-זון.
נעמט אָן אין לעטשניצע, זגערזשער 17
פון 6—7. אין דערהיים פון 3—5 נאָכמ.

Dr. RÓŻANER
ספּעציאַליסט פאַר הויט-, ווענערישע
קראַנקהייטען און מענער-שוועכע.
היילונג מיט קווארץ-שטראַהלען און דיאַטערמיע
Dzielna 9 (Narutowicza), tel. 28-98.
נעמט-אָן פון 8—10 און 5—8, פרויען פון 3—4
וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. PRYBULSKI
זאַוואַדזקאַ 1, טעל. 26-38.
ווענערישע און האַר-הויט-קראַנקהייטען. מענער
שוואַכע, באַהאַנדלונג מיט קווארץ-ליכט (האָר-
אויספאַל). רענטגען-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 9—1 און פון 4—8 אָוונט
ראַטען פון 4—5 נאָכמ.
ספּעציעלער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. H. Wołkowyski
זאַכאַרניאַ 57 (צעגעלניאַנאַ 49)
טעלעפאָן 37-70
ספּעציאַל-ארצט פאַר הויט- און ווענערישע
קראַנקהייטען, מענער - שוואַכע, באַהאַנדלונג
מיט קווארץ-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 1—2 און פון 4—8 אָוונט,
פאַר פרויען פון 4—5 אין נאָכמ. וואַרטע-זאַל.

זה אלי ואנוהו —
התנאה לפניו במצות
(שבת קל״ג).

אין אונזער נאַציאָנאַלען
יום-טוב פסח טרינקט נאָר אונזערן
נאַציאָנאַלען וויין „כרמל“.

אויף ארבע כוסות
און גאַנץ פסח
קויפט נאָר די בעסטע ווינען אויף דער וועלט
די ארץ-ישראל-ווינען

„כרמל“
כשר לפסח

„כרמל“-וויין איז דער וויין פון דיינע ברידער אין ארץ-ישראל, וועלכע בויען פאַר דיר און דיינע קינדער דעם נאַציאָנאַלען היים.

„כרמל“-וויין שטעהט אונטער דער השגחה פון די רבנים זאָנענפעלד און קוק אין ארץ-ישראל און איז כשר לפסח אפילו למהדרין מן המהדרין

גיב אַכטונג אויף דער שוץ-מאַרקע צוויי מרגלים טראָגען דעם אשכול.
אַלע „כרמל“-ווינען אָהן דער מאַרקע זענען פאַלסיפיקאַטען.

צו קאָנקורענץ-פרייזען!

לכבוד פסח!
פערשידענע ווינער שטיהל און גאַלאַנטעריע-מעבעל
פון גרעסטען ביז׳ן קלענסטען קוואַנטום פון די וועלט-בעריהמטע און עלטסטע פירמע
Tow. Akc. Fabryki Mebli Giętych
„Wojciechów“
קען מען בעקומען נאָר ביי דעם הויפּט-פערטרעטער אויף לאָדז און אומגעגענד
א. וו. שעראַקאָוויאַק, נאַפּיורקאָווסקי 44
(רוג קילינסקי)
צופאָהר-טראַמוואַי נומ׳ 17 און 4.

צו קאָנקורענץ-פרייזען!

ר׳ דוד׳ל טאלנער

אויף א גרויסען בריטען פלאץ, אין צענטער פון שטעטעל טאלנע, וואס אנגעהערט צום גראף סואמאלאוו, געפינט זיך א גרויסער הויף, פון אלע זייטען ארומגערינגעלט מיט א גרויסען צוים, ווי א קליין שטעטעל פאר זיך. דער ראזינער פלאץ, וואס איז אפגעקויפט געווארען פון דעם גראף ספעציעל פאר ר׳ דוד׳ל טאלנער, ענטהאלט אין זיך א גרויסע צאהל בנינים, געבויט, ווי קליינע פאלאצען, א בעזונדערער פאלאץ פאר דער רבי׳צין, א בעזונדערער פאלאץ פאר זייער בן־יחיד ר׳ מאטעלע, פאר זייער איידים ר׳ מאיר׳ל, א בעזונדער הויז פאר דעם „הויף־מיניסטער" ר׳ יאנקעלע חנה היה׳לעס. נאך און נאך הייזער פאר בעוואוסטע אייניקלעך פון בעל שם־טוב, וואס האבען זיך דא בעזעצט און האבען זיך מפרסם געווען אויפ׳ן חשבון פון קהל און פון צדיק. יעדע פון די הייזער איז געצירט מיט געשמאק און שיינקייט, מיט נייע טייערע מעבעל און יעדע הויז האט זיך געהאט זיין בעזונדערע דינערשאפט. איין הויז אינגאנצען א ליידיגס האט געניצט פאר א הויף־אכסניה, וואו עס האבען זיך אפגעשטעלט אורחים, חשוב׳ע לייט, די הויז האט מען אויך בענוצט פאר מחותנים און מקורבים פון דעם צדיק, ווען זיי פלעגען קומען אויף א חתונה פון איינעם פון דער פאמיליע פון צדיק און עס פערשטעהט זיך, אז די דירה פונ׳ם צדיק אליין האט אריבערגעשטיגען אלעמען מיט איהר גרויסקייט, שיינקייט און בעקוועמליכקייט.

אין דעם ראזיגען הויף האט מען אויסגעבויט דעם רבי׳נס גרויסע קלויז, וואס ענטהאלט א צוויי טויזענד מענשען. א חוץ א גרויסען זאל עקסטרא פאר׳ן צדיק אויף צו פראווען התבודדות. אין צענטער פון הויף איז געשטאנען א גרויסער הילצערנער בנין, וואס האט געניצט פאר אנ׳אכסניה פאר׳ן צדיק און זיינע מקורבים נאר צו שבת און יום־טוב. צו יעדען הויז איז געווען צוגעבויט א שיינע סוכה, וואס א גאנץ יאהר איז זי געווען בעדעקט מיט הילצערנע ברעטלעך. אין איין ווינקעל פון הויף זענען געשטאנען אין א רייה חדרים צום קאכען אויף פליישיגע בעזונדער און אויף מילכיגע בעזונדער. יעדע קוך האט געהאט בעזונדערע דינערשאפט, קעכינס אויף פליישיגס, וואס האבען זיך קיינמאל מיט זייער ארבייט נישט געביטען. אין צווייטען ווינקעל איז געווען אויסגעבויט שטאלען פאר פערד, פאר קיה און אנ׳ארט פאר וואגענס. הקיצור דער ראזיגער „הויף" איז געווען אין טאלנע ווי א קליינע מדינה אין א גרויסע מדינה און פון די ראזיגע הילפס־קוואלען פון דער קליינער מדינה, האט די גרויסע מדינה געצויגען איהר פרנסה, — טאלנע גופא האט צוליב דעם ראזיגען „הויף" פערמאגט א סך אכסניא׳עס א גרויסע צאהל בוידען מיט פערשידענע סחורות.

בעל־מלאכות האבען זיך אויך דא נישט של״כט געפיהלט אין דע שטעטעל, וואס איז תמיד פול געווען מיט פרישע מענשען, פערשידענע בטלנים, כלי־קודש, גבאים — קוויטלעך־שרייבער, צייטווייליגע משרתים פאר אורחים, משולחים אויף צו זאמלען מעמדות־געלד אויף אויפצוהאלטען דעם הויף און נאך אנדערע סתם ליידיגגעהער, וואס פלעגען דא פערברענגען זייער צייט און האבען תמיד געצויגען זייער חיונה פון „הויף". און חשוב׳ע מענשען, וואס האבען פערנומען דעם אויבען־אן ביים טיש פון צדיק, ביז די קעכינס און איינפאכסטע משרתים, אלע האבען בעקומען די שפע פון זייער פרנסה פון די קוואלען פון „הויף", ד. ה. פון די חסידים פון צדיק.

די חסידים פון דעם טאלנער צדיק האבען געהאט א גרויסען איבערגעוויכט און א חשיבות נעגען חסידים פון די אנדערע צדיקים — די קינדער פון ר׳ מאטעלע טשערנאבאלער פון דער דינאסטיע טווערסקים. אין דער ראזיגער צייט זענען געווען די „הויפען" פון די איבעריגע טווערסקי׳ס כמעט ליידיג ענטקעגען דעם הויף פון דעם טאלנער צדיק, וואס האט געפיהרט זיין גוט־יור׳שאפט מיט א זעלטענע ברייטקייט. דאס רוב זענען זיינע חסידים געווען פון די רייכסטע יודישע קהלות, וואס האבען געצאהלט מיט א ברייטער האנד פאר׳ן צדיק, פאר זיינע קינדער און פאר אלעמען, ווער עס האט נאר געהאט א שייכות צום הויף. די ראזיגע רייכע חסידים האבען דאס געשאנקען דעם צדיק א זילבערנעם שטול מיט א גאלדענער אויפשריפט „דוד מלך ישראל ה׳ וקים", וואס האבען אויסגעגעבען דערויף עטליכע צעהנדליגג טויזענד רובל. דער ראזיגער שיינער שטול האט געצויגען אויף זיך דאס אויג פון דער דעמאלסטיגער רעגירונג. דער צדיק איז איבערגעגעבען געווארען אין די הענד פון דער געהיים־פאליציי און איז ארעסטירט געווארען און קיעוו אלס חשוד אין א מרורה במלכות. מיט גרויס מיה און א סך ממון בסתר האט מען איהם ארויסגעלאזען פריי, נאכדעם, ווי ער האט מתקן געווען דארטען אין תפיסה — לויט די הגדה פון חסידים — א סך פנימות און „שברי־כלים"...

מיט וואס איז אזוי שטארק געווען די השפעה פון דעם טאלנער צדיק אויף די מענשען פון זיין דור מעהרער, ווי אלע אנדערע צדיקים, קען נאר פערשטעהן און אורטיילען דער מענש, וואס איז געניט אין די דרכים פון די דעמאלסטיגע צדיקים און הויף־מנהיגים.

ר׳ דוד׳ל טאלנער איז געווען א בעזונדערער מין צדיק, נישט ווי אלע צדיקים פון זיין צייט, שטענדיג איז ער פול געווען מיט בעוועגונג און לעבען, ווייט פון אלע חסידישע קרומע און פוילע בטלנות, וואס האבען דעמאלסט געהערשט אין די הויפען פון די אנדערע צדיקים. מיט איין אריינדרינגענדיגען בליק האט ער פערשטאנען דעם כאראקטער פון זיינע חסידים און האט געקענט אונטערשיידען צווישען די עהרליכע חסידים, וואס גלויבען באמת אין זיין כח און זיין השפעה און צווישען די חסידים, וואס האבען איהם געחנפ׳עט און איהם אפגעגעבען כבוד נאר פון זייער טובה וועגען. ר׳ דוד׳ל איז געווען דער גרעסטער אפטימיסט צווישען ר׳ מאטעלעס קינדער און פון זיין גייסט האט ער געווירקט אויך אויף זיינע חסידים. אומעט און געוויין האט ער אלעמאל פיינד געהאט און צווישען דער גרויסער צאהל גייסטיג קראנקע, וואס מען האט איהם געבראכט צו היילען, האט ער אויסגעוועהלט צו ווייזען זיין השפעה נאר אויף די פרעהליכע משוגעים און האט זיך שטענדיג מיאש געווען פון די מרה־שחורה־דיגע חולאים. איך געדענק, אז מיר האבען איינמאל געזונגען צוזאמען מיט ניסי פאר׳ן צדיק דעם „ונתנה תוקף" מיט׳ן „כי בשמך", דאס שטיק געזאנג, וואס איז בעריהמט בכל תפוצות ישראל, וואס איז געגרינדעט אויף „עק־מאל" און איז רייך מיט אריענטאלישע אריגינעלע התעוררות און בעזונדערס, אז מיר זענען געקומען צו „אדם יסודו מעפר וסופו לעפר" און עס איז נישט געבליבען איינער פון די הערער, וואס האבען נישט געוויינט פון גרויס התעוררות, האט דעמאלסט דער צדיק אויפגעעפענט די אויגען און האט א וואונק געגעבען ניסי ער זאל אויפהערען, מיט די ווערטער: „ניסי, דו הילסט מיך מאכען וויינענדיג? גענוג! האט איהם נישט געלאזען ענדיגען זינגען און האט גלייך אנגעפאנגען מיט עפעס א פרעהליכען שיחת־חולין...

די משולחים פון טאלנער צדיק, וואס זענען געפאהרען איבער דער מדינה, זאמלען די מעמדות־

פון פנחס מינקאָווסקי

(א קאפיטעל פון מיין לעבענס־בוך)

געלד, זענען נישט געקומען צו די באלעבאטים בעטען מיט תחנונים, מיט א געבויגענעם קאפ, כדי צו שטיצען דעם רבי׳ן אויף זיינע הצטרכות.

נאר זיי האבען געפאדערט שטאלץ און מיט׳ן פולען מויל פון זיינע אנהענגער, אז זיי זאלען אומבעדינגט שוין אפצאהלען דעם חוב, וואס זיי זענען שולדיג דעם רבי׳ן, וואס לייזט זיי אויס פון אלע צרות און איז משפיע טובות אויף זיינע חסידים.

ר׳ דוד׳ל האט געהאט א מנהג אריינצופלעכטען אין זיינע געזאנגלעכע רייד שארפע גלייכווערטלעך און האט אליין הנאה געהאט פון זיינע וויצען. שארפע ווערטלעך און וויצען זענען ביי איהם געווען אזוי בעליבט, אז ער האט געהאלטען ביי איהם שטענדיג דעם בעוואוסטען חסידישען לץ לייבעלע מיכאלס אלס „הויף־ברחן". די ארבייט פון דעם ראזיגען ברחן איז געווען צו בעזוכען דעם צדיק אלע טאג אין א בעשטימטע צייט און איהם פרייליך מאכען מיט זיינע שיחת־חולין. אין דער ראזיגער צייט פלעגט דער צדיק ליגען אויף זיין געלעגער, אנגעטון מיט א גרינע זיידענע קאפאטע, זיין ברייטער ווייסער קראגען אפען, די האריץ אויסגעבלויזט, און דער סביבה פון חשובע אורחים, וואס פלעגען איהם דערצעהלען נייעס פון שטאט און פון דער מדינה. דער ברחן פלעגט זאגען עפעס א מילתא דבדיחותא און דער צדיק פלעגט לאכען מיט׳ן פולען מויל.

און איינמאל האט פאסירט א מעשה אויף דער חתונה פון איינער פון דעם טאלנער צדיקס קינדער, נאכדעם, ווי אלע צדיקים: ר׳ דוד׳ל, ר׳ יוחנצע פון ראכמיסטריווקע, ר׳ נחומטשיק טריסקער און ר׳ איצקל סקווירער, האבען זיך ארומגעדרעהט ארום דעם חתן אונטער דער חופה זעקס מאל, און אז עס געקומען צום זיבטען מאל, האט לייבעלע מיכאלס ארויסגעשריען מיט א הויכען קול, ווי א בעל־עגלה אויף זיינע פערד „טפפררר"... די צדיקים האבען אויסגעגלאצט די אויגען אויף דעם ראזיגען מחוצף און די חסידים האבען זיך געגרייט ארויפצופאלען אויף איהם און מאכען פון איהם א גל של עצמות און נאר ר׳ דוד׳ל האט איהם ארויסגעראטעוועט פון זייערע הענט דערמיט, וואס ער האט איהם געוויזען א פרייליכען פנים און צושטימונג צו דער גרויסער חכמה פון זיין ברחן, ווען נאך דעם אלעמען האט ר׳ דוד׳ל עדות געזאגט אויף זיך: „איך האב קיינמאל אויף מיין לעבען נישט געלאכט", איז דאס טאקע ביי די חסידים געווען א פלא...

ר׳ דוד׳ל איז געווען זייער א מוזיקאלישע נאטור און האט האלד געהאט נגינה מיט׳ן גאנצען לעבען. א גרויסען געהאלט האט ער געצאהלט פאר אנ׳אויסגעצייכענטען בעל־תפילה, וואס איז געווען בשעתו בעוואוסט מיט זיין זיס שטימעלע, העשעלע טולטשינער, וואס פלעגט קומען ביי איהם פאר א מתפלל אויף גאנץ ימים־נוראים. ער האט אויך געהאלטען שטענדיג ביי זיך א חזן פאר דעם געברויך פון די „טישען". יאסעלע דעם רבס, וואס האט געמוזט פערפאסען צו יעדען שבת א נייעם ניגון צו שבת׳דיגע זמירות. דער ראזיגער ניגון איז אנגענומען געווארען דערנאך ווי א הייליגע מסורה צווישען די טאלנער חסידים אין אלע ערטער, ווייל דער ראזינער יאסעלע איז געווען לויט דער אמונה פון די חסידים אין דער בחינה פון גולם פון צדיק, וואס אין איהם איז מגולגל געווארען דער ראזינער ניגון דורך דער השפעה פון צדיק, וואס הערשט איבער די אוצרות פון „היכל הניגונה", און א ראיה דערצו איז, אז נאך דער פטירה פון דעם טאלנער צדיק אז יאסעלע איז אוועק אין הויף פון ראכמעסטריווקער צדיק ר׳ יוחנצע, האט זיך אפגעטון פון איהם די שכינה און די ניגונים, וואס ער האט דארטען מחבר געווען, האבען קיין שום טעם נישט געהאט. אלע האבען פון איהם געלאכט, ביז ער איז שטיל געווארען...

חוץ די ראזיגע צוויי בעשטענדיגע חזנים, האט ער געהאט א גאנצע מחנה פון חזנים פון א סך שטעט, וואס האבען זוכה געווען צו שפייזען דעם צדיק כמעט יעדען שבת מיט נייע געזאנג־שפייזען. זיינע חסידים פלעגען זיך משתדל זיין איינצורעדען די חזנים פון אנדערע הויפען פון אנדערע צדיקים, אז זיי זאלען קומען בעזוכען אויך טאלנע, אויב נישט אלס בעשטענדיגע חסידים, נאר לכל הפחות אלס אורחים, וואס קומען זיך בעהערען און זינגען פאר׳ן רבין. אויך מיין רבי ניסי בעלזער, הגם ער איז געווען א חב״דניק, א פערערער פון דער דינאסטיע שניאורסאן, איז אויך געווען איינער פון די געזאנג־ווילען אין טאלנער הויף און פלעגט איהם בעזוכען צוויי מאל א יאהר. אויך די בעריהמטע כלי־זמרים פון דער צייט, ווי סטעמפעניו פון בערדיטשעוו און פרהצור פון זשיטאמיר, וואס זענען דעמאלט געשטאנען בראש פון די כלי־זמרים ביי יודען, האבען בעהערט דעם צדיק מיט זייער פידל־שפילען און אזוי איז דער הויף שטענדיג געווען פול מיט בעוועגונג און לעבען, און לאנגווייליגקייט און עצבות האבען נישט געהאט די העזה ארויפצוטרעטען אויף דער שוועל פון הויפישען טויער. דאס איז פון דער געזעלשאפטליכער זייט. אבער אויך פון דער חסידישער זייט האט געהאט דער הויף א בעזונדערע דערהאבענע פארב, וואס האט געצויגען צו איהם א מאסע חסידים, און אנהענגער און די צעהנדליגער טויזענטער.

—:0:—

איין טאג

ערצעהלונג פון תלוש

ווען די יונגע ארבייטערין, מרים, איז נאך א קרענק פון בעט אויפגעשטאנען, איז זי אוועקגעפאהרען אין די בערג אויף א פאר וואכען.

זי האט זיך אפגעשטעלט אין האטעל „זונענשיין", ווייל דארט פלעגען זיך אפט צוזאמענקלייבען יודישע קינסטלער, און זי האט שוין פון לאנג געטרוימט זיך צו בעקענען מיט איינינע פון זיי, וועמעס ראמאנען און דערצעהלונגען זי האט מיט אזא אינטערעס געלייענט.

פון דער סטאציע האט זי גענומען אנ׳אויטאמאביל, וואס האט איהר געבראכט צום האטעל. ביים אריינגאנג איז אויף אנ׳אלטען בוים געהאנגען א פארביג בילד פון אנ׳אמאליגען ריטער, וואס האט געהאלטען א לאנגען שפיז אין האנד, און ביים זייט איז געווען אנגעשריבען מיט גרויסע אותיות: „זונענשיין". מרים האט א שמייכעל געטון און איז אריין אין הויף. איהר אנטקעגען איז צוגעקומען א בלאנדע פרוי מיט א פרישען, פולען פנים און עטוואס קאסאקע, פערשמורעטע אויגען. דאס איז געווען די באלעבאסטע. זי האט דאס מיידעל אריינגעפיהרט אין האטעל און איהר געגעבען א צימער. אין א ווייל ארום איז מרים ארויס אנ׳איבערגעטוענע און זיך געזעצט אויף א רונדער, הילצערנער באנק, אונטער א פאר בוימער, וואס האבען געראשט און זיך געוויגט פון ווינד.

זי האט זיך ארומגעקוקט. נישט ווייט פון איהר זענען אויפ׳ן גראז געזעסען דריי פרויען, צוויי גרויסע און פעטע און די דריטע א דארע און א כיאוס׳ע, מיט רויטע האר און זומער־שפרענקלעך אויף דעם פלאטשיגען פנים. און אין א זייט האבען ביי א טישעל א גרופע מענער געשפילט אין קארטען. מרים האט א טראכט געטון, אז דאס מוזען זיין גאר פשוט׳ע געסט און נישט קיין שרייבער. זיי, די קינסטלער זיצען איצט זיכער אין זייערע צימערן און שאפען, אדער שפאצירען ארום איבער די בערג און טאלען, אדער שיפען זיך אויף דער אזערע. עס איז דאך דא אזוי שיין ארום און ארום. אט דארט, ווייט איבער׳ן וואלד, שווימען ארום ווייסע, פוכקע וואלקענס און עס דאכט זיך, אז קוים שניי לאזען זיך אראפ אויף די שפיצען פון די הויכע בוימער.

אויפ׳ן וועג האבען זיך בעוויזען צוויי מענער אין ברייטע, שווארצע מאטראזען הויזען און סאנדאליעס אויף די בארוועסע פיס. מרים האט דערקענט דעם בעוואוסטען שרייבער ראזענבערג און זיין חבר, דעם פאעט פרידקין. זיי זענען אריין אין הויף און זיך אפגעשטעלט נעבען דעם מיידעל. פרידקין האט איהר געפרעגט, ווען זי איז אנגעקומען און איהר גלייך פערווארפען מיט קאמפלימענטען, אז זי האט א ליבען בלאסען פנים, א הארציגען שמייכעל ארום די ליפען און אז איהר שטימע קלינגט אנגענעהם און לאשטשענד.

מרים האט זיך געוואונדערט פון פרייד און נישט געוואוסט, וואס צו ענטפערן. אזוינע מאדנע מענשען זענען עס די קינסטלער! זאגען גלייך ארויס, וואס זיי פילען, און דערביי האלטען זיי זיך אזוי פריי און לייכט. נאר פרידקין׳ס פנים, מיט זיין גרויסען, זשעדנעם מויל, איז איהר נישט געפעלען געווען. עפעס איז זיין אויסזעהן געווען צו פראסט פאר א דיכטער און דער קול הייזעריג און גראב. דערפאר האט זי געפונען, אז דער שרייבער ראזענבערג איז זעהר א שיינער. ער איז געווען הויך און שלאנק, מיט א געריכטען קאפ שווארצע, געקרייזעלטע האר.

ראזענבערג איז אוועק און פרידקין איז געבליבען מיט מרים׳ען. ער האט איהר דערצעהלט, אז כמעט אלע אוונט האבען זיי דא א קליינע פארשטעלונג, אין וועלכער עס בעטייליגען זיך א סך קינסטלער. פאר דעם צוועק האט מען נישט לאנג צוריק איבערגעבויט דעם רויטען שטאל און געמאכט דארט א טעאטער. דערנאך האט ער אנגערופען די נעמען פון די מענער, וואס האבען געשפילט אין קארטען. דאס זענען אלע בעוואוסטע שרייבער און אקטיארען.

א ווייל שפעטער איז מרים אריין אין צימער א גליקליכע. דער פאעט איז געווען פון איהר בעגייסטערט. עפעס האט זיך פלוצים אנגעצונדען אין איהר א פייער, ווען ער האט זי דערזעהען. זי האט זיך אויף א פאר מינוט צוגעלייגט, פערמאכט די אויגען און געשמייכעלט. דערנאך זיך איבערגעטון אין א ווייסען, לייכטען זומערש קלייד, וואס האט פעסט ארומגענומען איהר קליינינקע, גראציעזע פיגור. די שאטענעווע האר האט זי פערקעמט גלאט. זי האט געוואוסט, אז אזוי זעהט זי אויס ווי א שטילע, בלייכע מאנאשקע, דאס געפעלט א סך מענער.

ווען זי איז ארויס פון איהר צימער, איז שוין געבליבען א שעה צו מיטאג, און אלע געסט האבען זיך געדרעהט ביים אריינגאנג פון שפייז־זאל.

דער שרייבער ראזענבערג איז איצט געווען אנגעטון אין א ווייס העמד מיט א ברייטען קאלנער, אויסגענייט מיט רויטע שטערענדלעך און א פארבינען שניפס. הויזען האט ער געטראגען קורצע און שמאלע, מיט א בלויען גארטעל און אויף די בארוועסע פיס די זעלבע סאנדאליעס. ער האט אלע ווייל, זיך וואנדערנדיג דא צו דעם, דא צו יענעם, געווארפען קלוגע, וויציגע ווערטלעך, מיט אנ׳אויסדרוק אויפ׳ן פנים פון איינעם, וואס איז פאנטאסטיש רייך און שיט פונאנדער פערל און דימענטען צו זיינע נאהענטע און אלע זייטען.

מרים׳ען איז אויסגעקומען אביסעל טשיקאווע, וואס אזא בעריהמטער שרייבער געהט אנגעטון אזוי מאדנע און האלט אין איין וויצלען. נאר זי האט זיך צוגעהערט צו זיינע רייד און געשמייכעלט, ווען אלע האבען געלאכט.

א הויכער, דארער בחור איז ארויס פון הויז און גענומען קלאפען מיט א לעפעל איבער א צובראכענעם גלעקעל, דער עולם איז אריין אין עס־צימער.

אויף די ווענד זענען געהאנגען דעקאראטיווע בילדער, אין פראסטע, גלאטע, הילצערנע ראמען. איינינע פארטרעטען פון ראזענבערג׳ן אליין, מיט אביסעל א פערקרימטע פנים ווי ער האלט זיך פערשמורעט ענטקעגען די זון. און אט הענגט

(ווייטער זעה 10־טע זייט)

אַך, די הייַנטיגע פרויען!...

שטיפעריי פון ב. קאַוונער

זאָגט אַ שעהן ווייבעל צו איהר מאַן:

— חיים, איך וויל אַ רינסטמיידעל, איך וויל נישט וואַשען קיין וועש און נישט סקראָבען די דיעלען, אַז זי אַרבייט שווער, ווערט זי גרוי און אַלט פאַר דער צייט, ווערט זי מיאוס; קוקט שוין דער מאַן אויף אַנדערע, און איך וויל נישט, עס זאָל קומען צו דעם; איך וויל פערבלייבען יונג און שעהן, דו זאָלסט מיך אַלע מאָל ליבען און שעצען, וויל איך אַ רינסטמיידעל. אויב דיין ערשטע פרוי האָט דילען און נישט אַרומפיהרען דאָס קינד. אַ שעהן דאָס נישט געקאָנט אויספיהרען, וועל איך עס אויספיהרען.

זאָגט דער מאַן:

— די געשעפטען געהען נישט אַזוי גוט און אַ רינסטמיידעל קאָסט געלד.

זאָגט זי.

וועסט זיך אַנ'עצה געבען; און אַז איך וועל אַוועק פון הויז, וועט זיין בעסער?

זאָגט ער:

— וואָס מיינסטו ?

זאָגט זי:

— איך מיין, אַז אויב דו נעמסט נישט אַריין קיין רינסטמיידעל, וועל איך פערלאָזען דאָס הויז; איך וועל ביי דיר נישט אַרבייטען אַזוי שווער; איך האָב מיט דיר חתונה געהאַט צו זיין דיין פרוי, דיין לעבענס־בעגלייטערין. אָבער נישט צו זיין ביי דיר אַ רינסט!

טוט זיך חיים אַ קראַץ אין זיין באָרד און זאָגט:

— טייבעלע, וויין נישט, שריי נישט, וואַרף זיך נישט,! איך וועל אַריינגעהמען אַ רינסט, און זאָל זיין שטיל; זאָלען די שכנים נישט זאָגען, אַז מיר קריגען זיך; ס'איז נישט שעהן; רוף אָפּ אַ ביורא, וואָס בעזאָרגט רינסטמיידלעך און הייס זיך צושיקען אַ מיידעל.

האָט זי גענומען שמייכלען און אָפּגערופען אַ צושיקער.

— מיידעלע — האָט ער זיך גענומען בעטען ביי איהר — אויב שוין יאָ אַ רינסטמיידעל, זאָל זי כאָטש זיין אַ שענע, אַ געזונדטע, אויב מעגליך, אַ פוילישע.

— מען דאַרף זיך נישט אויסקלייבען, וואָס'ערע מען שיקט צו, רו דאַרף מען האַלטען.

— אָבער פאַר זעלבען געלד קען דאָך זיין אַ שענע און אַ יונגע, און איך זאָל זיך נישט מיאוס'ען צו עסען פון איהרע הענד. מען איז דאָך נישט מעהר ווי אַ מענש; אויב עס קאָסט שוין יאָ געלד, זאָל איך כאָטש הנאה האָבען.

אויפ'ן צווייטען טאָג האָט זיך שוין אַרומגעדרעהט ביי חיים'ען אין הויז אַ בלאָנדע שיקסע, מיט בלויע אויגען און אַ געזונדטען קערפער. ווען זי איז געגאַנגען איבער'ן שטוב, האָט זיך דאָס גאַנצע מעבעל געטרייסעלט.

חיים האָט זי באַלד גענומען שלינגען מיט די אויגען. ביי זיך האָט ער געטראַכט: אָט דאָס איז דאָס אמת'ע רינסטמיידעל! אַזאַ מיידעל איז ווערט צו האַלטען אין שטוב אפילו ווען זי זאָל גאָרנישט טון קיין הויז־אַרבייט; זי איז צעהן מאָל שענער ווי די פרוי; די פרוי איז שוין אָפּגעוועלקט, און זי, דאָס מיידעל, בליהט ערשט...

איינמאָל ווען חיים'ס ווייבעל איז אַוועק איינקויפען, און ער, חיים, איז געבליבען אַליין מיט דער רינסט, געהט ער צו צו איהר און ער גיט איהר אַ גלעט איבער'ן באַק און זאָגט:

— מאַריש, טו מיר אַ טובה און גיב מיר אַ קוש; איין קוש!

— איך וויל נישט — האָט מאַרישאַ געענטפערט — איך וויל נישט.

—פאַר וואָס ? — בעט ער זיך ביי איהר — פאַר וואָס ?

— ווייל דו האָסט אַ באָרד. איך האָב פיינד מאַנסבילען, וואָס האָבען בערד. די בערד שטעכען זיי דיראָהט. אַלע באַלעבאַטים, וואו איך האָב געדינט, האָבען צוליב מיר אַרונטערגענומען די בערד. קענסט עס גרינג אויסגעפינען.

— און אַז איך וועל זיך אַרונטערנעהמען מיין באָרד ?

— וועל איך דיר דעמאָלט אַ קוש טון.

— וועסט מיך נישט אָפּנאַרען ?

— ניין. אַז איך זאָג, איז געזאָגט. קענסט פרעגען יענע באַלעבאַטים, ביי וועמען איך האָב געדינט.

— און אַז איך וועל זיך אַרונטערנעהמען די באָרד, וועסטו מיר נישט געבען מעהר ווי איין קוש ? אויב איין קוש, לוינט זיך מיר נישט; מיין באָרד גיט מיר צו אינטעליגענטישקייט; מען דענקט, אַז איך בין אַ דאָקטאָר, אָדער אַנ'אינזשעניר.

— גוט, דאָס וועלען מיר זעהן שפעטער — ענטפערט דאָס רינסטמיידעל — דערווייל נעהם זיך אַרונטער די באָרד.

איז חיים אַוועק צום פריזיער, זיך געלאָזען אַרונטערנעהמען די באָרד, אַהיים געקומען, צוגעגאַנגען צו דער רינסט און געזאָגט:

— נו, וואָס הערט זיך וועגען אַ קוש ? מאַך עס שנעל! איך האָב דאָך שוין נישט קיין באָרד. זעהסט ?

— איך זעה — ענטפערט די רינסט — איך בין נישט בלינד. אַוודאי זעה איך.

— נו, וואָס־זשע וואַרטסטו ?

— איך האָב געמיינט די וואָנצעס אויך. איך האָב פיינד אַ מאַנסביל מיט וואָנצעס; וואָנצעס שטעכען נאָך ערגער ווי בערד.

— פאַר וואָס האָסטו עס מיר באַלד נישט געזאָגט ? — בייזערט זיך חיים.

— ערשטענס, האָב איך פערגעסען; צווייטענס, האָב איך צייט; עס ברענט נישט; איך בין דאָך ערשט דאָ אַ חודש צייט; וועל איך דיר אַ קוש טון שפעטער, איך אַנטלויף נאָך נישט; דריטענס, האָב איך דערווייל וועמען צוקושען; אייער עלטערער זוהן געפעהלט מיר זעהר גוט; איך געפעל איהם אויך; ער האָט עס מיר נעכטען שפעט ביינאַכט געזאָגט. ער איז אַ קראַסאַוויץ, אַ שטאַרקער, אַ יונגער, אַ מאָלאָדעץ!

— וואָס רעדסטו ? דו קושט זיך נאָך מיט מיין זוהן ?

— יאָ.

— שוין לאַנג ?

— ניין, נישט לאַנג, זייט איך בין ביי אייך אין הויז. מיר האָבען אָנגעהויבען דעמזעלבען טאָג. יונגע מענשען וואַרטען נישט לאַנג. זיי האָבען נישט קיין געדולד.

— דאָס איז אַ חוצפה! — האָט זיך חיים גענומען קאָכען — דאָס איז אַ געמיינהייט פון אַ קינד! איך האָב איהם אַלע מאָל געלערנט, אַז עס טאָר קיין זאַך נישט אָנהויבען פריהער ווי דער טאַטע אַז ער דאַרף וואַרטען אויף מיר. נישט עסען, נישט טרינקען, נישט גאָרנישט. צום סוף פאָלגט ער מיך נישט. אַרויסגעוואָרפען, הייסט עס, די גאַנצע לעהרע... שווערע געלדער האָט ער מיך אָפּגעקאָסט, און אַז עס קומט צו עפּעס, פאָלגט ער נישט; פערלויפט ער דעם טאַטען דעם וועג! נישטאָ קיין דרך ארץ ביי די הייַנטיגע קינדער! היטען נישט אָפּ „כבוד אב"; זענען שרעקליך צולאָזען. נאָר זיי האָבען אין זינען פרעמדע מיידלעך, רושעו, פערשייטע טענץ, קאַבאַרעס, פע, אַ שאַנדע, אַ שאַנדע!

זאָגט מאַרישאַ:

— אַז איהר מעגט, מעג אייער זוהן אויך. ער מעג נאָך גיכער פאַר אייך. איהר זייט פערהייראַט און ער נישט. איהר שוין געהאַט צוויי ווייבער. און ער — נאָך נישט קיין איינע. און די זאַכען איז ער געראָטען אין טאַטען. דאָס עפּעלע פאַלט נישט ווייט פון בוימעלע. אַזעלכע זאַכען נעהען אַריבער אין די בלוטען...

— אַ שענער פערגלייך! איך בין דאָך דער טאַטע, איך בין עלטער פאַר איהם.

— אָבער ער איז יונגער, שענער, העלרישער. נאָר וואָס טויג אייך דאָס גאַנצע רערען? טוט, ווי איך הייס אייך. נעהמט אַרונטער די וואָנצעס, און שוין!

לויפט חיים ווידער אַוועק און ער קומט באַלד צוריק אָהן וואָנצעס. זיין ווייבעל איז שוין געקומען צוריק פון מאַרק. זי האָט גענומען מאַכען געוואַלדען: סטייטש, אָהן זיין באָרד און וואָנצעס זעהט ער דאָך אויס ווי אַנ'אַלטער, אָפּגעלעבטער אַקטיאָר, אָדער ווי אַ נלח. אָבער ער, חיים, האָט זיך נישט געמאַכט קיין צימעס פון איהרע קולות. נאָך אַלעמען, איז זי דאָך נישט מעהר ווי אַנ'איינענע פרוי, און וואָס פאַר אַ ווערט האָבען איהרע קולות ?...

ווילט איהר דאָך וויסען דעם סוף, וועל איך אייך זאָגען, אַז דער סוף איז געווען זעהר אַ ביטערער: חיים'ס ווייבעל האָט באַלד בעצאָהלט דער רינסט, וואָס איהר איז געקומען און איהר געהייסען געהן.

חיים איז געבליבען מיט אַ גלאַטען פנים און מיט אַ לאַנגער נאָז...

און געטראַכט האָט ער: אַך, די פרויען, די פרויען! ווי פאַלש זיי זענען; ווי נישט געטריי! ווי זיי פערגינען נישט דעם מאַן אַ קאַפּ פערגעניגען וואָס וואָלט עס איהר געאַרט, אַז מאַרישאַ וואָלט מיר געגעבען אַ קוש ? וואָס וואָלט זי דערלענגט?

אַך, די הייַנטיגע פרויען!

(ענדע פון 9־טע זייט)

אויפ'ן וואַנד אַ גרויסער, טונקעל־רויטער פויגעל, געמאַכט פון אַ קליינעם טעפּיך, מיט צוויי הילצערנע לעפעל אָנשטאָט פיס. און אָט איז אַנ'אַלטער שווערר. און אונטען, אויף אַ רונדען טישעל, שטעהט אַ גלעזערנע קעסטעלע און אינעווייניג אַלערליי ליולקעס, פון וועלכע בעוואוסטע שרייבער האָבען גערויכערט.

דאָס ליכט אין צימער איז אַ ווייכס און סאַמעטענס, ווי אין אַ גרויסען טעמפּעל, וואו די פענסטער זענען הויך און די שויבען פון אַלערליי קאָלירען.

מרים איז געווען בעגייסטערט פון דעם אַלעם.

פרידקין האָט איהר אַוועקגעזעצט נעבען זיך, ביי איין טיש מיט די שרייבער. איינער פון זיי מיט איינגעפאַלענע באַקען און שטעכיגע וואָנצעס האָט יערען מאַכל געלויבט בעזונדער און אַלע ווילע זיך געוואונדערט צו עמיצען:

— נישט אמת, די באַלעבאָסטע קאָכט אויסגעצייכענט, האַ ?

און אַ צווייטער, מיט אַ פנים פון אַ פרוש, פלעגט פאַר אַלעמען ענטפערן:

— וואָס רעדט איהר, זי איז אַ טייערע קעכין, אַ קינסטלערין אין איהר פאַך.

— אַזוי ? — האָט זיך פלוצלונג פערוואונדערט דער שרייבער מיט די שטעכיגע וואָנצעס און איינגעפאַלענע באַקען, ווי ער וואָלט דערגאַנגען זעהר אַ וויכטיגע זאַך — יאָ, זי קאָכט טאַקע זעהר גוט.

מרים האָט געקוקט אויף איהם, אויף זיין שוואַרץ־חנ'עוודיגער פרוי, אויף זיין קינד, וואָס איז געזעסען נעבען איהם, און זי איז געווען געריהרט פון זיין איינפאַכקייט. אַ ליבער, גוטער מענש — האָט זי געטראַכט. נאָר פרידקין האָט זיך געהאַלטען אין איין שושקען מיט איהר, אַז גלייך נאָך מיטאָג זאָלען זיי ביידע אַוועקגעהן מיט'ן וועג, וואָס פיהרט צו דער אָזערע. זי האָט געשמייכעלט און געשוויגען און איז אַלע ווילע געוואָרען עטוואָס רויט פון אינערליכער אויפרעגונג. אויף אַזאַ ערפאָלג האָט זי זיך גאָר נישט געריכט. זיי זענען אַ פּאָר שעה בעקאַנט און ער וויל נישט אָפּטרעטען פון איהר.

דער מיטאָג האָט זיך געענדיגט.

— קומט ! — האָט געזאָגט פרידקין צו מרים'ען

זי האָט אַ ווילע געטראַכט. ער האָט ווידערהאָלט:

— קומט, אייער שמייכעל מאַכט מיך משוגע.

ער האָט אויסגעזעהן צו זיין ערנסט און זיין רויט פנים איז געוואָרען פערטראַכט.

זי האָט שטיל בעמערקט:

— איהר זייט אַזוי ווי אַ יונגעל, גאָר אָהן געדולד.

ער האָט זיך צולאַכט: ווי אַזוי קאָן ער וואַרטען, אַז זי זעהט אויס אַזוי ליב ?

זי האָט איהם נייגעריג אָנגעקוקט. ער איז איהר איצט מעהר געפעלען געוואָרען ווי פריהער.

— נו, קומט — האָט זי געזאָגט.

ווען זיי האָבען זיך אומגעקעהרט אויף דער פאַרם, האָט זיך שוין די זון געזעצט און דער הויכער, דאַרער בחור האָט ווידער געקלאַפּט מיט'ן לעפעל איבער דעם צובראָכענעם גלעקעל און גערופען די געסט אין עס־צימער.

מרים האָט געשיינט. פרידקין האָט איהר צוגעזאָגט אויפ'ן שפּאַציר צו זיין איהר קנעכט זיין גאַנצען לעבען. ער האָט אַזוי לאַנג און הייס גערעדט, ביז דאָס מיידעל האָט גענומען גלויבען, אַז ער איז עהרליך און ערנסט אין זיינע געפילען, און זי האָט גערן זיך געלאָזט קושען און גלעטען פון איהם.

ביי וועטשערע איז זי געזעסען אַ פער'חלום'טע, מיט אַ סך מאָרגנע און פאַנטאַסטישע האָפענונגען אין האַרצען. אַלץ איז געקומען אַזוי אונערוואַרטעט.

שפּעטער איז מען אַוועק צום „טעאַטער", וואו אין אָווענר האָט געדאַרפט זיין אַ פאָרשטעלונג. אויף דער גרויסער טיר פון שטאַל זענען געווען צוגענעגעלט צוויי פיגורען, געמאַכט פון אַלערליי פאַרביגע שמאַטעס. אַ יונגע, חנ'עווריגע רוסישע מיידעל האָט געטאַנצט מיט אַ טיכעלע אין האַנד און איהר ענטקעגען איז געשפּרונגען אַ באָסיאַק מיט צעפּודעלטע האָר. אין די פיגורען האָט זיך געפילט אַ סך לעבען און זיי האָבען דערמאָהנט אָן אַ זונטאָג פאַרנאַכט, ערגיץ אין אַ ברייטער סטעפּ, ווען עמיצער שפּילט אויף אַ האַרמאָניע און די שיקסעס מיט זייערע בחורים גייען אין אַ קאַראַהאָד.

מרים האָט גענומען פרידקינ'ען אונטער'ן אָרעם און מיט איהם אַרומגעשפּאַצירט אַרום „טעאַטער". אין שטילען, ווייכען בין־השמשות האָט ער אויסגעזעהן שענער, ווי ער איז געווען. ער האָט גערעדט מיט אַ סך געפיהל וועגען דער גרויסער איינזאַמקייט, וואָס אמת'ע דיכטער פילען תמיד, און אַלע ווילע געגלעט זיין באַק אָן איהר צאַרט געוויכט...

אַ זייגער צעהן איז זיך דער עולם פונאַנדערגעגאַנגען פון דער פאָרשטעלונג און אויפ'ן פאַרם איז געוואָרען שטיל. פון הינטער די בערג האָט זיך בעוויזען אַ רויטע, פערשפּעטיגטע לבנה. מרים האָט געוואונשען פרידקינ'ען אַ גוטע נאַכט און איז אַריין צו זיך אין צימער. זי האָט זיך צוגעלייגט אין די קליידער, האָט אָבער נישט געקאָנט איינשלאָפען און אַלץ געטראַכט וועגען דעם, וואָס מיט איהר קומט איצט פאָר...

דערנאָך איז זי אויפגעשטאַנען און בעשלאָסען זיך אָביסעל דורכגעהן אַליין דאָ נישט ווייט פון הויז. אין עס־צימער איז שוין געווען פינסטער און שטיל און גאָר פון „טעאַטער" האָבען זיך דערטראָגען אַ פּאָר אָפּגעריסענע פיאַנאָ־טענער און עמיצער האָט נאָך דאָרט געלאַכט אין דער פינסטער.

מרים איז אַרויס פון האָטעל און פאַמעליך אַוועק מיט'ן וועג, וואָס איז געווען פון ביידע זייטען בעוואַקסען מיט נידעריגע, געדיכטע קוסטעס. זי איז אָפּגעגאַנגען אַ פּאָר מינוט אַ שטילע און אַ גליקליכע און האָט זיך נישט געקאָנט אָנזעטיגען מיט'ן וואונדערבאַרען לבנה־אָווענד. פּלוצלונג האָט זי דערהערט אַ קלאַנג פון אַ קוש און אַ פרויען־שטימע האָט זיך איינגעהאַלטען צולאַכט. זי איז נישט־ווילענדיג געבליבען שטעהן און באַלד דערהערט פרידקינ'ס הייזעריגע שטימע. זי האָט זיך גוט איינגעקוקט און געזעהן פון אַ זייט, ווי דער פּאָעט זיצט אויפ'ן גראָז און האַלט אויף זיינע קניע איינע פון די פעטע פרויען, וועלכע זי האָט געזעהן ביי מיטאָג.

אַ וועהטאָג ביז טרערען האָט צוזאַמענגעדריקט איהר האַרץ. זי איז געבליבען אַ ווילע, ווי פערגליווערט, אויף איין אָרט. דערנאָך האָט זיך איהר שטאַרק פערוואָלט צוגעהן צו פרידקינ'ען און איהם אַ וואָרף טון אין פנים אַ פּאָר בייזע שטעכווערטער, נאָר זי האָט מיט אַמאָל דערפיהלט אַ מידקייט און שטיל און אונבעמערקט, אַ דערשלאָגענע זיך אומגעקעהרט אין האָטעל.

——:O:——

בײלאַגע № 2 „נייער פאָלקסבלאַט“ 4 אפריל 1928

בעפרייאונג

פסח-געדאנקען

און עס איז געשעהן דאָס גרויסע, דאָס דער־הויבענע —

דאָס פאָלק איז בעפרייט געוואָרען פון קנעכט־שאַפט, ס'איז אויסגעשפּאַנט געוואָרען פון יאָך, ס'האָט דעם ים געשפּאָלטען — דער ים האָט זיך אויפגעשטעלט פאַר דעם מאַרש פון בעפרייטע!

דערוועלבער ים האָט די פערפאָלגער איינגע־שלונגען, און פרעה'ס רייטווענען האָבען נישט גע־קענט דעריאָגען דעם זיגערישען אמת —

פון דער מאַרטירערער בעפרייאונג.

די ששים רבוא זענען געפיהרט געוואָרען צו דעם באַרג. פון דער הויכער איינציגער מאָראַל, וועלכע איז דורך דעם גרעסטען וועלט־גאון פון אַלע צייטען, דורך דעם מענש איבער אַלע מענשען פאָרמולירט געוואָרען אין די קורצע עשרת הדברות—

אָט אַזאַ איז געווען דער וועג צו בעפרייאונג, וואָס האָט געדויערט פערציג יאָהר מדבר־לעבען, און סיי דאָס פאָלק, סיי די פעלקער זענען צו דער בעפרייאונג נופא נישט דערגאַנגען...

נאָר איינער האָט דעם באַרג בעשטיגען, און דאָס פאָלק האָט אונטערבעוואוסטזיניג, אין בענקשאַפט און שרעק געהילכט — נעשה ונשמע....

אין די טיפענישען פון פאָלק האָט געטויכט דער דראַנג נאָך פרייהייט, אָבער די דערקענטעניש פון פרייען מענש, פון פרייען גייסט איז נישט געווען, און אַזוי האָט דער דראַנג און בענקשאַפט געוואַנ־דערט אי ומשך פון דורות, פון יאָהר־טויזענדער, און איז דורך קריג און פרידען, דורך ליבע און האַס, און אומצאָהליגע געשטאַלטען אַנ'איבערגע־פורעמטער, דורך פערשידענע אויסטייטשונגען און פראַקטיק אַנ'איבערגעשטאַלטיגטער, אַ פערקאָמפּ־ליצירטער און טויזענטער מאָלען אַ ליציטירטער אַרי בערגעענטפערט געוואָרען אין אונזער דור.

מען האָט דערווייל מיט מיליאָרדען שקלאַפען־הענד אָהן אַ שיער פּתום'ס און רעמסס'ן אויסגע־בויט, מען האָט מיט שטרוימען בלוט און אַנגסטען דעם ציגעל געקנאָטען פאַר די וואַקלדיגע בנינים פון כל'ערליי קולטורען און קולטורלעך, ביז —

דער בעגריף פון פרימיטיווער בעפרייאונג האָט אין אונזער צייט בעקומען אַ פערקריפּעלט אויסגע־פיינט פנים, און עס דערוועקט אַ רחמנות־געפיהל.

דער עיקר ציל איז איבערגעהיפּט געוואָרען און אַ גרויזאַמער טעות איז געשעהן:

מען האָט צוויי קינדער פון דער מענשליכער בענקשאַפט פערביטען —

פערטוישט זיי נאָך אין זייערע וויגען:

אַ צווילינג זענען זיי געווען — טאָג און נאַכט, פרייהייט פון גייסט און הפקר פון חומר.

איז די פרייהייט פון גייסט פערזעהן געוואָרען און, ווילענדיג־נישט־ווילענדיג, דורך נאַכט און הפקר בעפענטעט געוואָרען אין איהר ערשטען אויפפליה.

שטעהען פאָלק און פעלקער נאָהענט ביי דעם באַרג, און מחמת דער נאָהענטקייט זעהט מען נישט די הויך פון באַרג.

זענען די פליגעל געבונדען — די פליגעל פון שוואונג, און דער פרייהייט־בעגריף זעהט זיך אויס צו זיין מרחקים־ווייט, אומבעגרייפליך.

און דער „נעשה“ איז קיין מעשה נישט.

און דער „נשמע“ איז נישט קיין הערען.

ביז עס וועט קומען דער גרויסער, דער מעב־טינער, דער צווייטער נאָך דעם ערשטען בעפרייער און אָנווייזען, אַז די אויסליזונג, די בעפרייאונג איז אין אונז —

אין אונז נופא.

אַז נישט פון קנעכטשאַפט דאַרף מען איצט בעפרייט ווערען, ווע זאיטליפער איז קנעכט ביי זיך אַליין, נאָר פון דעם אַלמענשליכען, אַלוועלטליכען, איטערנאַציאָנאַלען הפקר!

מן.

—:0:—

שקר-בלבול אויף יודען אין קראָקא

און דער קעניג סטאַ־ניסלאַוו אויגוסט

(א בלעטעל פון דער פערגאנגענהייט)

פון משה פיינקינד

ס'איז געווען פאַר פסח. אין קראָקא האָט מען בע'גנב'עט אַ קלויסטער מען האָט צונעגומען די טייערסטע און געהייליגסטע חפצים און כלים, וואָס האָבען געדינט אָפּצוריכטען די תפילות. די גלחים האָבען געשטורמט און ס'איז אויך זיי געלונגען מיט גרויס מיה צו עָנטהעקען די גנבים. דאָס זענען געווען קריסטען, צוויי בעקאַנטע גנבים, אָבער די גע'גנב'עטע זאַכען האָט מען ביי זיי נישט מעהר געפונען, זיי זענען פערשוואונדען געוואָרען, ווי אַ שטיין אין וואַסער אַריין. און אַזוי ווי די גנבים האָבען נישט געוואָלט אויסזאָגען, וואו זיי האָבען די גנבה אהינגעטון, האָט מען די גנבים אין דער תפיסה שטאַרק געפּייניגט מיט אַלערליי ענויים קשים.

פאַר קיין ברירה האָבען די גנבים, האָרכענ־דיג די גלחים געגומען טענה'ען, אַז צוויי יודען האָ־בען זיי אָנגערערט צו דער גנבה און אויך די גע'גנב'עטע זאַכען פון זיי אָנגעקויפט. און וויל זיי האָבען נישט געקאָנט ווייזען אויף בעשטימטע פערזאָנען, וואָס האָבען כלומרשט פון זיי געקויפט די זאַכען, האָט מען די גנבים געפיהרט אין דער גאַס אַריין אונטער אַ גרויסער שמירה אויפזוכען און דערקענען יענע יודען...

קומענדיג אין דער גאַס אַריין, האָבען זיך די גנבים נישט פיל מיישב געווען און אָנגעוויזען אויף צוויי יודען, וועלכע זענען צופעליג דאָרט גע־גאַנגען, אַז דאָס זענען געווען אָנרערערס און אָפּ־קויפערס פון די קלויסטער־חפצים. מען האָט די צוויי יודען באַלד פערהאַלטען, אין קייטען געשמידט און איינגעזעצט אין דער תפיסה.

דאָס געריכט האָט אויך קיין גרויסע שהיות מיט די יודען נישט געמאַכט און זיי פון דער האַנד פער'משפט צו קעפען מיט דער שווערד און זייער פערמעגען צו קאָנפיסקירען לטובת דעם בע'גנב'ע־טען קלויסטער...

די העכערע געריכטס־מאַכט, צו וועלכער די יודען האָבען אַפּעלירט, האָט אויך דעם שרעקליכען אורטייל בעשטעטיגט.

גאַנץ קראָקע אָבער, איז געווען איבערצייגט אין דער אומשולד פון די צוויי פערורטיילטע יו־דען. איז ר' הירש פיאַסקער, דער אָנגעזעהענער עסקן און פרנס פון קראָקא, געלאָפען קיין וואַרשאָ צו סטאַניסלאַוו אויגוסט (פּאָניאַטאָווסקי) איהם בע־טען רחמים פאַר די יודענס ווייבער און קינדער...

ווען ר' הירש האָט דערצעהלט דעם קעניג מיט הייסע טרעהרען אין די אויגען דעם שקר־בלבול וואָס גנבים האָבען אויסגעטראַכט אויף צוויי אומ־שולדיגע יודען, צוליב וואָס דאָס געריכט האָט זיי פערורטיילט צום טויט, האָט דער קעניג באַלד געהייסען אָפּהאַלטען דאָס אויספיהרען פון אורטייל אויף אַ געוויסע צייט, געבענדיג דערמיט דעם שתדלן ר' הירש פיאַסקער די מעגליכקייט צו בע־ווייזען זייער אומשולד. דערביי האָט דער קעניג איהם אויך צוגעזאָגט, אַז קוים ס'וועט איהם גע־לונגען אויסצוווייזען, אַז די יודען זענען באמת אומשולדיג, ווי ער פערזיכערט, וועלען די גנבים בעשטראָפט ווערען מיט דערזעלבער שטראָף, וואָס דאָס געריכט האָט אַרויסגעגעבען אויף די צוויי יודען.

* * *

קומענדיג מיט דער גוטער תשובה און מיט דעם קעניגליכען בעפעהל אויף דער האַנד צוריק קיין קראָקא, האָט ר' הירש פיאַסקער אויסגע־פועל'ט ביים געריכט, אַז ס'זאָל נאָכאַמאָל געמאַכט ווערען אַ שטרענגע דרישה וחקירה מיט די גנבים אין אַנוועזענהייט פון צוויי אַנדערע יודען, וועלכע ער וועט צושטעלען, כדי צו דערגעהן, צי די גנבים וועלען זיי דערקענען, אַז דאָס זענען נישט יענע, וועלכע זיי האָבען פריהער בעשולדיגט. אָבער דער־פון האָט קיינער נישט געוואוסט חוץ די ריכטער. צו דער בעשטימטער צייט האָט מען פאַר'ן גע־ריכט פאָרגעפיהרט די צוויי גנבים און אויך צוויי יודען, וועלכע זענען געווען ענליך אין אויסזעהען און אויך אין דער וואוקס צו יענע פערורטיילטע יודען. און ווען די ריכטער האָבען די גנבים נאָכ־אַמאָל איבערגעפרעגט, איידער מען נעהמט אויספיה־רען דעם אורטייל, צי זיי זענען באמת די זעלבע יודען, וואָס האָבען זיי צוגערערט צו דער גנבה אין קלויסטער און פון זיי אָפּגעקויפט די הייליגע קלויסטער־זאַכען און צו זיי דערקענען די דאָזיגע יודען, האָבען די גנבים מיט אַ שבועה נאָכאַמאָל קאַטעגאָריש בעשטעטיגט, אַז דאָס זענען די זעלבע און זיי דערקענען זיי גוט.

איצט ערשט האָט זיך ענטפּלעקט פאַר די ריכטער דער שקר בלבול, וואָס די גנבים האָבען געמאַכט אויף די אומשולדיגע צוויי יודען. דאָס גע־ריכט האָט זיי בעפרייט פון דער שטראָף, דאַגעגען די גנבים זענען לויט'ן בעפעהל פון סטאַניסלאַוו אויגוסט פער'משפט געוואָרען צום טויט פאַר דער פאַלשער בעשולדיגונג.

פאַר'ן טויט האָבען די גנבים זיך מודה און מתודה געווען, אַז די גלחים האָבען זיי געפּייניגט אין דער תפיסה, זיי זאָלען אַרויפוואַרפען די שולד אויף יודען, און נישט וויסענדיג וועמען צו בעשול־דיגען, האָט מען זיי געפיהרט אין דער גאַס אַריין, אַז זיי זאָלען אויפ'ן ערשטען בעסטען יוד אָנגעווייזען אַלס שולדיגער.

עס האָט אָבער די גנבים דאָס גאָרנישט גע־האָלפען און דער טויט־אורטייל איבער זיי איז געוואָרען אויסגעפיהרט...

* * *

וועגען דער געלונגענער „המצאה“ פון ר' הירש פיאַסקער, האָט מען באַלד אויך געטון צו וויסען דעם קעניג און אויך איהם מיטגעטיילט וועגען דעם טויט־אורטייל איבער די גנבים. דער קעניג, וועלכער האָט זיך שטאַרק פעראינטערעסירט מיט דעם דאָזיגען פּראָצעס, האָט אַלס צייכען פון אָנער־קענונג פעראָרדענט, אַז ר' הירש מעג ענדערן זיין פאַמיליען נאָמען פון פיאַסקער אויף פיאַסעצקי. וואָס איז געווען דאַמאָלס אַ גרויסע זכיה פאַר אַ יוד און פון דעמאָלט אָן האָט זיך ר' הירש פיאַסקער שוין גע'חתמ'ט מיט'ן נאָמען פיאַסעצקי...

די דאָזיגע פריווילעגיע האָט דער פּוילישער קעניג איהם געגעבען פון זיין איינענעם ווילען אָהן שום השתדלות מצד ר' הירש'ן, וועלכער איז דאַן צוליב זיין חכמה אויך געוואָרען אַ גרויסער חשוב ביים קעניג.

מיט'ן נאָמען פיאַסעצקי רופען זיך נאָך ביז היינט זיינע אייניקלעך, ביי וועלכע עס געפינט זיך אויך דער בעטרעפענדער קעניגליכער דעקרעט.

ר' הירש פיאַסעצקי איז געווען דער פרנס און מנהיג אין קראקא אין דער צייט, ווען ר' יצחק הלוי, דער גרויסער מהנגד איז געווען רב אין קראָקא, און איז געשטאָרבען אין יאָהר תקנ"ה (1795) איבערלאָזענדיג זיינע קינדער אַ גאַנץ גרויס פערמעגען.

זיין עלסטער זוהן ר' משה פיאַסעצקי, איז געווען אַנ'איידעם פון פינטשעווער רב ר' יצחק הכהן, און זיין פרוי מאַליע, האָט נאָך זיין טויט חתונה־געהאַט מיט'ן טשעקאָטשינער רב ר' יצחק מייזעל, פון וועמען זי האָט געבוירען דעם געראָטענעם זוהן ר' בעריש מייזעל, רב אין וואַרשאַ, און אַנטיילנעה־מער אין דער פּוילישער פּאָווסטאַניע פון יאָהר 1863.

פיאַצעסקי'ס יחוס־בריף האָט ר' בעריש מיי־זעל'ן אַ סך צוגעהאָלפען צו זיין קאַריערע אין די פּוילישע קרייזען, ווערענדיג צוליב דעם ביי זיי אַ גרויסער חשוב און אַ פּאַטריאָטישער טוער אין קראָקא און דאַן אין וואַרשאַ. אומעטום האָט ער זיך פּרעזענטירט אַלס אייניקעל פון ר' הירש פּיאַ־סעצקי'ן, פון דעם פּריווילעגירטען יוד פון לעצטען פּוילישען קעניג סטאַניסלאַוו אויגוסט פּאָניאַטאָווסקי.

—:0:—

אינטערעסאַנטע יודישע אנעקדאָטען, עפּיזאָדען, מעשה'ס און געשיכטע-בעמערקונגען

נאַפּאָלעאָנס מאַנטעל

דער בעקאַנטער קענער פון אַלטען ארץ־ישראל, פנחס גראַיעווסקי פון ירושלים, דערצעהלט אַנ'אינטערעסאַנטע מעשה, נעמליך, אַז אין ירושלים געפינט זיך אַ פּרוכת אויף אַנ'ארון־קודש, וואָס איז געמאַכט געוואָרען פון אַנ'אויבער־מאַנטעל פון דעם גרויסען פראַנצויזישען קייזער נאַפּאָלעאָן דעם ערשטען.

ווי אַזוי קומט עס אַזאַ זאַך? און פון וואַנען קומט אַזאַ פּרוכת קיין ירושלים?

אַלזאָ, די מעשה דערפון איז געווען אַזוי. אין יאָהר 1812 האָט נאַפּאָלעאָן דער ערשטער, ווי בעוואוסט, איינגענומען מיט זיין גרויסער אַר־מעע אַ סך שטעט אין רוסלאַנד. אָבער ביי מאָסקווע האָט זיין אַרמעע געליטען אַ גרויסע מפּלה און נאָך דער שלאַכט ביי בעזערינא איז די גאַנצע פראַנ־צויזישע אַרמעע זיך צופאַלען. די פראַנצויזישע סאָל־דאַטען, אָפיצירען, גענעראַלען האָבען געהאַלטען אין איין אַנטלויפען. אויך נאַפּאָלעאָן זעלבסט איז געצוואונגען געווען צו אַנטלויפען איינער אַליין, און אַזוי לויפענדיג, האָט ער פערבלאָנדזשעט אין אַ וואַלד נעבען דער שטאָט מאָהילעוו. דערווייל איז דורך יענעם וואַלד דורכגעפאָהרען דער יודישער גביר פון מאָהילעוו, ר' יוסף יונה לוריע, וועלכער איז געווען פאָדריאַטשיק (צושטעלער פון זאַכען) ביי דער רוסישער אַרמעע. ווי נאַפּאָלעאָן האָט איהם דערזעהען, איז ער צוגעגאַנגען צו איהם און גע־פרעגט, צי ער איז אַ יוד. לוריע האָט איהם געענט־פערט, אַז יאָ. דערויף האָט איהם נאַפּאָלעאָן זיך פערטרויט ווער ער איז און איהם געבעטען, אַז ער זאָל איהם דורך אַ זייטיגען וועג אַרויספיהרען אויפ'ן אַלגעמיינעם וועג ביז צו אַ פראַנצויזישען מיליטער־פּאָסטען.

לוריע איז אפילו געווען געטריי דער רוסישער רעגירונג, אָבער ער האָט דאָך בעשלאָסען צו העל־פען נאַפּאָלעאָנ'ען. ער האָט איהם ווירקליך אַרויס־געפיהרט אויף דעם ריכטיגען וועג ביז צו אַ פראַנ־צויזישען פּאָסטען פון מיליטער. נאַפּאָלעאָן האָט איהם זעהר געדאַנקט און אַלס צייכען פון דאַנק־באַרקייט האָט ער גענומען פון לוריען לוריע'ס פוטער און געגעבען לוריע'ן זיין איינענעם אויב־בער־מאַנטעל און דער פאַמיליע לוריע איז דער אויב־בער־מאַנטעל אָפּגעהיט געוואָרען אַלס אוצר. ר' יוסף לוריע האָט איבערגעמאַכט דערפון אַ פּרוכת. אין יאָהר תרי"ג איז לוריעס אַנ'אייניקעל, ר' וואָלף לוריע געקומען קיין ירושלים און זיך דאָ בעזעצט און ער האָט דאָס מיטגעבראַכט דעם מערקווירדיגען פּרוכת אין ירושלים. דעם פּרוכת האָבען ווי געזעהען פערשידענע פראַנצויזישע קאָנסולען און געסט. אויך איצט געפינט זיך דער פּרוכת אין ירושלים און איז דאָס אייגענטום פון ח' ישעיה לוריע.

ר' מאיר און קייזער רודאָלף

לעצטען ט"ו חשון, תרפ"ח, איז געוואָרען 600 יאָהר זינט עס איז געשטאָרבען איינע פון די גרעסטע פערזענליכקייטען אין דער יודישער רעלי־גיעזער געשיכטע, נעמליך, רבינו אשר בן יחיאל, אָדער ווי ער איז בעקאַנט אין דער יודישער וועלט מיט זיין נאָמען דער „ראש“.

מילא, מיט עטליכע צענדליג יאָהר צוריק, ווען מען זאָל פאַר אַ יודען געווען דערמאָנען דעם נאָמען „דער ראש“, וואָלט מען איהם שוין נישט געדאַרפט מעהר זאָגען ווער דאָס איז געווען. דער נאָמען אַליין האָט דערוועקט דעם גרעסטען יראת־הכבוד. מען האָט געוואוסט, אַז דאָס איז געווען איינער פון די זיילען פונ'ם יודענטום. היינט אָבער מוז מען צוגעבען אַ פּאָר ווערטער וועגען לעבען פונ'ם דאָזיגען גרויסען מאַן, וועלכער איז אַגב איני־טערעסאַנט מיט דראַמאַטישע מאָמענטען.

רבנו אשר בן יחיאל איז געבוירען געוואָרען אין דייטשלאַנד מיט לערך 680 יאָהר צוריק. שוין אַלס יונגערמאַן האָט ער זי אַרויסגעוויזען צו זיין אַ גרויסער למדן, און זיין רבי, דער בעריהמטער גאון, רבנו מאיר פון ראָטענבערג, דער גרויסער רב אין יענער צייט, האָט איהם פיל כבוד אָנגעטון. מאַכט זיך אַ מעשה, אַז דער דאָזיגער רב רבנו מאיר האָט געוואָלט אַוועקפאָהרען קיין ארץ־ישראל, און

(ווייטער זעה 12־טע זייט)

„גראָבע יונגען" ריכטען אָפּ דעם סדר

פון מ. אָשעראָוויטש

מען האָט זיי שוין כמעט פערגעסען יענע אַל־טע יודען. די פשוט׳ע, קליינשטעטעלדיגע יודען, אין וועמענס פשוטקייט עס איז געווען די שעהנקייט פון תמימות, פון נאַאיוויטעט.

געהייסען האָט עס, אַז זיי זענען גראָבע יונגען. זיי זענען אָבער געווען ווייט פון דער העזה, פון דער חוצפה, וואָס גראָבע יונגען האָבען געוועהנליך; זיי האָבען אַלע מאָל געוואוסט זייער אָרט און זיי האָ־בען זיך קיינמאָל נישט געשטופּט אויבען אָן.

שטילע מענשען געווען, בעשיידענע, פּראָסטע.

עס איז נישט מעהר, זיי זענען געווען שטומ־פיג אויף דער עברי און האָבען נישט געוואוסט דעם טייטש פון די ווערטער אין סידור, אין מחזור, אָדער אין דער הגדה...

אין אַ גאַנץ יאָהר האָבען זיי טאַקע דערפאַר געדאַרפט שטילערהייט, קיינער זאָל נישט הערען ווי אַזוי זיי רעדען די שווערע ווערטער אַרויס.

פסח אָבער, צום סדר, איז דער אומגליק געווען זעהר גרויס. די ווערטער אין דער הגדה קען מען נישט זאָגען שטיל, דעם סדר מוז מען אָפּריכ־טען מיט פּאַראַד, מיט געזאַנג, מיט ניגון, מען מוז שטעלען דעם טראָפּ, וואו מען דאַרף און אַלעס דאַרף אַרויסקומען אַזוי הילכיג, וואו עס פּאַסט בּיי אַ יום־טוב׳דיגער צערעמאָניע, וואו מען פרעהט זיך מיט דער בעפרייאונג פון אַ פאָלק און וואו יעדער יוד איז אַ מלך.

נו, איז טאַקע געווען זעהר ביטער. און יעדער פשוט׳ער יוד, וואס איז געווען שטומפיג אויף דער עברי. האָט זיך אויפ׳ן „היסב־בעט" געפיהלט נישט אינגאַנצען יום־טוב׳דיג, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז פונקט איצט, ווען ער ריכט אָפּ דעם סדר, שטע־הען אַנדערע יודען אונטער׳ן פענסטער און לאַכען פון איהם....

און ווי די זאַך זאָל נישט זיין — מען האָט זיך דאָך נישט געקענט איינהאַלטען און געמוזט לאַכען.

נעמט, אַ שטייגער, אַזאַ יוד ווי דוד לייב, דער פּראָצענטניק.

אַ פשוט׳ער יוד געווען, נישט פערשטאַנען אַ חאָרט אין די קליינע אותיות׳לעך. נאָר אַזוי ווי ער האָט יענעם געגעבען געלד אויף פּראָצענט, האָט ער געמוזט מאַכען אַנ׳אָנשטעל פון אַ פיינעם יודען, אַ למדן, און צוליב דעם האָט ער שטענדיג געטראָגען אַ גאַרטעל...

אַ גאַרטעל גיט צו אַ יודען מעהר פערנעהם. צו אַ יודען מיט אַ גאַרטעל מוז מען האָבען מעהר דרך ארץ...

און ווען מען טראָגט שוין אַ גאַרטעל, מוז מען דאָך שוין אַריינקוקען אין אַ ספר אויך. האָט דוד לייב טאַקע פון צייט צו צייט אַריינגעקוקט אין אַ ספר, און דאָס איז געווען דאַן, ווען ער האָט דורכ׳ן פענסטער דערזעהן ווי אַ יוד געהט צו איהם באָרגען געלד.

וואָס אין ספר שטעהט האָט ער נישט געוואוסט אָבער אַריינגעקוקט אַהין האָט ער...

אין שטעטעל האָט מען געוואוסט, אַז ער איז אַנ׳עם הארץ. זיין ווייב אָבער האָט איהם גע־האַלטען פאַר אַ גרויסען למדן, און אַלעמאָל, ווען מען האָט זי געפרעגט, וואָס ער מאַכט, וואָס ער טוט האָט זי, מיט פערשנירעוועטע ליפּעלעך, געענטפערט אַזוי:

— מיין דוד לייב לערענט לוח...

ביי איהר איז אויסגעקומען, אַז דער „לוח" איז אודאי זעהר אַ חיכטיגער ספר... וואָרום ווער ווייסט נאָך אַזוי פיל וויפיל דער לוח!.... דער לוח ווייסט ווען עס וועט אויספאַלען אַ שניי, ווען עס וועט גערן; אַ רעגען און אויך ווען מען בענשט ראש חודש...

און אַז איהר דוד לייב לערענט, לערענט ער אודאי לוח....

וואָס דען זאָל ער לערנען!...

פאַר דוד לייב׳ן האָט מען אין שטעטעל מורא געהאַט. דערויף איז ער דאָך געווען אַ פּראָצענטניק.

פסח אָבער, צום סדר, האָט מען אָן דער מורא פערגעסען און מען האָט זיך שטילערהייד אַוועקגע־שטעלט ביי איהם אונטער׳ן פענסטער, צו הערען ווי אַזוי ער ריכט אָפּ דעם סדר...

און עס איז געווען וואָס צו הערען!

דער יוד האָט זיך געפּלאָנטערט אין דער עברי, אַז עס איז נעבעך געווען אַ גאָט׳ס רחמנות אויף איהם.

די גרעסטע צרות האָט ער געהאַט מיט׳ן חד גדיא.

דאַכט זיך גאָר נישט, אַ מעשה מיט אַ ציגעלע, וואָס דער טאַטע האָט געקויפט פאַר צוויי גילדען, און דערנאָך איז געקומען דאָ סקעצעלע און האָט אויפגעגעסען דאָס ציגעלע, און דערנאָך איז געקומען דאָס הינטעלע או והאָט געביסען דאָס קעצעלע א. אַז. ח. א. אַז. ח.

גלאַט אַ מעשה׳לע.

אָבער די עברי דערביי!

די גרעסטע צרה האָט דוד לייב געהאַט מיט דער עברי פון חד גדיא, און עס איז ביי איהם אַרויסגעקומען אַזוי:

ואתא שונרא ואכלא.

לגדיא רופין.

לגדיא רופין.

אבא בתרי.

זוזי...

דער „זוזי" (זוזעי) איז ביי איהם אַרויסגעקו־קומען אַזוי ווי ער וואָלט איהם גלאַט נישט געהאַט וואוהין צוזוטשעפּען און ער האָט איהם, הייסט עס, גלאַט אַזוי אָפּגעלאָזט אויף גאָט׳ס בעראָט...

זאָל זיך ערגעץ וואַלגערען אַ „זוזי..." ער העט יאַקאָש נישט פערפאַלען ווערען...

* * *

אָדער יענער אַרענדאַר, וואָס האָט נעבעך נישט געוואוסט ווי אַזוי אָנצוהייבען דעם סדר אַון געשיקט זיין יונגעלע צום שכן, אויך אַנ׳אַרענדאַר אין דעם זעלבען דאָרף, ער זאָל זעהן, וואָס יענער טוט און דערנאָך קומען אַהיים און דערצעהלען.

איז דאָס יונגעלע גראָר אָנגעקומען צום שכן פונקט דאַן ווען ער האָט געשלאָגען דאָס ווייב דער־פאַר, וואָס די קניידלעך זענען נישט געראָטען...

— נו, דערצעהל! — האָט דער פאָטער גע־פרעגט דאָס קינד. ווען ער איז געקומען צוריק. — וואָס טוט מען דאָרט ביים סדר?

— דער טאַטע שלאָגט דאָרט די מאַמע, — האָט דאָס יונגעלע געענטפערט.

און דער פשוט׳ער אַרענדאַר האָט נישט גע־מאַכט קיין טענות און זיך גענומען שלאָגען דאָס ווייב...

אַז מען מוז, מוז מען...

* * *

געווען ביי אונז אַ יוד אַ שוסטער, וועמען אַלע האָבען גערופען „גראַבאַק".

פאַר וואָס מען האָט איהם געקרויגט מיט אַזאַ נאָמען, וואָס קלינגט אַזוי פרעמד פאַר אַ יודען — דאָס האָט קיינער נישט געוואוסט.

מען האָט אַפילו געזאָגט, אַז זיין אמת׳ער נאָמען איז גאָר אַהרן, אָבער ווען אימיצער וואָלט אין שטעטעל געווען געפרעגט פון היינט ביז מאָר־גען, וואו עס וואוינט ערגעץ אַהרן דער שוסטער, וואָלט קיינער נישט געוואוסט. האָט מען אָבער אַ פרעג געטון, וואו עס וואוינט „גראַבאַק דער שוסטער" האָבען אַלע געוואוסט. קינד און קייט האָבען זיין שטיבעלע געקענט אָנווייזען.

„גראַבאַק דעם שוסטער האָט מען אָבער זעהר זעלטען אין דער היים געקענט געפינען, ווייל אָבי ער האָט נאָר געהאַט אַ פּאָר גראָשען, איז ער אַוועק צו עלקע שייגרעלעס און דאָרטען האָט ער שטונדען לאַנג געטון איין זאַך — געטרונקען בראָנ־פען און פערביסען מיט קיכלעך אָדער מיט קאָלבאַס.

און פון אָט דעם פשוט׳ן, אָרימען און אומ־גליקליכען יודען האָט מען פסח אַ סך אָפּגעלאַכט און מען איז געשטאַנען אונטער די פענסטער צו הערען ווי אַזוי ער ריכט אָפּ דע מסדר...

איהר האָט געדאַרפט הערען ווי אַזוי ער האַקט די ברכות! — האָט מען געזאָגט.

איהר האָט געדאַרפט הערען ווי אַזוי ער וועצט די עברי!

און איהר האָט געדאַרפט זעהן וואָס ס׳טוט זיך אָפּ ביי איהם אין שטוב ביים טיש ווען ער זיצט ווי אַ מלך מיט ווייב און קינדער און ריכט אָפּ דעם סדר! מען קאָן צופּלאַצט ווערען פון געלעכטער!

מעהרסטענטיילס האָט מען זיך אָפּגעשטעלט דערויף, וואָס ער האָט אַ שוואַכקייט אַריינצומישען גוי׳אישע ווערטער אין זיין רעדען, און מען האָט דערצעהלט, אַז אין דעם פּרט שניידט די הגדה פון איהם אויך נישט אָפּ טרוקען. ער בראָקט אין איהר אויך אַריין גוי׳אישע ווערטער.

און מען דערצעהלט, אַז ווען עס איז געקומען צום „זכר למקדש כהלל, כן עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קים", האָט ער געגעבען אַ בראָק אַריין אַזאַ עברי: „רייווער לעטיקראַש קילע, בן עשה הילע, בזמן שבית הקברות היה קאַיע וואונבאַיע, וואולאַיע".

דאָ האָט ער דערפיהלט, אַז ער וועט שוין קיין גאַנצער נישט אַרויס פון דער שווערער עברי, האָט ער פערקריצט די ציין, אַ זאָג געטון „טשאָרט וואָזמי", און ווענדענדיג זיך צו דער ווייב און די קינדער, האָט ער אַ מאַך געטון מיט דער האַנד:

— פליקט, קינדער, אַלע וו׳דאַן!...

און וואָס איז מיט שמעריל קצב, וועמען מען האָט געיאַדעט, אַז ער האָט ביים סדר נישט גע־מאַכט די ריכטיגע ברכה אויפ׳ן „יחץ" אומש ער האָט זיך אַלץ געשפּאַרט, אַז ער האָט איבערין „יחץ" (יאַחאַץ) געמאַכט די ברכה „בורא פרי האדמה".

אויך אַ וואוילער יוד געווען, אָבער די עברי ביים אָפּריכטען דעם סדר!

דאָס איז איהם דערגאַנגען די יאָהרען, און עס איז געווען אַזאַ רחמנות צו קוקען אויף איהם ווען חברה האָט פון איהם געלאַכט איבער דעם, וואָס ער ווייסט נישט ווי אַזוי אָפּצוריכטען דעם סדר!...

געווען אַ סך אַזעלכע יודען. — פשוט׳ע, פּראָסטע, און זייער פּראָסטקייט איז אָבער געווען די שעהנקייט פון תמימות, פון נאַאיוויטעט, זיי האָ־בען געהאַט די גוטע מעלה זיך צו שעהמען דערמיט, וואָס זיי זענען „גראָבע יונגען". און דאָס אַליין איז שוין אויך אַ מדריגה...

אינטערעס. יודישע אנעקדאטען

(ענדע פון 11־טע זייט)

דערפון איז געוואָהר געוואָרען דער דעמאָלסדיגער דייטשער קייזער רודאָלף. דער דייטשער קייזער האָט געהאַלטען, אַז אַלע יודען אין דייטשלאַנד זע־נען קנעכט ,און אויב אַ יוד וויל אַוועקפאָהרען פון זיין לאַנד, דאַרף ער דעם קייזער פריהער דערפאַר בעצאָהלען. קייזער רודאָלף האָט דעריבער אַרויס־געגעבען אַ בעפעהל דעם רב צו אַרעסטירען. וכך הוה. מען האָט ר׳ מאיר׳ן אַרעסטירט און אַריינגע־זעצט אין אַ שלאָס אין עלזאַס מיט׳ן נאָמען ענזיס־היים. אין דער יודישער וועלט איז געוואָרען אַ גע־וואַלד. דער קייזער האָט פערלאַנגט פאַר דער בעפרייאונג פונ׳ם רב 20 טויזענד גאָלדוקאַטען, וואָס איז דעמאָלט געווען אַ ריזיגע סומע. דער „ראש" האָט דעריבער באַלד זיך אַרויסגעלאָזט אין פערשידענע שטעט שאַפען דאָס געלד פאַר זיין רבי׳ן. אָבער ווי ר׳ מאיר איז דערפון געוואָהר געוואָרען האָט ער בעפוילען זיין תלמיד, אַז מען זאָל איהם נישט אויסלייזען, ווייל ווען דער קייזער וועט זעהען, אַז מען צאָהלט אַזעלכע סומען, וועט ער יעדעס מאָל אַרעסטירען אַנ׳אַנדערען, ר׳ מאיר איז חירקליך געשטאָרבען אין תפיסה.

קייזער רודאָלף האָט געזעהן, אַז מיט אַרעס־טירען רבי מאיר׳ן אַליין וועט ער קיין געלד נישט בעקומען, האָט ער בעשלאָסען אויך צו אַרעסטי־רען דעם „ראש". אָבער רבנו אשר איז דערפון געוואָהר געוואָרען און ער איז אַנטלאָפען קיין שפּאַניען, וואָס איז דעמאָלט נאָך געווען אַ גאָלדען לאַנד פאַר יודען. די שפּאַנישע יודען האָבען דעם רבנו אשר געמאַכט פאַר זייער גרעסטען רב און ראש ישיבה אין דער שטאָט טאָלעדאָ. די ישיבה איז אונטער דער פיהרונג פון „ראש" געוואָרען די גרעסטע אין דער וועלט. אינטערעסאַנט איז, אַז אין דער דאָזיגער ישיבה האָט מען די גמרא פער־טייטשט אויף העברעאיש, ווייל עס זענען צונויפ־געקומען תלמידים פון אַלע לענדער אין דער וועלט און האָבען זיך געקאָנט אין אָנהויב פערשטענדיגען נאָר אויף העברעאיש. אין טאָלעדאָ איז דער „ראש" נפטר געוואָרען אין יאָהר פ״ח, 15 טעג אין חשון.

די ספרים פון „ראש" זענען דער יסוד פון גאַנצען שלחן־ערוך. דער „ראש" גילט אין דער רבנישער וועלט אַלס דער גרויסער אויטאָריטעט, דער פוסק אין אַלע רעליגיעזע ענינים. די ספרים פון „ראש" זענען אויך אַנ׳אוצר פאַר דער פאָרשונג פון דער יודישער געשיכטע אין יענע צייטען.

——:O:——

אַ סדר־נאַכט אויפ׳ן שלאַכט־פעלד

(ערינערונגען פון אַ יודי־שער קראַנקען־שוועסטער)

I.

אין יאָהר 1915

טאָג־איין טאָג־אויס, גאַנצע טעג און מעת־לעת,ן האָט געדרוירט דער פעָר,עקשנטער געָנעָראַל קאַמף צווישען די רוסישע און עסטרייך אונגאַרישע חיילות אויפ׳ן רוסיש פּוילישען פראָנט ביי כעלם, ראַוואַ־רוסקאַ און וולאַדימער וואָלינסק.

עס איז געווען אַ ווילדע שלאַכט, וואָס האָט געקאָסט דאָס לעבען פון צעהנדליג טויזענדער מענ־שען, וועלכע זענען דאָרט געפאַלען, ווי אומשולדיגע זאַנגען... דער מלאך־המות האָט אויסגעשפּרייט זיי־נע מלחמה־פליגלען און די שלאַכט האָט געפלאַ־קערט און געגראָבען ברודער־קברים פאַר אומשול־דיגע מענשען!

אַ גאַנצען ווינטער זענען די סאָלדאַטען פון ביידע צדדים געלעגען אין די פייכטע שיצענ־גראַ־בענס און פערשטעלט איינע די אַנדערע דעם פראָנט

ווי לאַנג דער ווינטער האָט געדרויערט איז נאָך געווען צו דערליידען, ווייל יעדער צד האָט בלויז געפיהרט אַ פערטיידיגונגס־אַנגריף, אָבער קוים זענען אונטערגעקומען די ערב־פריהלינגס־טעג, האָבען די עסטרייכישע חיילות בעקומען די אויפ־פאָדערונג, צו שטורמען דעם רוסישען פראָנט און איינמאָל פאַר אַלע מאָל צו ערגעבערן די ליניע: וולאַדימיר וואָלינסק — גאַרליציע, און לענג אוים די פּוילישע ווייכסעל, כדי זיך צו פעראייניגען מיט הינדערבורג. און מאַקענזען׳ס אַרמעען, וועלכע האָ־בען דאַן שוין געהאַט אַרומגערינגעלט די שטרעקע: לאָדז—וואַרשאַ.

און דאָס איז געשעהן!

עטליכע טעג פאַר פסח, האָט זיך אָנגעהויבען אַזאַ מורא׳דיגע שלאַכט, וואָס די קאַנאָנאַדע פון האַרמאַטען, ביקסען, פּולעמיאָטען און אַנדערע מי־ליטערישע כלי־זין, האָט זיך אויסגעמישט אין אַ הימעל־שרייענדען יאָמער פון הונדערטער טויזענ־דער סאָלדאַטען, וועלכע זענען גלייכצייטיג איבער־געגאַנגען אויף אַ באַיאָנעטען־אַנגריף...

II.

מיילען־ווייט האָט זיך געטרייסעלט דער הימעל, מיילען־ווייט האָבען זיך געטראָגען די ווילדע און פערצווייפעלטע יאָמער־קולות פון די מענשליכע שעפ סען, אָבער ווער האָט די אונגליקליכע קרבנות גע־

קאָנט עפּעס העלפען? עס איז געווען אַ קאַמף אויף טויט און לעבען!

די סאַניטאַר־אָפּטיילונג האָט אין אַזאַ בהלה־צייט בעזונדער שווער און פעראַנטוואָרטליך געאַר־בייט. די פערוואונדעטע האָט מען געפיהרט אין די פערשידענע פעלד־שפּיטעלער און מיר, קראַנקען־שוועסטער, האָבען די אונגליקליכע געהאָלפען און געטרייסט מיט אַלע מעגליכקייטען.

אַ טאָג פאַר ערב־פסח האָבען די רוסען אָנ־געפאַנגען אַ שטורם־אָנגריף. זיי האָבען פון לוצ־קער פראָנט אַריבערגעוואָרפען צענדלינגער באַטאַליאָ־נען און אַלע רעזערוו־קרעפטען — אַ קעגען די חיי־לות פון עסטרייך־אונגאַרן און עס האָט זיך אָנגע־הויבען אַנ׳אמת׳ער גיהנום־קאַמף.

ערב־פסח אין דערפריה האָט די סאַניטאַר־אָפּ־טיילונג בעקומען אַ שטרענגען בעפעהל, אין משך פון צוויי שעה אָפּצוראַייניגען אַלע פעלד־שפּיטעלער און די קראַנקע איבערצופיהרען קיין לובלין און ראַדאָם. דאָס איז געווען אַ זעהר שווערע אַרבייט, ווייל אין די שפּיטעלער האָבען זיך געפונען טויזענ־דער שווער קראַנקע, וואָס האָבען זיך געראַנגעלט מיט׳ן טוים. אָבער עס האָט נישט געהאָלפען. צו דער בעשטימטער צייט איז אַלעס פערטיג געווען.

די מיליטער־אָנפיהרונג האָט בעקומען דעם עהנליכען בעפעהל, אַז אין פאַל אויב עס וועט נישט געלונגען ביז 4 פאַרנאַכט גובר צו זיין דעם רוסי־שען שטורם־אָנגריף, וועט מען מוזען מאַכען אַ ריקצוג.

בייטאָג איז געווען שטילער. צו מיטאָג צייט האָ־בען אונזערע אויסשפּירונגס־פּאָסטענס געבראַכט אַ ידיעה, אַז די רוסען קלויבען נאָך אַלץ צונויף די פערוואונדעטע פון דער נאַכט־שלאַכט.

פונקט 12 אַ זייגער האָט זיך פון אונזער זייט אָנגעפאַנגען אַ טראָמעל־פייער, פעראייניגט מיט צעפּעלין און אַעראָפּלאַן־באָמבעס. ביז 6 פאַרנאַכט האָט געדרויערט די שרעקליכע קאַנאָנאַדע און אַנ־שטאָט צו מאַכען אַ ריקצוג, האָבען די עסטרייך־אונגאַרישען חיילות זיך גערוקט פאָראויס אויף גאַנצע 16 קילאָמעטער... אַרום 8 האָבען מיר זיך שוין געהאַט פערשאַנצט אין די רוסישע שיצען־גראַ־בענס און די סאָלדאַטען האָבען אַ ביסעל פרייער אָבגעאָטעמט...

3

III.

אינ׳ם קראַנקען־לאַגער ,וואָס איז געווען אויפ־געשטעלט נעבען אַ טייכעל, האָבען זיך געפונען עט־ליכע הונדערט שווער פערוואונדעטע רוסען, וועלכע זענען געפאַנגען געוואָרען בעת דעם רוסישען ריקצוג.

מיר האָבען אַלע געוואוסט, אַז היינט איז די ערשטע סדר־נאַכט, אָבער עס איז נישט געווען קיין מצות און בכלל, ווער האָט דען אין זינען געהאַט פון אַזעלכע זאַכען, אַז דער טויט האָט געקוקט גלייך אין פּנים אַריין...

פּלוצים רופט זיך אָן אַ שווער קראַנקער יוד פון רוסישע געפאַנגענע ,אַז אין זיין רוק־זאַק גע־פינט זיך אַביסעל מצה...

אַלעמענס אויגען האָבען מיטאַמאָל אויפגע־גלאַנצט, עפּעס האָט יעדער דערשפּירט אַזאַ טיפע דאַנקבאַרקייט צום אומגליקליכען קראַנקען, וועלכער האָט מיט זיינע ציטערדיגע הענד מיר איבערגעגע־בען דאָס פּעקעלע מצה און געזאָגט:

— דאָ האָט איהר, קראַנקען־שוועסטער, גיט יעדען אַ שטיקעל, אַ זכר פון אונזער גלות, פון אונזער ביטערען גלות — און האָט זיך צעווייינט...

אָנשטאָט צו פרייען זיך מיט דעם פּעקעלע מצות און גאָט דאַנקען פאַר דעם גרויסען נס, האָבען אַלע יודען מיטגעהאָלפען וויינען און אין איין מאָמענט האָט עס אין פעלד־שפּיטאָל אויסגע־זעהען, ווי מען וואָלט אָנגעהויבען צו קלאָגען און בעוויינען דעם חורבן ירושלים...

האַרצרייסענד האָבען מיר אַלע געוויינט אין דער ערשטער סדר־נאַכט, און דאָס געוויין האָט אַזוי געדויערט אָהן הפסקה ביז פאַרטאָגס, ווען אונזער לאַגער האָט זיך פאָראויסגערוקט, נאָכ־יאָגענדיג די אָפּטרעטענדע רוסישע אַרמעע...

שולמית יאַקאָבי.

דער קונדס לכבוד פסח

געכשר׳ט, אויסגעגליהט, אויס־
געריבען און אויסגעשייערט

דורך א. שארפצינגעל

בדיקת חמץ.

ס׳איז דער פסח שוין אין שטעטל
און ס׳ריניגט אין די ווינקלען;
דארף מען בודק־זיין דאס חמץ, —
ס׳זאל אויף יום־טוב שיינען, פינקלען.

און, אז ס׳קומט בדיקת־חמץ,
ווען מ׳נעהמט דן פענסטער וואשען,
נעהמט דאס ווייב דעם מאנ׳ס מלבושים
און איז בודק דארט די טאשען...

מאטעס פון בעיאהרטע מעכטער,
וועלכע דארפען — אוי, נדנים,
וויל׳ען בודק זיין דאס „חמץ“ —
דאך — וואו נעהמט מען די תתנים?

און, אז ס׳ברענט זיך שוין דאס חמץ,
וואלט מען אויך געמעגט אויסרויטען,
די „פערזארגערס“ און „בעלי־טובות“—
ס׳זאל א רויך אזש געהן פון קוימען...

א וועלנער׳ל.

—:o:—

קניידלעך.

ס׳רערט דער פעלקער־בונד פון שלום,
גלעט מלוכות ביי די ווירלעך,
און דערווייל גרייט מען קופעס
קוילען־שרויט און באמבע־קניידלעך.

ס׳רערען די אירעען־זוכער
מיט די לאקריץ־זיסע ריירלעך.
בעת מען באט אונז „עולם הבא“
מיינט מען עולם הזה־קניידלעך.

נייט אזוי דער סדר עולם.
ס׳איז דער שטייגער אונפערמיידליך —
אז דער גרעסטער נאר און גולם
איז א מבין אויף די קניידלעך.

כ׳האב א שכנ׳רעל למשל,
וואס ער האלט גאר שטארק פון קניידלעך
און ער זאגט — אנשטאט איין מלכה
זענען בעסער דרייצעהן מיידלעך.

X.

ביאגראפיעס.

(פון אונזער לעקסיקאן)

חנה לערנער.

ווי עס ווייזט אוים, איז טאקע אמת, וואס מען זאגט, אז דער מאן איז א חזן, איז דאס ווייב א חזנ׳טע. ווארום, אז איהר מאן איז אנ׳ארטיסט, איז חנה אנ׳ארטיסטקע.

חנה, רופט זיך לערנער און נישט זיירערמאן, פאר דערפאר, מען זאל נישט חושד זיין, אז זי זינגט ווי איהר מאן.

ווען חנה לערנער האט אנגעהויבען שפילען טעאטער, ווייסט מען, מען ווייסט אבער נישט, ווען זי וועט אויפהערען.

מיר שרייבען איהר ביאגראפיע אויף פסח, ווייל זי איז איצט די שעהנע מלכה פון יודישען טעאטער.

איהר אמת׳ן טאלאנט, האט ביי איהר ענט־פלעקט יוליוס אדלער. דאס דארף פאר איהר נישט זיין קיין חרפה, ווייל אדלער איז געווען א גרויסער מבין אויף אזעלכע זאכען. ווי מען זעהט האט אדלער ביי איהר גוט געטראפען. איהר ארטיסטישען שארען, אויף דעם גאנצען פרויען־פערסאנאל, פון היגען יודישען טעאטער, געזאגט געווארען.

—:o:—

די הגדה מיט קונדסטישע פרושים

קדש: ווער עס עפענט היינט א נייע געשעפט ווערט א קדוש.

ורחץ: יעדער, וויל זיך געבען ריין וואשען.

כרפס: ביי א סך יודען איז מיט א קארטאפעל אויך א יום־טוב.

יחץ: וואו עס לאזט זיך שפאלט מען יודען די קעפ.

מגיד: אט באלד וועלען די ווייבער נעהמען האלטען „דרשות“, מ׳זאל זיי ריינגען ראטשעס.

רחצה: וואו עס איז פארהאן דערוואקסענע בתולות, צוואגען זיי דעם טאטען גוט ארום.

מוצא: פון די רעגירונגס־הלוואות סטייעט נישט די חלה אויף דער המוצא.

מצה: יערעס יאהר קומען צו נייע מקבלים אויף מצה.

מרור: דאס איז שוין היינט אנ׳אינטערנאציאנאלער ארטיקעל.

כורך: פון די וועקסלען קען מען זיך גאר נישט ארויסוויקלען.

שלחן־ערוך: א לאנגער טיש מיט חובות־צעטלען, פראטעסטירטע וועקסלען, „וועזוואגיעס“, „זעזגאיעס“, רעקורסען און אנדערע שלעק.

צפון: א קלאג צו די מיידלעך, וואס בעהאל־טען זיך אונטער „שטילע“ חופות.

ברך: ווי אזוי קאן מען בענשען במזומן, אז קיין מזומן (געלד) האט קיינער נישט.

הלל: ווי עס קומט צו א שטיקעל שמחת, זאגען יודען לא לנו.

נרצה: געה זיי צופרידען, אז דער סעקווע־סטראטאר שטעהט דיר אויפ׳ן קאפ.

הא לחמא עניא

א סימן, אז שוין רעמאלט איז געווען א קהלה, וועלכע האט געפיהרט א פסח־אקציע. די קוהלעך־פערטיילונג, האט זיך רעמאלט אויך פערשלעפט, ביז נאך פסח, ווייל עס שטעהט דאך בפירוש: די יודען האבען געבאקען די מצות אויף דער זון.

כל דכפין ייתי ויכל — זאגט פרעזעס מינצבערג: ווער ס׳איז הונגעריג, זאל קומען אין קהלה, וועט ער בעקומען וואסער אויף א „יאכעל“.

כל דצריך ייתי ויפסח — ווער ס׳דארף, — זאגט וויצע־פרעזעס בערגער, — זאל קומען אין גמינע, וועט ער בעקומען אשר יצר־פאפיר.

השתא הכא — זאגט רוס צו דער „אגודה“ — היינט זענט איהר אויפ׳ן פערד, לשנה הבאה בארעא, איבער א יאהר, קענט איהר זיין אויף מיין ארט.

מה נשתנה

פארוואס האט זיך די „איזבא סקארבאוואַ“ פערוואנדעלט אין אנ׳אויספארשונגס־אמט?

פארוואס האבען זיך די סעקוועסטראטארס פערוואנדעלט אין מלקות־שלעגער?

פארוואס האט זיך פרנס בורזינער פערוואנ־דעלט אין א „מזרח׳יסט“?

פארוואס האט זיך וויצע־פרעמיער בארטעל פערוואנדעלט אין סאציאליסט דאשינסקי? !

עבדים היינו

די „אגודה“ ביים „אייזסעל“; הארטגלאס ביי גריגבוימען; גרינבוים ביים אוקראינער לעוויצקי; די פאלקס־פארטיי ביים ראד־פערקעהר; דער „בונד“ ביי די פ.פ.ס. און די „פועלי־ציון“ ביים „סעלראב“.

ארבעה בנים.

(איינגעטונקען אין חרוסת)

אחד חכם — גרינבוים מיינט, אז דאס איז ער.

ואחד רשע — סובסידיעס פאר יודישע אינסטיטוציעס.

ואחד תם — יודישע שולען.

ואחד שאינו יודע לשאול — יודישע־טעאטער.

די צעהן מכות.

(פערבראקט, פערשמאלצט און פ׳רציבעלט)

דם: גרינבוים האט אין סיים אריינגעזאגט קירשבראוינען, אז דאס בלוט איז ביי יענעם פער־גליווערט געווארען.

צפרדע: קריכערס און אונטערלעקער מכל המינים.

כנים: דאס מיינט מען די „שאצערס“.

ערוב: א זיצונג אין קהלה־ראט.

דבר: די מגפה פון לאנג־טערמינינע וועקסלען

שחין: מ׳היילט און מ׳היילט און גאך אלץ נישט אויסגעהיילט.

ברד: וועקסלען־פראטעסטען און „נאקאז־פלאטניטשעס“.

ארבה: די ברויט־בעקערס אין מצה־סעזאן.

חושך: ביי די „33“־נער. ביים „4“־טעל און „5“־טעל.

מכת בכורות: דאס נייעגנאך „בענקלעך“ און רעדעל־פיהרעריי.

דיינו.

וואלט בורזינער נישט געווען קיין סענאטאר, נאר בלויז א ראזאר, ארער פרעזעס פון רעטונגס־קאמיטעט — דיינו.

וואלט ד״ר ראזענבלאט נישט געווען קיין רע־מוטאט, נאר בלויז א ראקטאר, ארער א פינאנ־סיסט — דיינו.

וואלט גרינבוים נישט געווען קיין זינגער, נאר בלויז א רעפוטאט — דיינו.

וואלט מינצבערג נישט געווען קיין קהלה־פרע־זעס, נאר בלויז א מקוה־פרעזעס — דיינו.

וואלט פרילוצקי נישט געוואלט זיין קיין כלל־טוער, נאר בלויז א שפראך־פארשער — דיינו.

על אחת כמה וכמה, אז מען וואלט זיי אלע נישט געקענט.

אחד מי יודע

אחד מי יודע — איין „אייזסעל“ אין פוילען און קיינער איז מעהר גארנישט.

שנים מי יודע — צוויי יודישע רעפוטא־טען אויפ׳ן „אייזסעל“ און ווייטער גארנישט.

שלשה מי יודע — דריי געזיכערטע רעפוטא־טען פון „בונד“ און צום סוף גארנישט.

ארבע מי יודע — 4 ציוניסטישע ראט־מענער אין שטאט־ראט און קיין איינער רעדט גארנישט.

חמשה מי יודע — פון נומער 5 צו די סיים־וואהלען, האט זיך אויסגעלאזען גארנישט.

ששה מי יודע — אויף פלאץ וואלנאשטשי 6 איז פערהאן עפעס א קהלה, וואס איז ווערט א גארנישט.

שבעה מי יודע — זיבען טעג צעהלט א וואך, יודען מעגען גאר האנדלען פינף טעג און מעהר גארנישט.

שמונה מי יודע — אכט טעג אין דער וואך וועלען לאדזער ארימעלייט עסען — גארנישט.

תשעה מי יודע — 9 מאס רייד האבען די ווייבער פון וו.י.ז.א. און טוען דערווייל גארנישט.

עשרה מי יודע — צעהן מאל אין איין שורה בענוצט רעפ. הארטגלאס דאס ווארט פראס־טיטוציע און דער אינהאלט איז גארנישט.

אחד־עשר מי יודע — נומער 11 רושעלנא, האט מען בעת די סיים־וואהלען געארבייט אויף גארנישט.

שנים־עשר מי יודע — פון די 12 טויזענד ביטעס, וואס די קהלה האט בעקומען אויף פסח אונטערשטיצונג האט זיך אויסגעלאזען גאר־נישט.

שלשה־עשר מי יודע — 13 יודישע רעפוטאטען אין „קאלא“ און דאך גארנישט.

חד גדיא

חד־גדיא, חד־גדיא, האבען געזונגען די קא־מוניסטישע רעפוטאטען, ווען מ׳האט זיי ארויסגע־פיהרט פון דער ערשטער סיים־זיצונג.

חד־גדיא, חד־גדיא, רובין (האט געקויפט) אבא (דער „רושארעק“) בתרי זוזי (מיט צוויי יודישע רעפוטאטען), אויף דער מלוכה־ליסטע פון „אייז־סעל“.

דער סדר אהן סדר.

(א לידעל צו זינגען און צו זאגען)

זון: — אוי, טאטע פאטער, מה נשתנה מיט אונזער בירנער לחמא עניא?

פאטער: — געגאנגען זענען בנים צוואנג, אין דער לעצטער וואהל־קאמפאניע.

צושפיל:

שלשים ושלש און שמונה ־ עשרי
זענען געוועזען פון די בעסערע...
ארבע ־ חמש, פינף און פיער
זענען דערגאנגען ביז דער טיר!

זון: — טא וואס וועט זיין אין סיים און ביי'עם, מען מאכט פון איהם א גרויסען וועזען?

פאטער: — עברים היינו במצרים, און זיין וועט זיין, וואס ס׳איז געוועזען....

(צושפיל).

זון: — דאס אייזסעל — אחד מי יודע? דאס אייזסעל איז דאך שטארק צופרידען.

פאטער: ווער ס׳האט די מאה האט די רעה איז שפוך חמתך על... הי׳ודען....

(צושפיל).

זון: — און וואס וועט טון דאס 33 וואס היים ביי איהם דאס בלוט טוט זידען?

פאטער: — שלשים ושלש ועתה פלייסיג וועט זיך קוועטשען: „אוי, מיר־יודען“...

(צושפיל).

זון: דאס שמונה־עשרה—אט דאס 18 אפיסעל טון וועט עס דאך מוזען!

פאטער: 18 קאן נאר העלפען קראכצען, און פושקע קלאפען.... בתרי זוזי.

(צושפיל).

זון: — אוי, טאטע־פאטער, מה נשתנה, וואס וועלען קריגען אט די מינים?

פאטער: — מ׳וועט זיי אלע זיין מהנה מיט ניעדאס... דם, צפרדע, כנים!

(צושפיל).

אליבאבא.

—:o:—

פאליטישע לאגע אין מצרים.

פרעה האט צוזאמענגערופען זיינע יועצים און זיי בעפוילען צו וועהלען, אלס יושב ראש, איינעם פון זיינע לייב־דינער. דאס רוב יועצים האבען אבער נישט געפאלגט זיין בעפעהל. פרעה איז אריין אין גרימצארן און האט ברעה אהיימצוטרייבען די יועצים.

ווי נאר די יועצים האבען דערזעהן פרעה׳ס גרימצארן, זענען זיי געווארען ווי די לעמעלעך און וויפיל געלד פרעה וויל פאר זיין שאך־קאמער, גיבען זיי איהם.

איינצוקאסירען דעם מס, זענען ארויסגעשיקט געווארען איבער די יורישע הייזער ספעציעלע נוגשים. די יורישע סוחרים זיפצען, גאר קיינער הערט זיי נישט.

אין מצרים האלט מען זיך נאך אלץ ביים פרינציפ: ביי יודען נאר צו נעהמען און זיי גאר נישט צו געבען. מען וויל אפילו נישט אפשאפען די גזירות פון די אלטע פרעה׳ס. געהט דאך א טענה, אז אין דער אויפבויאונג פון נייעם מצרים, האבען יודען א גרויסען חלק: בלוט־פערגאסען, מלחמות געפיהרט, געווען א יאסעל־לעוויטש. גע־בויט פתום און רעמסס א. ר. גל.

איז דא דערויף א דיפלאמאטישער אויסרייד, בכן עס שטעהט בפירוש געשריבען: אשר לא ידע את יוסף (יאסעל בלע״ז). איז דער טייטש: פאלג מיך א גאנז און נערענק, וואס איז, העט אמאל, געווען....

אין כל חדש.

— טייטש אוים, אז אין בעל־הגדה׳ס צייטען האט מען זיך שוין אויך נע׳הרג׳עט פאר „בענק־לעך“ אט זאגט ער דאך:

ברוך המקום..... איז דער טייטש: גליקליך איז דער, וואס האט פערכאפט א בענקעל.

ל״ב.

נאך בדיקת חמץ.

ביי די פאליטישע פארטייען

האט מען קוים געפונען:

ביי די ציוניסטען — א כזית שלום בית און ארץ־ישראל־ארבייט.

ביי דער אגודה — א כזית פרומקייט.

ביים בונד — א כזית פראלעטארישקייט.

ביי די פועלי־ציון — א כזית פאלעסטיניזם.

ביי די פאלקיסטען — א כזית פון פאלק.

לעזונג פון דער הומאריסטישער אויפגאבע זעה 17־טע זייט

שפאס פון פאמיליען־סדר

א פעהלט נישט קיין מרור.

שארף נעענטפערט.

אנ׳אלמנה נאך א רב האט צום צווייטען מאל חתונה־געהאט מיט אנ׳עם־הארץ. פערשטעהט זיך, אז די שמאלינע רביצין האט געלערנט איהר מאן פערשידענע דינים און מנהגים.

ערב פסח פרעגט דאס ווייב דעם מאן:

— האסט שוין פערקויפט דאס חמץ?

— יא, ענטפערט דער מאן — און אנווייזענדיג אויף דער פרוי האט ער צוגעגעבען — נאר דאס חמץ קען איך נישט פטור ווערען.

— מיין טאטע, האט מיך שוין לאנג פערקויפט צו א גוי, — האט שנעל נעענטפערט די פרוי.

אמאל און היינט.

אמאל ביי פרעה׳ן, אז אימיצער האט געבוירען א יונג־געל, האט מען זיך מיט איהם געשטיקט.

היינט, אז עס ווערט געבוירען א מיידעל ווערט מען א דערשטיקטער ..

א שאלה.

— צי בין איך יוצא מיט „בדיקת חמץ“, אז אין שטוב איז מיר געבליבען 5 דערוואקסענע בלה־מיידעך.

פון פסח׳דיגען מארק.

נעכשרט, אויסגעווארגעלט און גערערעלט

די וועכסטע מכה.

די געזעלשאפט „מאז“ האט בעשראסען ארויסצוואר־פען די עשר מכות, די מכה „שחין“.

אויף צו להכעים, האלטען זיך אבער די ל. דוקר דא־זארעס שטארק ביי דער דאזיגער מכה.

יודישע גליקען.

אז א יוד ווערט א מלך, איז עס פונקט אזוי יום־טוב, ווען מ׳קען נישט מאכען קיין געלד.

צווישען קמצנים.

— הייסט משה חיים, דער בעל־הגדה האט געמוזט זיין א גרויסער הכם.

— פון וואנעט איז די ראיה?

— צו „שפוך חמתך“, ווען אלע האבען שוין געגע־סען דעם סדר, הייסט ער עפענען די טיר. וואס וואלטען מיר געטאן, ווען ער הייסט עפענען די טיר צו „כל דכפין ייתי וייכל“..

ל״ב.

א ליבע־ראמאן.

— שיר השירים לייענט מען פסח, דאס איז דערפאר, ווייל שיר השירים איז א ליבע־ראמאן, און תיכף נאך פסח הויבען זיך אן אויף די דעמשעם ליבע־ראמאנען... **ל.**

געדענקט! אז א פרעהליכען פסח

וועט איהר האבען, ווען איהר וועט איינקויפען אייער

קאסמעטיק

כשר לפסח נור ביי דער איבעראל-בעוואוסטער פירמע

J. DRUKIER, 11 ZAWADZKA 11

פערפומען. זייפען

עסענץ אין 36 געשמאקען.

בעמערקונג: איך שפענדע 2 פראצ. פון דער הכנסה ביז ערב פסח פאר'ן לאדזער „מושב זקנים=הזי"ז".

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת?
פארוואס לויפט יעדער אין ביורא פעטריקאווער 17?!
ואמרת אליו, זאלסטו איהם זאגען
— אז אין דעם ביורא —

17 פעטריקאווער 17

דורכגאנג זאכאדניא 52, וואו ס'ווערט ערלעדיגט און בעוויסענהאפט געשריבען לויט'ן אויסטאוו אלערליי ביטעס קלאוזולעס, זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, אפעלאציעס צי-ווילנע און קארנע אפאזיציעס. אדוואַלאניעס, רעקורסען וועגען דירה אין אוזשאנד-ראזיעמטשי, וועגען פעסער אין קאמיסאריאט-רזשאנדו און אלע פאליציי-בעצירקען, אקטען אינטערציזיעס, אקטען דאראווינעס, קארנע ספראוועס, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען. ספעציאליסט פון שותפות-אקטען.

מיט אכטונג י. מאנעלא,
רעכט-קאנסולענט.

יעדער קאן אויסנוצן די געלעגנהייט!

קויפענדיג ווייז און מעהד כשר לחג הפסח דירעקט אין אונזער ניי-ערעפענטע וויין- און מעהד-פאבריק

„MALWIN"

צו קאנקורענץ-פרייזען. רעיעלע בעהאנדלונג. די פרייזען זענען פון 1.50 א פלאש און ווייטער. פאר סוחרים—ראבאט!

וויין-און מעהד-פאבריק
„MALWIN"
לאדז, צעגעלניאנא 36. 186

אינהאבער: משה אלטער און הערשל מיגדאל.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען

בזשעזשינער 11, טעל. 37-63.
אפען פון 9 פריה ביז 7 אווענד.

ד"ר וואלינסקי	נאז, האלז, אויערן קר.	4—3
ד"ר קערשנער	קינדער קראנקהייטען	12-9½ 5-4
ד"ר שיפמאן	אינערליכע קראנקה.	11—1
ד"ר לוביטש	הויט-און געשלעכטס-קר.	12—1
ד"ר שמירגעלד	נערווען און גמיטס קר.	12½—2
ד"ר גאלדבלאט	אויגען-קראנקהייטען	12—1
ד"ר עליאסבערג	כירורגישע-קראנקה.	1—3
ד"ר בערגמאן	פרויען און געבורטס-הילף	3—4

פסיכא-טעראפיע, שפראך-שטערונגען ווי שטאמלען א. א. ווי פאקען-שטעלען, קינסטליכע בערג-זון-בעשטראהלונג איינשפריצונגען, מאסאזשען, עלעקטריזאציע, אפעראציעס. אויך פערלאנג—וויזיטען אין שטאט.—אין לאבאראטאריום ווערען אנגענומען אלע ארט אנאליזען, ווי אויך פלעגמא און בלוט.

אימפונגען געגען שקארלאטין.
ווי אויך א דענטיסטישער קאבינעט.

ד"ר זילבערשטיין	צאהן-ארצט	2—10 נס.
ד"ר ראזשינסקי סטאראפאלסקא	צאהן-ארצט	7—3

קינסטליכע ציינער, קראנען, מאסטען א. א. וו.
די לעטשניצע איז אויך טעטיג זונטאג.

Dr.med. A. MAZUR

אויערן און האלז-קראנקהייטען, שטימע-און שפראך-פעהלערן (שטאמלען א. אז. וו.)

האט זיך איבערציגען פון נארוטאוויטש 44

אויף ווסכאדנא 65, טעל. 66-01

(איינגאנג אויך דורך פעטריקאווער 46).
נעהמט אן פון 11^{30}—12^{30} און פון 3—5 נאכמ. 770

איך קויף און פערקויף

מעבעל

דיוואנעס, פעלצען, ניי-מאשינען, גארדעראבען, סאמאווארען א.ז.וו. און צאהל די העכסטע פרייזען

א. ווייצמאן נארוטאוויטשא 19

(דזיעלנא)

אין מעבעל-געוועלב, (פריוואט-וואוינונג שענקעוויטש 29) ביי מיר איז שטענדיג דא פערשידענע גענוצטע מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען. 815

ווארנונג!

אזוי ווי עס האבען זיך בעוויזען אין שטאט פערשידענע נאכגעמאכטע פעלד-בעטען; מאך איך בעקאנט דאס ג' פובליקום, אז די עכט-פאטענטירטע **בעטען** עכט-פאטענטירטע זענען פערזעהען נור מיט דער שוץ-מארקע

PALMA-PATENT

פאר וועלכע מיר זענען פעראנטווארטליך ביז 3 יאהר.

— צו בעקומען איז אלע געשעפטען. —

אויסערדעם, בעזיצען מיר שטענדיג אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל

ניקעל-בעטען, אמעריקאנקעס,
ניקעל-קינדער-בעטען, קינדער-וועגעלעך,
טיש-בעטען, קינדער-בענקעלעך
מעטער-מאס, אויף רעדלעך.

מאטראצען געבעטע, שאטקאווע און קאנאדיסקע. קאזעטקעס און טאפטשאנעס.

בעמ.: בעטלעך מיט וועגעלעך ווייס אדער ברוין 17 זל.. פאלאווע בעטלעך 14 זל.
רעיעלע בעהאנדלונג. ❖ פאבריקס-פרייזען. ❖ זעמטליכע רעפעראטורן.

הורט! לאדז, פאלנאצנא 24, טעל. 31-85. דעטייל!

לעטשניצע

פון דאקטוירים = ספעצ. און דענטיסטיש = קאבינעט.
פעטריקאווער 62, טעל. 31-53.

אינערל. קראנקהייטען	ד"ר ב. ראבינזאהן " מ. וואלפסאן " א. טענענבוים	פון 3½—2½ און 8—7 " 2—12 " 6—4
כירורגישע קראנקהייטען	ד"ר י. שרייבער " א. פאכשאנסקי	פון 4—2½ און 8—7 " 1—12 און 6—5
פרויען-קראנקהייטען און געבורטס-הילף	ד"ר ד. אלטערמאן " מ. פעלדמאן פרוי ד"ר ח. זעלדאוויטש-קלאמשקא " נוסמאנאווא זאנד טענענבוים	פון 1—11 " 7½—5½ שבת, זונט., דינסט., דאנ. 5-3 זונט. מאנט. מיט. פרייט. 5-3
קינדער-קראנקהייטען	ד"ר ס. נוסענזאן " ל. פאמיליער	פון 11—10 און 7—6 " 1—12 און 5—4
נערווען-קראנק.	ד"ר מ. מאשלאנקא	פון 7—6 זונטאג 2½—1
אויגען-קראנקהייטען	ד"ר י. סמופאי " ס. האלענדערסקא	פון 2—1 און 5—4 " 12—11, 8—6 זונט. 2—12
נאז, האלז און אויערן-קראנק.	ד"ר מ. קלאמשקא " באל. כאן	פון 1—11 און 8—7 " 5½—3½
הויט- און וועד-נערישע קראנק.	ד"ר פ. ברוין " י. פאלאווימשיק	פון ½3—½12 " 8 - 6
ציין- און מונד-קראנקהייטען	צאהן-ארצט ס. שקעטס מ. רעזניקאווא ב. משורנאווסקא נ. קאצענבאגן	פון 10¾—9 און 9—8 " 1¼—11 " 5—2¼ " 8—5¼

די לעטשניצע איז טעטיג טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אין אווענד.

קווארץ-לאמפען און גריפען-בעשטראהלונג

עס ווערען געמאכט אפעראציעס, בעשטראהלונגען מיט קווארץ-לאמפען עלעקטריזאציע און אנאליזען, קינסטליכע ציינער, קראנען, גאלד-בריקען און פלאטין.
וויזיטען אין שטאט. נאכט-דיזשור. געבורטס-הילף.

Dr. med.

BRAUN

23 פאלודניאווא 23,
טעלעפאן 40-26.

ספעציאל-ארצט פאר הויט און העגערישע קראנקהייטען און (ריספערן) מיינער-שוועכע.
בעהאנדל. מיט קווארץ-ליכט (האר-אויספאל)
נעהמט אן פון 9 ביז 11 פריה און פון 5—8 אווענד.

מאסאזש= און הייל-
גימנאסטיק-שולע און
קאבינעט
פון דר. מעד.

ב. שמירגעלד

צעגעלניאנא 8, טעל. 51-89.
[illegible] • פעקטורזונגען, פאראליזען, נערווען-שוואכקייט, [illegible] ארטריטיזם, שמיהל-[illegible], גינעקאלאגישע [illegible], בעהאנדלונג פון [illegible] שוואכע קינדער (גרופען). [illegible] די שולע, [illegible] א צייטיש צמפפאנג פון 3—5 נאכמ

טלתים-פאבריק

אויסארבייטונג פון חאלענע, הא-לב-חאלענע, זיידענע טלתים פאר טערקישע, ווי אויך טלתים-קטנים הגרם און דעטאל פיר אויספערטיגונג, אויך כאלעטן, שפאניער און ציצית צו בעקומען ביליגער ווי איבעראל

ביי א. ח. ציטרינאווסקי קאמיעננא 1.

אין צחזמען מויער פארטער. קומט און איבערצייגט אייך! 898
בעמערקונג: מ'ווערען אויך אנגענומען אלטע טלתים צו וואשען

לעטשניצע

פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און ערצטליך-דענטיסטישער קאבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.

ד"ר ראקאווסקי	נאז, האלז, אויערן קר.	11—10 2—8 7—6
ד"ר רוזשאנער	הויט און געשלעכטס קר.	11—10 2—1
ד"ר גאלדשטיין-פאלאק	אויגען-קראנקהייטען	2—1 8—7
ד"ר יוסטמאן	נערווען קראנקהייטען	2—12
ד"ר ראזענצווייג	קינדער-קראנקהייטען	12—10 5—4
ד"ר פאפערני	פרויען און געבורטס-הילף	1-11½ 6—5
ד"ר קאנטאר	כירורגישע-קראנקהיים.	5-4 זונ. 1—2
ד"ר ווינבערג	אינ. הערץ לונגען-קר.	1-11 5½—7
ד"ר סטופעל	רענטגען	12—10 6—4
א. גראדזענטשיק	צאהן-ארצט	7—3
נ. ראזעם	צאהן-ארצט	2—9

צאהן-מונדהיילונג, בעלייכטונגען, קראנען, מאסטען א. א. וו.
בײ דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען

א רענטגען=אינסטיטוט

היילונג פון הויט קראנקהייטען פון קאפ (פארך) מיט רענטגענשטראהלען, פאר בעשטראהלונג און דורכלייכטונגען, קווארץ-לאמפע, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע, אלע מעגליכע אנאליזען. א קורס פאר שוועסטער.
אימפונגען געגען שארלאך (שקארלאטין) פון 4—5 נאכמ.

די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג.
וויזיט אין דער שטאט.

ערצטליך-קאסמעטיש. קאבינעט

פרל. מ. מארקום נעהמט אן פון 7–5 אווענד

מעבעל | קויפט נישט קיין | מעבעל

מעבעל

בעפאר איהר איבערציינט אייך נישט אין מיין

מעבעל-געשעפט
44 גדאנסקא (דלוגא) 44
טעלעפאן 62-56

CH. ŁAZNIK

ווי בײַ מיר קענט איהר בעקומען **מעבעל** שיין, גוט, פערשידענע און ביליג.
בעמערקונג: אויך קויף איך פערשידענע מעבעל, דיוואנעס, פעלצען, ניי-מאשינען, סאמאווארען, אנציגער א. א. וו. אויך צאהל [illegible] די העכסטע פרייזען, [illegible].

א ליכטיגען פסח

וועט האבען דער, וואס וועט
קויפען
עלעקטרישע לאמפען
זשארובקעס
„Philips" i „Osram"
און פון זעמטליכע עלעקטר. מאטעריאלען צו פאבריקס-פרייזען איז נור בײַ
מ. זענדעל — פראץ וואלנאשטשי 9

בעמ.: כ'נעהם אן אלערליי עלעקטרישע אינסטאלאציעס און רעפעראטורן.

וויכטיג פאר ה"ה פריזיערס!!!

קעלנישע בלומען-וואסער	3.50 א קילא
וועזשעטאל	1.80 "
ראזיר-זייף „פיקסין"	7.60 "
ברילאנטין	3.50 "

ווי אויך איז צו בעקומען פערשידענע פלאטין- און שטאהל-זאכען צו פאבריקס-פרייזען.

מיט אכטונג
י. דרוקער, זאוואדזקא 11.

„דאס רויטע הויז“

קארעספאנדענץ פון בערלין

יעדער פרעמדער, וואס קומט אן קיין בערלין, קען נישט אויסמיידן דעם גרויסן רויטן בנין אויף אלעקסאנדער־פלאץ — דאס בערלינער פאליציי־פרעזידיום. די אויסלענדער פאלען געוועהנליך אריין נאר אין איין אפטיילונג פון דעם בנין; אין דעם בארימטן „פרעמדענאמט“ אמאל איז דאס געווען א „גרויסאמער־אמט“, אבער איצט פערלירט ער זיין בערייטונג, ווייל עס זענען אפגעשאפט א סך שטערונגען. עס שטעהען שוין דארט אפילו קיין רייהען נישט און די אינטערעסאנטן ווערן זעהר שנעל און אהן שום פארמאליטעטן ערלעדיגט.

אבער דאס רויטע הויז אויף אלעקסאנדער פלאץ („אלעקס“ אויפ'ן בערלינער זשארגאן) האט א בערייטונג נישט נאר פאר פרעמדע. דא איז דער צענטער, וואו עס ווערט רעגולירט דאס קאמפליצירטע און פילפארבינע לעבען פון דער גרויסער שטאט, דא ווערט געזאגט, אז דער בירגער זאל זיך רוהיג לעבען, ער זאל זיך קענען פערנעהמען מיט זיינע געשעפטען, מען היט אפ זייער לעבען, זייער האב און גוטס, נעזונד און אפילו עהרע, גוטע מידות און ריינקייט, דא בערוהיגט מען די פאליטישע לייררנשאפטען.

אהן דעם בנין וואלט דאס נערוועזע, אנגעשטרענגט־לעבענרע און אינטענסיוו־ארבייטענרע בערלין פערוואנדעלט געווארן אין א רוישיגן כאאס.

אין „אלעקס“ געפינט זיך א חוץ דעם פרעמדען־אמט א פאר צעהנדליג אפטיילונגען, אויף וועלכע עס צוטיילט זיך דער נעגנווערטיגער פאליציי־אישער מעכאניזם. איינע פון די רעליקאטסטע און פעראנטווארטליכסטע אפטיילונגען — די פאליטישע פאליציי איז בעקאנט אונטער'ן ציבען „א. 1“ דא פאלגט מען נאך, טאקטיש און אונבעמערקט, אבער זעהר אויפמערקזאם, די טעטיגקייט פון די פאליטישע פארטייען, הויפטזעכליך די עקסטרעמע רעכטע און עקסטרעמע לינקע; די אויסלענדישע געזאנדשאפטען און ספעציעל די פרעמדע געהיים־אגענטען, וועלכע בעוואוינען אין אזא גרויסער צאהל בערלין. דא געפינט זיך א פרעסע־אפטיילונג אויף וועלכער די זשורנאליסטען קענען זיך נישט בעקלאגען.

די צווייטע בערייטענטע אפטיילונג איז די קרימינעלע פאליציי, וועלכע ווערט אויך צוטיילט אויף א סך אונטער־סעקציעס „רעצערנאטען“. יעדער „רעצערנאט“ לייטעט מיט א בעזונדערער גרופע פערברעכענס און ספעציאליסטען אויף פאלשע מטבעות־מאכער וועלען זיך קיין מאל נישט פערנעהמען מיט פערברעכענס געגען מאראל. די רשימה פון די רעצערנאטען דאס איז א גאנצע קרימינאליסטישע גאמע—האנדעל מיט נארקאטיק, גנבות אויף די באהנען, אזארט־שפילען, נאכט־קלובען, נאסען־גנבים און טייף־אויפברעכער, רויבער און מערדער. טויזענדער פארשטעהער פון דער אונטערערדישער פערברעכערישער וועלט, נישט נאר פון בערלין, נאר פון אלע אייראפעאישע הויפט־שטעט זענען פער־רעגיסטרירט אויף קארטלעך, פאטאגראפיעס, אין די אלבאמען פון פאליציי־פרעזידיום; דאס אלעס פערענגנט זיך מיט פראכטפול־אוועקגעשטעלטע לא־באראטאריומס, דאקטילאסקאפישע קאבינעטען, פא־טאגראפישע אינסטיטוטען און א וועלטנעם קרימי־נאליסטישן מוזעי. נאכדעם געהען נאך אנדערע אפטיילונגען: באהן־פאליציי, נאסען בעוועגונג־פא־ליציי, סאניטארע פאליציי, שנעלער פאליציי־נעריכט אנ'אייגענע ראדיא־סטאציע, גאראזש, קאזארמע און אפילו אנ'אייגענע טורמע.

בראש פון דעם „אלעקס“ שטעהט דער פאליציי־פרעזידענט צערגיבעל, א מיטגליד פון דער סאציאל־דעמאקראטישער פארטיי. זיינע סאציאליסטישע איבערצייגונגען שטערן איהם נישט צו זיין א גלענ־צענדער שעף פון דער פאליציי. נישט ווי א געוויסער רוסישער סאציאליסט, וועלכער האט בעת נאך פעב־רואר־רעוואלוציע בעקומען די לייטונג נאר איבער אין פאליציי־אוטשאסטאק אין פעטערבורג זון האט זעהט אויך, צוליב דעמאקראטישע טעמים פער־ארדענט, אז מען זאל אריינלאזען דאס פובליקום אין אוטשאסטאק נאר לויט ספעציעלע דורכלאז־שיינען; איבער די שיינען האט מען ארויסגעגעבען נאר אין בנין פון אוטשאסטאק גופא... ס'פערשטעהט זיך, אז עס האט אזוי ארום קיינער אין אוטשאסטאק

/ די מעכטיגע פאליציי־מאשין פון בערלין

זיך נישט נעקענט אריינבעקומען ביי צערגיבעלען קען אזעלכעס בשום אופן נישט פארקומען, דער פאליציי־אפאראט ארבייט מיט דער פינקטליכקייט פון א מאשין.

צערגיבעל איז זעהר פאפולער צווישען די בערלינער איינוואוינער, אפילו צווישען די אור־אלטע דאמען, וועלכע געבען אפ זייער גאנצע סימפאטיע די „רויטע נאציאנאליסטען“ און האבען נאך נישט פערלוירען די האפענונג, אז דער קייזער וועט צו־ריקקומען און אין דער אמת'ען דארף דער פאליציי־פרעזידענט זיין נאך מעהר פאפולער צווישען די 4־פיסיגע בערלינער; ער האט אדורכגעפיהרט די גרויסע רעפארם, בעפרייענדיג די הינד פון מויל־שלעסער.

ווי שטענדיג, האט די פאפולאריטעט נישט נאר גוטע, נאר אויך שלעכטע זייטען און ווי שטענדיג זענען די שלעכטע זייטען בעדייטענדער ווי די גוטע. צערגיבעל'ס אומגליק בעשטעהט אין דער אונגע־הויערער קארעספאנדענץ, וועלכע ער בעקומט די בריף, וועלכע עס קומען אן אויפ'ן נאמען פון דעם פאליציי־פרעזידענט ווערען געבראכט אין גאנ־צע, פעק און די סעקרעטארען ווערען פערזונקען ביים כונגאנדערקלייבען זיך אין די בריף. אין קיין לאנד האט מען נישט אזוי ליב צו שרייבען צו דער מאכט, ווי אין דייטשלאנד. ווען אנ'ענגלענדער איז מיט עפעס נישט צופרידען און וויל אנ'עצה געבען זיין פרעמיער־מיניסטער אדער דעם לייטער פון באפען וואנדער־הינד, זעצט ער זיך אוועק און שרייבט א בריף. אין „טיימס“, א רוס נעהמט אן א רעוואלוציע און לאזט זי נאכדעם ליגען אין טאש, א פראנצויז דריקט אויס זיינע געפיהלען ענערגיש ביים טיש פון זיין „ביסטרא“ (שענק) און א דייטש שרייבט אין דער אנשטאלט, וועלכע עס דארף וועגען דעם וויסען, עס פערשטעהט זיך, אז אין 90. פאלען אויף 100 אדרעסירט מען צום פאפולערן פאליציי־פרעזידענט.

ווי אנ'אמת'ער דעמאקראט, הערט זיך צערגי־בעל אויפמערקזאם צו צו דער שטים פון דער עפענט־ליכער מיינונג, אבער יעדער פאקעט מיט דער אויפ־שריפט „פערזענליכעס“ ווערט באלד אריינגעווארפען אין קארב, אויב דאס איז אנ'אנאנים. דאגעגען יע־דער בריף מיט אנ'אונטערשריפט ווערט שטרענג אויסגעפארשט און איבערגעשיקט אין די ענטשפרע־כענדע רעצערנאטען.

דער גרעסטער טייל בריף זענען אנקלאגעס אויף פערשידענע אונארדנונגען, אויף די שאפערס פאר שנעל פאהרען און עס ווערען דערביי אנגע־וויזען די נומערן פון די אויטאס. איין דאמע בע־קלאגט זיך, אז די הינער פון דעם שכנה'ס הויף לאזען זי נישט שלאפען אינדערפריה.

נאכדעם געהן זעהר פיל נעלר בקשות, עס איז קענטיג, אז די בעליידיגטע פון דעם שיקזאל, אויספרובירענדיג אלע מעגליכקייטען, ווענדען זיך ענדליך צום פאליציי־פרעזידיום. עס זענען אויך פערהאן אנדערע קארעספאנדענטען; אט ווענדעט זיך אנ'ערפינדער פון א נייעם סיסטעם שלעסער מיט א פארשלאג, אז דער פאליציי־פרעזידענט זאל פער־ארדענען, מען זאל אין אלע הייזער אריינמאכען אזעלכע שלעסער. נאכדעם נעהען שימף־בריף א גאנצע ליטעראטור מיט די סאמע ערגסטע זידעל־ווערטער און קללות; א סך פון די שימף־בריף שרייבען פרויען, און מען מוז זיך מורה זיין, אז זיי זידלען זיך מייסטערהאפט.

עס נעהט נישט אוועק קיין טאג, אז דער פאליציי־פרעזידענט זאל נישט קריגען קיין דראהונגס בריף, דערביי פיגורירען די אונטערשריפטען: אנ'„אמת'ער דייטש,“ „א בעוואוסטזיניגער פראלע־טאריער“ א. ד. גל.

און ענדליך בריף פון משוגע'נע, איינינע משוג־גענע שרייבען סיסטעמאטיש יעדע וואך, בעזונדערס אפט שרייבט א נעוויסע „פרינצעסין וויקטאריא לו־איזא פאן האהענצאלערן־זיגמארינגען“, וועלכע שיקט אלע מאל דעם פאליציי־פרעזידענט איהרע רייכע שלעסער, אדער דראהט איהם מיט די שרעק־ליכסטע שטראפען אין דער וועלט.

און דער לייטער פון דעם רויטען הויז לייענט די קארעספאנדענץ, רויכערט זיין שטענדיגען ציגאר און מערקט אן מיט א רויקען בלייסטיפט די וויכטיגע ערטער און נאר א לייכטער שמייכעל בעלייכט א־מאל זיין פנים. ער קען גוט זיינע בערלינער לייט.

ר. ס. א.

על חג הפסח
עמפפעהלען מיר זעמטליכע
שאקאלאדען ווי אויך צוקערווארג
אין גרויסען אויסוואהל
PLUTOS
אקטיענגעזעלשאפט (?) — אנטייקונג פאר דעטייל־פערקויף
ŁÓDŹ
Piotrkowska 53,
telefon 12-35,

אייז בליק איזט גענוג
אויפ'ן עטיקעט פון דער באנקע איז גענוג, כדי זיך איבערצוצייגען ביים קויפען, צי מ'בעקומט
ווירקליך דעם געשמאקסטען און שפארעוודיגסטען שפייזע אייל
קויפט דעריבער אויסשליסליך דעם
Schicht „NELSON“ שפייזע־אייל

קינא
ביים קאאפעראטיוו פון מלוכה קאמונאלע און געזעלשאפט־ליכע בעאמטע
40 שיענקעוויטשא 40
אנהויב אין געוו. טעג 4 א ז. לעצטער 9.30
שבת, זונטאג און יום־טוב 2.30 נאכמ.
1־ער סעאנס אלע פלעצער 75 און 50 גר.

גרויסער פראכטפולער פראגראם!
דער ים (MORZE)
גרויסער פראכטפולער פראגראם!
דראמע פון ליבע און פערראט אויף אנ'אינזעל פון אטלאנטישען אקעאן
לויט בערנארד קעלערמאן.
— אין די — הויפטראלען: Olga Czechowa, Antoni Pointner i Merry George — אין די — הויפטראלען:
אנאנס! דער נעכסטער פראגראם: „דעם גורל'ס שפאס“

אכטונג!

קאפעלושען אין א גרויסען אויסוואהל
נייעסטע קאלירען און פאסאנען
אינלענדישע, ווי אויך אויסלענדישע
ביי י. אפאטאווסקי, נאוואמיעסקא 5
ביליגע פרייזען! ביליגע פרייזען!

Lekarz-Dent.
ZOFJA
Bielakowska
Kilińskiego 113
(Nawrot 41, tel. 48-27)
פון 10 – 1½ און פון 4—7 אוו.
רעסטיקיעס, רעפלאנטאציעס.
היילן ג פון דזשאנסיעס, ציינ
א. או. וו.
די ווינדע איז טעטיג

5000 זלאטעס בעלוינונג בעקומט דער יעניגער, וועלכער וועט קענען בעווייזען, אז אין פאטאגראפישען־ און פארטרעטען־אנשטאלט
„MEDA“ ul. Kilińskiego 86
בעקומט מען נישט 6 דאפעלט־רעטושירטע פאטאגראפיעס.
ערשטקלאסיגע אויספערטיגונג נור פאר 5 זל. ביז'ן 15. אפריל

Dr Med
J. PIK
Wólczańska 57, tel. 23-77
parter
נערווען־קראנקהייטען
... היילונג פון ועריישען ... נערווען־לייבן. (פסיכא־אנאליז). ... רעטשניצע־פרייזען פאר אונבעמיטעלטע

מעבעל־ווערקשטעל
י. בארנשטיין, 115 פיעטריקאווער 115
נעהמט אן אלערליי בעשטעלונגען אויף ענצעלנע מעבעל שטיקער און גאנצע קאמפלעטען
עלעגאנטע אויספערטיגונג. לאנגיעהריגע גאראנטיע.
...

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאך איך בעקאנט, אז פון דעם 2־טען אפריל ד. י. האב איך ערעפענט אויף פיעטריקאווער № 107
א הוט־געשעפט א. פ. „LE CHAPEAU“
איך בעזיץ שטענדיג די עלעגאנטסטע און נייעסטע פאסאנען צו צוגענגליכע פרייזען. מיט דער אויסגעצייכענטער קוואליטעט סחורה ווי אויך מיט דער סאלידער בעדינונג בעפרידיג איך אמגעוויסטען די פערלאנגען פון דער גע־

כשר לפסח

די ביליגסטע און בעסטע

ווייבען

קאניאקען

ליקיערען

דעליקאטעסען, צוקערוואַרען, הערבאטניקעס

:-: עמפפעהלט צו די קומענדיגע ימים-טובים :-:

דאס ווייַן- און דעליקאטעסען-געשעפט

M. BERMAN,

Łódź, Piotrkowska 53.

געשאַנק-קויבערס אין אַ גרויסען אויסוואַהל

א גערטנער

נעהמט אָן פערשידענע אַר-בייט פון גערטנעריי ווי: פלאַנצען פרוכטבוימער גאָר-טען-בלומען און סאַלאָן בלומען פלאַנצען צו בלומען אויף באַלקאָנען אַנלאַגע פון פרישע גערטנער אין לאָדז ווי אויך אויף דער פראָווינץ. דער לאַנגיעריגער גערטנער סטעפאַן לובעצקי זאַ-קאָנטנא 52 עק בענעדיקטא בעט. אויפ׳ן ארט פערקויף פון פערש. פלאַנצונגען.

Dr. med.

L. Pikielny

ספעציאַל-ארצט פאַר נירען, בלאָזען- און האַרן-קראַנקהייטען

Nawrot 8,

telefon 19-90.

עמפפאַ ט פון 4—7 אין אָוונט

דער הוט צירט דעם מענש!

10 רעקלאַמע טעג! 10 רעקלאַמע טעג!

צוליב די אָנקומענדע יום-טובים האָב איך איינגעאָרדענט ספעציעל צו רעקלאַמע-צוועקען

10 גרויסע רעקלאַמע-אויספערקויפס-טעג פון היטען

פון אין און אויסלענדישע פירמעס פון די נייעסטע פאַסאָנען און קאָלירען.

די פרייזען זענען בעדייטענד פערקלענערט געוואָרען! ☞ ביליגער ווי איבעראַל!

היימאַן טוראבינער, 82 № פיעטריקאָווער 82 № (פראָנט-געשעפט).

nie wymaga kosztownych rzeczy, by utworzyć miłą i swojską atmosferę. W takim domu mąż Szan. Pani dobrze się czuje, a to jest przecież najlepszą rękojmią szczęścia rodzinnego. Trudno sobie jednak wyobrazić domostwo takie bez wzorowego porządku i czystości pod każdym względem. A do tego dopomoże Szan. Pani sposobem zwykłym i bez trudu dobry duch domowy, oddający swe usługi tanio, bo w powstaci: czystego, subtelnie perfumowanego mydła do prania „Kołłontay z pralką". W każdym lepszym sklepie otrzyma Szan. Pani mydło „Kołłontay" w większ m lub mniejszym oryginalnym kawałku.

ZŁOTY MEDAL na WYSTAWIE w KATOWICACH 1927.

Zastępca na Łódź: S. B. Redlic, Łódź, Pomorska 19.

טראָפּען נאָך טראָפּען...

יעדער שריט אויף האַרטע לעדער-אָבצאַסען פערברויכט אומזיסט די מוס-קולען און די נערוועז. עס דערשיטערט דעם גאַנצען אָרגאַניזם און די פויזענ-דער שריט, וואָס מען מאַכט איבער'ן טאָג, ווירקען אויף אונזער פיזישער און גייס-טיגער ווידערשטאַנדס-פעהיגקייט ווי אַ טראָפּען וואַסער נאָך אַ טראָפּען, וואָס טולעט אוים אַ שטיין.

טראָגט גומי-אָבצאַסען „בערסאָן". זיי גיבען אייך אַן אַנגענעהמען גאַנג, וואָס איז פריי פון ערשיטערונגען, שוינען דעם קערפּער און די נערוועז און זענען אַ נויטווענדיגקייט פון יעדען קולטורעלען מענש.

קיין לוקסוס, ביליגער און האַלטבאַ-רער ווי לעדער.

טראָגט „בערסאָן" איז אַנ'אָסט'ער תענוג.

בזשעזשינער 9 | כשר לפסח | בזשעזשינער 9

ווייַן,

מעהד, שפּריט, ליקערען

אינלענדישע און אויסלענדישע

פערשידענע סאָרטען „כרמל"-ווייַן פערשידענע סאָרטען

צוגענגליכע פרייזען. רעעלע בעהאַנדלונג.

אין לאַנג-יעהריגען ווייַן- און שפּריט-געשעפט

יחיאל מאיר

ברוסטאָווסקי

9 № בזשעזשינער № 9

בעמערקונג: אויף פערלאַנג ווערען די בעשטעלונגען אָפּגעשיקט אַ היים.

רעעלע בעדינונג! מעסיגע פרייזען

שוה-ווארען

M. JAKUBOWICZ, Łódź, Konstantynowska 30

איך עמפּפעהל צום פריהלינג און זומער-סעזאָן אַ גרויסען אויסוואַהל פון סאָלידער

אייגענער אויספיהרונג **דאמען-, הערען- און קינדער-שוה-וואַרען,**

טשעכישע-ליינען, זיידענע און פרונעלען אין אַ גרויסען אויסוואַהל פון דער פירמע „Bata" צו קאָנקורענץ-פרייזען. גומי-ספּאָרט-שיך פון דער פירמע „P .P .G." צו פאַבריקס-פרייזען. גרויסער אויסוואַהל פון הויז-, רייזע- און ספּאָרט-שיך. 726

Hallo! Hallo! Dzwoń telefon 63-30

„Pogotowie Krawieckie KIERSZA", 91 Żeromskiego 91.

Odświeżamy

garnitur za zł 3. (z odebraniem i odesłaniem) Pranie chemicznie, farbowanie

Suknie za zł. 2.80 (z odebraniem i odesłaniem) nicowanie, przeróbki, reperacje i sztuczne cerowanie

Zakład czynny od 5 rano do 1 w nocy. 198

קרבנות פון אוריז-זויער!

עמפּפעהלט דורך פּראָפעסאָר לאַנסעראָ געוועז. פּרעזעס פון דער מעדיצינישער אַקאַדעמיע

פּאָדאַגרע פעטקייט רעוומאַטיזם אַרטעריען-סקלעראָז

יעדער פּערגיפטעטער מיט אורין זויער, געפייניגטער דורך וועהטאָגען, קאָן געראַטעוועט ווערען נאָר דורך

URODONAL

ווייל URODONAL צעלאָזט דעם אוריז-זויער

Generalna Reprezentancja: **Warszawa, Fredry 4, tel. 73-55**

Prawdziwy URODONAL tylko z polską i francuską etykietą.

פעלד-בעטען

לעזשאַקעס, קינדער-שטיהלען פון דער פירמע „OMEGA"

מיט פיל יעהריגע גאַראַנטיע

פאַבריק לאָדז, יוליוש-גאַס 4

צו בעקומען אין אַלע מעבעל-געשעפטען

הגדה של פסח

מעוטרת ומשובצת בעדי עדיים פירושים טובים ויקרים מאת ארבעה עמודי עולם המפורסמים מאד בישראל ה"ה

א) זבח פסח השלם מאת השר וגדול ליהודים דון יצחק אברבנאל זצ"ל אשר לא בא בדפוס יותר 380 שנה

ב) שבלי הלקט השלם מאת רבנו צדקי' הרופא זצ"ל

ג) פירוש השלם מהגאון ר' אלי' מווילנא זצ"ל

ד) פירוש השלם מהגאון ר' יעקב מעמדין זצ"ל

הפירושים המה שלמים ולא מקוטעים באותיות מרובעות מהודרות נדפס בפורמט גדול על נייר (האָלץ-פרייעס) בדפוס נאה ומשובח, בהזמנות לפנות

א. מ. גרובשטיין, לודז ווסכאדניא 54 פראָנט 1 שט.

אכטונג!

פאַבריקס-נייכען

נאָך מיין לאַנג יעהריגער פּראַקטיק אין אויסלאַנד האָבען מיר ערעפענט אַ פּראַצאָווניע פון

אויבער-, ספּאָרט- און נאַכטהעמדער

און שלאָף-אַנציגער ווערען אָנגענומען פון אייגענע שטאָפען נאָך די לעצטע פּאַריזער מאָדעלען צו די ביליגסטע פרייזען.

Pracownia bielizny Wiedeńskiej

J. KOHN, Łódź, Pomorska (Średnia) 4

קינא „MIMOZA"

178 קילינסקי 178

— אין די — הויפּט-ראָלען:

נור ביז מאנטאג, דעם 9-טען אַפּריל ד. י. עס ווערט דעמאָנסטרירט די גרויסע מזרח-דראַמע אין 8 אַקטען א. נ.

„דעם שייך'ס שקלאַפין"

— אין די — הויפּט-ראָלען:

Jetta COUDAL i Michał VARKONYI

אונגעוועהנליכע שפּאַנונג! ענזאַטישער באַדען! אַקציע פול מיט עמאָציאָנירענדע מאָמענטען, וואָס שפּילען זיך אָפּ בעת דער מלחמה פון איטאַליענער מיט אַראַבער צוליב'ן בעזיץ פון טריפּאָליס. עפעקטפולע סצענעס! בעסטיאַליטעט פון די מזרח'ישע סאַטראַפּען. אַנהויב אין געוועהנליכע טעג: 5 אַ זייגער, שבת 4 אַ זייגער, זונטאָג — 3 אַ זייגער נאָכמ. פּרייזען פון די פּלעצער טעגליך: לאָזשען — 1 זל., I פּלאַץ — 80 גר., II — 50 גר., III — 40 גר. אום יום-טוב: לאָזשען 1.50 זל., I פּלאַץ — 1 זל., II — 80 גר., III — 50 גר.

נעכסטער פּראָגראַם: „קרבנות פון גט" און „אַ ווייב אויף 2 וואָכען".

לאדז
4 אפריל 1928

דאָס לאָדזער לעבען

לאדז
4 אפריל 1928

דער ערב פסח אין לאָדז.

4
מיטוואָך
יד
ניסן תרפ"ח

אפריל
זון אויפגאַנג 5 8
זון-אונטערגאַנג 5.45
לענג פון טאָג 11.57

קהלה-קויהלען.

נעכטען א גאַנצען טאָג האָט מען אויף ד. פּלעצער קאַליאַרזשנע 6 (אַבראַמאָוויטש) און ווענגלאָווע 5 (ליבערמאַן) אַרויסגעגעבען קויהלען אויף די טאַלאָנען פון דער קהלה. דער אָנדראַנג איז געווען זעהר א גרויסער און נישט אַלע האָבען געקענט ערלעדיגט ווערען. אויפ'ן פּלאַץ פון ה' ליבערמאַן זענען ערלעדיגט געוואָרען אין פערלויף פון טאָג איבער 600 פּערזאָן. די, וואָס האָבען נאָך קיין קויהלען אויף זייערע טאַלאָנען נאָך נישט אָפּגענומען, וועלען עס קענען אָפּנעהמען די ערשטע טעג נאָך פסח.

אַפּטייקען
היינטיגע נאַכט-דיזשורען.

(ב) פּאַוולאָווסקי (פּעטריקאָווער 309); ס. האַמבורג (גלובנאַ 50); ב. גלוכאָווסקי (נאַרוטאָוויטש 4); י. סיטקעוויטש (קאָפּערניק 28); א. כאַרעמזאַ (פּאָמאָרסקאַ 10); א. פּאַטאַש (פּלאַץ קאַשצעלני 10).

פסח-באַל אין „הזמיר".

זונטאָג, דעם 8. אַפּריל, דעם 2. טאָג חול-המועד אָוונד אָרדענט איין דער „הזמיר" א טראַדיציאָנעלען פסח-באַל מיט א פערשידענאַרטיגען רייכען ליטעראַריש-מוזיקאַלישען פּראָגראַם. אין פּראָגראַם נעהמען אַנטייל: דער „הזמיר"-כאָר אונטער דער ליטונג פון דיר. פּייוויטיס, „הזמיר"-קוואַרטעט, א חוץ דעם וועלען אויפגעפיהרט ווערען א גאַנצע רייה אינסצעניזירטע יודישע פאָלקס-לידער, פאָלקס-נגינים און חסידישע טענץ אונטער דער ליטונג פון ה' לעוויטין.

נאָכ'ן פּראָגראַם וועלען פאָרקומען טענץ ביז'ן גרויען בעגינען.

„אַררט"
הויבט אָן שפּילען זונטאָג.

די ערשטע צוויי טאָג פסח און שבת שפּילט נישט דער „אַררט" (זונטאָג ווערט שוין געשפּילט).

ביי דער דאָזיגער געלעגענהייט רוהט מ'זיך א ביסעל אויס פון דער שווערער פּעראַנטוואָרטליכער אַרבייט, וואָס מ'האָט אויף זיך גענומען.

אפילו דער גרעסטער ערפאָלג מאַכט, ווייזט אויס מיר...

2

ווער רעדט נאָך, אַז דער דאָזיגער איינציגער אין זיין מין אינטערעסאַנטער יודישער טעאַטער אין פּוילען, וואָס האָט פאַר זיין האַלב-יעהריגער איינציגער עקזיסטענץ אַריבערגעטראָגען אָהן אַ שיער מאַטעריעלע מניעות, איז איבערגעלאָזט פון זיין ענטשטיין אָן אין זיין פריהעסטער, קעמפערישער יוגענד אויף זיין איינענעם בעראָט.

אונזערע אַלע: כלל-רעדנערישע מויל-טוער פון אַלע שאַטירונגען און ריכטונגען האָבען פאַר דעם גאַנצען האַלבען יאָהר נישט אַ קלאַפּ געטון אַ פינגער אין אַ פינגער, כדי זיך נעהנטער פעראינטערעסירען מיט'ן גורל פון אונזער אלעמענס לאָדזער קינסטלערישער טעאַטער.

און ס'איז נישט קיין גרויסע עולה: עס זענען דאָך דאָ אַ סך בילכערע ענינים (די גאַנצע שטאָדט איז אויף זייערע קעפּ!)

אַז דער עולם פון-זיך-אַליין—בערופענע איז אַזוי טרוד בצרכי ציב-עליזאַציע, טאָ הלמאי זאָל אַזאַ קולטור-אינסטיטוציע ווי דער „אַררט" טראָגען אויף די הערץ און האָבען פּעראיבעל.

דער עיקר איז דאָך אחרות איינקייט, און אַז דער לאָדזער יודישער כלל-טוער איז איינשטימיג שטום און פּאַסיוו לנבי איהם, און אַז דער מאַגיסטראַט וואַרפט אָפּ איינשטימיג אַ פּאַר שלאַג וועגען אַ סובסידיע פאַר'ן יודישען טעאַטער — איז דאָך אַלץ כדרך הטבע.

זאָל אָבער דער אינטערעס פון אונזער טעאַטער-עולם נישט אָפּפאַלען צום „אַררט" און ער וועט זיין שטעטעל בעשטיין.

דער הייַנטיגער פאַר יו"ט איז אין לאָדז געווען נישט קיין פרעהליכער. אין מסחר איז געווען שטיל קיין אַרבייט איז נישט געווען, די האַנדווערקער זענען אויך נישט פערזאָרגט געוואָרען מיט בעשטעלונגען. האָט זיך די דאָזיגע לאַגע טאַקע אָפּגערופען אויף די וואָהלטעטיגע אינסטיטוציעס, וואָס זענען ממש בעלאַגערט געוואָרען פון אָרימע.

די קהלה

האָט היי-יאָהר אויך געטון וועהניגער, ווי זי האָט נעקענט און נעדאַרפט טון, כדי צו לינדערען די גרויסע נויט ביי דער יודישער בעפעלקערונג. פאַר אַ יאָהרען, בעת ס'זענען געווען 5,000 רעגיסטריטע אויף שטיצע האָט די קהלה אויסגעגעבען. אויף דער פסח-אַקציע 100,000 זל. אַ נעווייסען בעטראַג האָט צוגעשיקט דער לאַנדאָנער הילפס-קאָמיטעט און דאָס איז דאַן איבערגעגעבען געוואָרען דעם רעטונגס-קאָמיטעט צו פערטיילען. היי יאָהר ווען בלויז אויף קויהלען האָבען זיך פערשריבען ביז 12,000 נויטבעדערפטיגע, ווען די צאָהל פון די, וואָס האָבען נויטיג געהאַט די שטיצע, איז פילפאַך געוואַקסען אין פערגלייך מיט פאַר אַ יאָהרען, האָט די קהלה-פערוואַלטונג זיך געשטיצט אויף פאָרמעלע מאָטיווען, נישט אויסגעגעבען מעהר ווי דעם פאַר אַ יאָהריגען בעטראַג, הגם דער ראַט האָט בעשטימט אויף דער יו"ט-אַקציע 150,000 זל. און ס'איז אויסגעקומען אַז די שטיצע האָט בעטראָפען צו 3, 5, און 10 זל. פאַר די גליקליכע, וואָס האָבען פון דער שטיצע גענומען. און די הונדערטער, וואָס האָבען נישט נעהאַט קיין געזונטע עלענבויגענס אָדער קיין בעקאַנטע, וואָס האָבען פאַר זיי פערשאַפט אַ פּראָטעקציע, זענען פערבליבען אינגאַנצען אָהן שטיצע.

אין אַ פּריווילעגירטער לאַגע זענען געווען יחידים: די ראַבינאַט-מיטגלידער, וועלכע האָבען, אַ חוץ די ראַפּעלטע פענסיעס אויף יו"ט, בעקומען נאָך צו 1,500 זל. גראַטיפיקאַציע און אַ חוץ דעם צו 150—200 זל. פאַר איידימס און חתנים. אין אַ פּריווילעגירטער לאַגע זענען אויך געווען איינציגע שטיבלעך און ראַזאָרעס, וועלכע האָבען נאַנץ בעדייטענדע בעטראַגען געגומען צו פערטיילען צווישען זייערע בכבודע בעקאַנטע. אָבער אין גרויסען גאַנצען איז די לאָדזער נויטלייַדענדע בעפעלקערונג היי-יאָהר געבליבען אָהן שטיצע, מצד דער גרויסער רייכער יודישער קהלה וועלכע פערמאָגט נאָכ אַ נישט איינקאַסירטען עטאַט פאַר 3 און אַ האַלב יאָהר.

בעסער איז עס היי-יאָהר מיט די אינסטיטוציעס אָן גרופּען, וואָס האָבען שוין זייערע געשוואוירענע אַפּטרופּסים. אַזוי איז עס מיט

די זעלנער

פון יאָהר-צו-יאָהר פערנעהמט זי דמיט איינאָרדנען פאַר זיי מאַלצייטען און זאָרגט פאַר זיי ה' מ. עפּשטיין. אויך היי-יאָהר ווערט פאַר די זעלנער איינגעאָרדנעט ביי געדראָלד'ן הינט אַ מיטאָג אין נאַכ-הער די סדרים און מאַלצייטען, ווי אַלע מאָל וועלען אויך היי-יאָהר די זעלנער פערברענגען אין אַ נעמיט ליכער סביבה און זיך יומטובדיג וויילען.

די אַרעסטירטע

האָבען זייער פערזאָרגער אין דעם איבערגעגעבענעם ראַטמאַן יחיאל יצחק בערמאַן. לויט זיינע בעמיהונגען איז דורכ'ן פּראָקוראָר ערלויבט געוואָרען איינצואָרדנען אין די טורמעס אויף קאָפּערניקאַ, גראַנדסקאַ און טאַרגאָוואַ, מנינים מיט אַ בעל תפילה און ס'וועלען איינגעאָרדענט ווערען יו"ט מאַלצייטען. דאָס זעלבע אויך אין דער מיליטערישער טורמע. מיט כשר יו"ט עסען וועלען דורך ראַטמ. בערמאַן אויך בעזאָרגט ווערען די יודישע אַרעסטירטע אין דער אויספאָרשונגס-טורמע אויף קילינסקי 152, אין די מיליטערישע שפּיטאָלען אויף זשעראָמסקי 113, פּשעגרעלניאַנאַ 75, לאָמזשינסקאַ 17, און אַנאַ-מאַריאַ שפּיטאָל פאַר קינדער.

ליציטאַציעס און דעזינפעקציע.

ראַטמאַן בערמאַן האָט אויך אינטערווענירט ביים לאַוניק פון דער שטייער-אָבטיילונג ביים מאַגיסטראַט, ה' קוק, אַז אין דער יו"ט-וואָך זאָל מען נישט מאַכען יודען קיין ליציטאַציעס. לאַוניק קוק איז די בקשה נאָכגעקומען און אַרויסגעגעבען אַזאַ פעראָרדנונג.

ווייטער האָט זיך ראַטמאַן בערמאַן געווענדעט צום מאַגיסטראַט, אַז אין דער יו"ט-וואָך זאָל דער מאַגיסטראַט נישט אַדורכפיהרען קיין צוואַנגס-דעזינפעקציעס און נישט „איזאָלירען" קיין יודען. דער מאַגיסטראַט האָט איינגעשטימט בתנאי, אַז די ענטשפּרעכענדע וועלען זיך אונטערוואַרפען די מאַגיסטראַט-פעראָרדנונגען.

פאַר די קראַנקע

איז א דאַנק די בעמיהונגען פון ראַטמאַן בערמאַן איינגעאָרדנעט געוואָרען ספּעציעלע פסח-קוכען אין ראַדאָגאָשטשער שפּיטאָל, אין שפּיטאָל אויף דרעוונאָווסקאַ און אין שפּיטאָל אויף אַלעקסאַנדראָווסקאַ פאַר די קראַנקע פון די אַנד. שפּיטאָלען וועט מען בעזאָרגען עסען פון די דאָזיגע קוכען. פאַר די קראַנקע אין כאָיני, וואָס ווילען נישט עסען קיין חמץ ווערט אַרויסגעגעבען געלד, אַז זיי זאָלען זיך קענען אָנדינגען יו"ט עסען.

ראַטמאַן בערמאַן האָט זיך אויך געווענדעט אין אַרבייטסלאָזען פאָנד, צום אונטערשטיצונגס-אַמט ביים מאַגיסטראַט און צום מלוכה-אַמט פאַר אַרבייטס-פערמיטלונג (פּ. או פּ. פּ.), אַז די יודען זאָלען בעפרייט ווערען פון נעהמען די אונטערשטיצונגען אום יו"ט.

ס'איז בעשלאָסען געוואָרען, אַז די, וואָס דאַרפען זיך מעלדען צו רעגיסטראַציע, צו קאָנטראָלע צו בעקומען טאַלאָנען, אָדער אונטערשטיצונגען דעם 5. 6. און 7. אַפּריל זאָלען זיך ווענדען דעם 10. אַפּריל; און די וואָס דאַרפען זיך מעלדען דעם 11. און 12. זאָלען זיך מעלדען דעם 13. אַפּריל.

ראַטמאַן בערמאַן האָט זיך אויך געווענדעט צום סטאַראָסטאַ גראָדזקי, אַז די עלטערן, וואָס דאַרפען אָבזיצען די שטראָף פאַר נישט אויספיהרען דורך זייערע קינדער דעם שול-צוואַנג זאָל מען נישט אַרעסטירען אום יו"ט.

נישט קיין לייכט שטיקעל אַרבייט האָבען היי יאָהר געהאַט די פּריוואַטע געזעלשאַפטען בפרט די וואָס בעשעפטיגען זיך מיט פסח-הילף.

דער פעראיין „תומכי אורחים"

האָט איינטיגעס יאָהר אונטערגענומען א ברייטע הילף-אַקציע אויף פסח. דער פעראיין האָט בעריקזיכטיגט כמעט אַלע פערערגיסטרירטע אָרימעלייט. עס זענען פונאַנדערגעטיילט געוואָרען פאַר 550 אָרימע משפחות פאָלגענדע פּראָדוקטען: מצות, קאַרטאָפעל, אייער, קאַקאַאָ-פוטער, צוקער טיי, ליכט, וויין א. אַג.

א חוץ דעם אָרדענט איין דער פעראיין א פסח-קוך פאַר 150 מענשען, וואו ס'וועט געגעבען ווערען צו עסען איבער גאַנץ יום-טוב אויך אין די סדר-נעכט. דעם לאָקאַל פאַר דער פסח-קוך האָט דער פעראיין בעקומען פון יודישען „דאַבראָטשינגאָשטש" אויף זאַכאָדניאַ 20.

דער פעראיין „בית לחם"

איז אויך נישט געבליבען הינטערשטעליג אין זיין פסח-אַקציע. הונדערטער אָרימעלייט האָבען בעלאַגערט דעם לאָקאַל פון „בית לחם", און דער פעראיין האָט אַלעמען ערלעדיגט בכבוד גדול, פערטיילענדיג פּראָדוקטען אויף פסח. דער ביודזשעט פון דער פסח-אַקציע פון „בית לחם" האָט דערגרייכט אין די פיל טויזענטער זלאָטעס.

עקספּאָרט פון לאָדזער סחורות אויפ'ן נאָהענטען מזרח.

אין אויגוסט פון יאָהר 1927 איז געשאַפען געוואָרען אַ געזעלשאַפט פאַר'ן האַנדעל מיט'ן נאָהנטען מזרח מיט אַ צענטראַלע אין וואַרשא אין אָפּטיילונגען אין בירות און דמשק. די דאָזיגע געזעלשאַפט האָט פאַר דער קורצער צייט פון איהר עקזיסטענץ שוין בעוויזען פיל אויפצוטון פאַר'ן איינשטעלען נעהנטערע בעציהונגען מיט'ן מזרח. קיין וואַרשא איז איצט געקומען דער דירעקטאָר פון דער פּוילישער האַנדעלס-קאַמער אויפ'ן נאָהנטען מזרח. אין אַ געשפּרעך מיט אַ זשורנאַליסט האָט ער כאַראַקטעריזירט די לאַגע פון פּוילישען עקספּאָרט אין יענע מעגליכקייטען אויף פאָלגענדען אופן:

„די מערק פון טערקיי, גריכענלאַנד, סיריען, פּאַלעסטינאַ און עגיפּטען זענען ביז איצט נישט בעאַרבייט געוואָרען דורכ'ן פּוילישען האַנדעל און אינדוסטריע. די דאָזיגע לענדער אַ חוץ גריכענלאַנד האָבען נישט קיין אייגענע אינדוסטריע און בעזיצען אַ בעפעלקערונג פון איבער 50 מיליאָן דער אימפּאָרט פאַר'ן 1927 י. האָט בעטראָפען איבער 600 מיליאָן דאָלאַר, דערביי האָט פּוילען אַהין עקספּאָרטירט קוים פאַר 1.400.000 דאָלאַר. דאָס קומט פאַר צוליב: 1) נישט קענען די געביטען! 2) פעהלען פון פינאַנציעלע מיטלען: 3) פעהלען פון אַ גוט אָרגאַניזירטען טראַנספּאָרט און 4) דאָס פעהלען פון עקספּאָרטערען, וואָס זאָלען אויף זיך נעהמען די דאָזיגע אויפגאַבען. מ'מוז פעסטשטעלען, אַז אַהין פּערטיטלער קען מען זיך אין דעם פאַל נישט בענעהן, צוליב אַ גאַנצער רייה סבות.

פאַר אַ יאָהרען האָבען מיר פון פּוילען עקספּאָרטירט אויפ'ן נאָהנטען מזרח טעקסטיל-סחורות, (פאַר העכער 300 טויזענט דאָלאַר) פלעשלעך, שפּירט, לעדער-גאַלאַנטעריע, לאַנדווירטשאַפטליכע מאַשינען א. אַנד. די פּוילישע סחורות שאַפען זיך אַ גוטע מאַרקע. הגם די קאָנקורענץ איז אַ גרויסע, קענען פיל פּוילישע סחורות געפינען דאָרט אַ גוטען אָפּזאַץ. אַזוי איז אין דער ערשטער רייה מיט טעקסטיל-סחורות, וועב-שטאָפען, וואָס שטויסען ביז'ן לעכט'ן אַרויס די איטאַליענישע און ענגלישע סחורות די בערג-אינדוסטריע-געזעלשאַפט, וואָס האָט איר הויפּט-זיץ אין קאָנסטאַנטינאָפּעל און אָפּטיילונגען אין סמירנאַ און סאַמסון בעשעפטיגט זיך הויפּטזעכליך מיט אַרייַנבריינגען פון פּוילען בוי מאַטעריאַלען, צעמענט א. א. וו. די פּוילישע האַנדעלס-קאַמער פאַר'ן נאָהנטען מזרח, בעמיהט זיך איצט צו שאַפען א האַנדעלס-עקספּאָרט-אָרגאַניזאַציע, וואָס זאָל זיך פערלעגען אויף אָנצונעהמען די מערק קורזשל פון גריכענלאַנד און עגיפּטען, שאַפען אַ שטענדיגע ים-ליניע פון דאַנציג און גדיניע קיין מזרח. שאַפען אַן עקספּאָרטערן-באַנק, וואָס זאָלען האָבען די אויפגאַבע צו שאַפען ביליגען און בעוועגליכען אומזאַץ-קאַפּיטאַל אויף בעדינגונגען נישט שווערערע ווי ס'האָבען אונזערע קאָנקורענטען.

אויפזיכט איבער מינדעריעהריגע פערברעכער.

(—) אין דער אָפּטיילונג פאַר סאָציאַלער הילף ביים מאַגיסטראַט איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון דער קאָמיסיע פאַר קינדער-שוץ. נאָכ'ן בעהאַנדלען דעם מעמאָריאַל פון געריכט פאַר מינדעריעהריגע איז בעשלאָסען געוואָרען צו שאַפען אַן ענטשפּרעכענדען לאָקאַל וואו ס'זאָלען געהאַלטען ווערען די פערהאַלטענע יונגע פערברעכער מיט דער אינסטיטוציע זאָל ווירטשאַפטען בלויז די אָפּטיילונג פאַר געזעלשאַפטליכער שוץ ביים מאַגיסטראַט. בנוגע דער שאַפונג פון אַן ערציהעריש-אויסבעסערונגס-אַנשטאַלט האָט זיך די אָפּטיילונג נאָך פריהער געווענדעט מיט אַזאַ פאָרשלאָג צו דער וואָיעוואָדזשאַפט, ווייל מיט די אייגענע כוחות קען זי אַזאַ אינסטיטוציע נישט שאַפען. ביים אָרגאַניזירען אַרבייטס-זאַרשטאַטען, וואַרם-שטובען פאַר קינדער, וועט דער מאַגיסטראַט עס אָרגאַניזירען ווען ער וועט צוטרעטען צו פערווירקליכען דעם געזעץ וועגען בעקעמפען די בעטלעריי און שלעפּעריי.

די קאָמיסיע האָט אָנגענומען פאַר אַ פּרינציפּ, אַז אין ביודזשעט-יאָהר 1928—1929 וועלען די געזעלשאַפטליכע אינטערנאַטען בעקומען שטיצע אויף ערנעהרען קינדער-יתומים נאָר אין אויסנאַהמס-פאַלען. שטיצע זאָלען בעקומען נאָר די אינטערנאַטען וועלכע וועלען זיך פערפליכטען אָנצונעמען קינדער, וואָס דער מאַגיסטראַט וועט זיי צושיקען אויף זיין חשבון. צום סוף איז בעשלאָסען געוואָרען, אַז די קאָמיסיע-מיטגלידער זאָלען אויספאָרשען די ערציהונגס-בעדינגונגען פון די קינדער, וואָס געפינען זיך ביי פּריוואַט-פּערזאָנען אויף ערציהונג און צושטעלען דער קאָמיסיע זייערע פאָרשלאָגען.

קרן קימת לישראל, לאָדז.

גאולה ובנין הארץ

אין די ערשטע טעג פסח אין דער פריה ביים דאַווענען וועלען געהאַלטען ווערען רעדעס וועגען

איז פאָלגענדע שוהלען:

דעם ערשטען טאָג פסח
אוהל יעקב: מ. לימאַן, וואָהלינער שוהל – משה העלמאַן, ווילקער שוהל – ש. ז. ראַבינאָוויטש, חברה ש"ס – הרב גוטקאָווסקי, באר-מרים – ישראל סווערדלאָווסקי, שוהל צעגעלניאַנאַ 7 – ק. פיינבערג, שוהל פּאָלודניאָווא 28 – ישראל לאַנדוי.

דעם צווייטען טאָג פסח:
בקור חולים פּל. וואָלנאָשצי 10 – ש. ז. ראַבינאָוויטש, שוהל קילינסקי 29 – ק. פיינבערג, שוהל וואָלטשאַנסקאַ 43 – ישראל לאַנדוי.

689

נדרים-אַקציע פון קרן קימת לישראל.

אין די היינטיגע פסח־טעג האָט די לאַנדעס־צענטראַלע פון קק״ל אין פוילען בעשלאָסען אַרורכ־צופיהרען אַ גרויסע נדרים־אַקציע אין די שוהלען.

דאָס קרן־קימת־ביוראָ אין אַתנער שטאָ״ט האָט צו דעם צוועק פונאַנדערגעשיקט צו די גבאים אין די שוהלען ספעציעלע צירקולאַרען, אין וועלכע זיי ווערען געבעטען, צו זאָרגען, אַז די מתפללים זאָלען בשעה די עליות אין פסח מנדר זיין לטובת דעם יודישען נאַציאָנאַלען פאָנד. אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם, וועלען געהאַלטען ווערען רעדעס אין די שוהלען וועגען דער בעדייטונג פון קרן קימת פאַר דעם אויפבוי פון ארץ ישראל.

פון יודישען טעאַטער

אין די יום-טוב טעג וועט דאָס יודישע טע-אַטער אין „פילהאַרמאָניע" נישט שפּילען.

שבת נאָכמיטאָג און שבת אין אָוונט ווערען געגעבען 2 גרויסע קאָנצערטען פון רעליגיעזען געזאַנג. אין דעם קאָנצערט נעהמען אַנטייל דער גאַנצער אַנסאַמבל מיט דוד זיידעמאַן און חנה לערנער בראש. אין פּראָגראַם געהען אריין די לידער: על נהרות בבל, כל נדרי, קדיש פון בר-מצוה, דער וידוי; די הבדלה פון זילבערק, אלי-אלי, דער קדיש: דאָס טלית׳ל, יזכור פון כל נדרי און אנד.

פראסטיטוטקע

אָדער אַנשטענדיג מיידעל ?

„מיידלעך אונטער דער קאָנטראָל"

קירצליך אין **CZARY** קירצליך אין **CZARY**

מעלדונג.

די פראפעסיאָנעלע „אָרט"-קורסען

אויף די פּראָפעסיאָנעלע קורסען פון דער „אָרט"-געזעלשאַפט ווערען אָנגענומען נייע איינ-שרייבונגען אויף פאָלגענדע אָפּטיילונגען:

1. מעכאַנישע וועבעריי, ענגליש-גלאַט און קאָרירט, קאָרט-זשאַקאַרד מיט גאָבעלין און קילים אויך זייד
2. צושניידער-קורס פאַר מענער-שניידער.
3. צושניידער-קורס פאַר דאַמען-שניידער.
4. רונד-קראַפּט-זאָקען, אויף „קאַראַנאַ", „אי-דעאַל" „מאַקסים" „שטאַנדאַרט" און „אַמעריקאַנער" אויך „זשאַקאַרד"-זאָקען-אַרבייט.
5. שטאָפּעריי.
6. מעכאַניש שפּולען און טרייבען
7. טריקאָ-הענטשקעס אויף שליטען-מאַשינען
8. האַנט און מאַשין-שטיקעריי, פיליע, טאָ-לעדאָ און אַלע אַנדערע טעכניק׳ן.
9. מאַניקיר
10. אָנדולאַציע

די איינשרייבונגען הויבען זיך אָן חול המועד פסח אין ביוראָ פון „אָרט" וואָלטשאַנסקא 27 אין די ביוראָ-שעה׳ן.

די לימודים הויבען זיך אָן דעם 15 אַפּריל ד. י. אויף אַלע אָפּטיילונגען, אויסער אויף די צו-שניידער-קורסען, ווערען אָנגענומען פרויען און מע-נער.

יוגענד-סעקציע ביי „פּועלי-אמוני-ישראל" ווסכאדניא 66 פראנט 1 שטאק.

אין צוזאַמענהאַנג מיט׳ן פּראָפּאַגאַנדע חודש ניסן, וועלכעס האָט פּראָקלאַמירט די יוגענד-סעק-ציע ביי פּא״י אָרדענט זי איין דריי גרויסע יאַגענד מיטינגען.

1) זונטאָג ב׳ חוה״מ פסח 12 פרי אין איי-גענעם לאָקאַל ווסכאָדניאַ 66. 2) זונטאָג ב׳ חוה״מ פסח 8.30 אָוונד אין שייבלער׳ס ראַיאָן, קילינסקי 116. 3) מאָנטאָג ג׳ חוה״מ פסח 8.30 אָוונד אין גייער׳ס ראַיאָן נ: וואַרשעווסקי 7. מיט די בעטיי-ליגונג פון די ח״ח נוסבוים, זילבערשטיין, צעדער-בוים, לאַנדענבערג, זילבערבערג א. אנד.

איינגאַנג פריי!

109

הסתדרות צעירי מזרחי. ריילינסקיגה 44

פרייטאָג דעם 2־טען טאָג יום טוב פינקטליך 3 אַ זייגער וועט געלערנט ווערען דורך חבר קלובסקי ישעיהו, אַלע חברים ווערען געבעטען מיטצובריינגען די פסוקים, שבת דעם 1־טען טאָג חול המועד 3 אַ זייגער פינקטליך וועט רעפערי׳ען חבר אַסט א. ר. ט. זמן חרותנו.

496

זונטאָג, דעם 2־טען טאָג חול המועד 8 אָוונד פינקטליך קומט פאָר אַ פערזאַמלונג א. ר. ט. די אויפגאַבען פון די רעליגיעזע נאַציאָנאַלע יוגענד אין יעצטיגען מאָמענט, רעפערירען וועלען די חברים המ-טיך אליטלך, נייפעלד פון וואַרשאַ, יצחק פילץ, אהרן אַסט און יחיאל ערליך.

פון דער פאלקס-ביבליאטעק א. נ. פון א. ד. גארדאן ב י „התאחדות".

די ביבליאָטעק־קאָמיסיע איז מודיע, אַז עס איז איינגעקויפט געוואָרען אַ גרעסערע צאָהל בי־כער פון דער נייעסטער העברעאיש־יודישער ליטע־ראַטור. ס׳איז אויך צו בעקומען די לעצטע אויס־גאַבען פון ארץ־ישראל. די ביבליאָטעק איז טעטיג 4 מאָל וועכענטליך: זונטאָג, דינסטאָג, דאָנערשטאָג און שבת פון 7 ביז 9 אָוונד. דער מאָנאַט־אָבצאָהל איז אַ מינימאַלער, פאַר אַרבייטסלאָזע און שילער אַ ספּעציעלע הנחה.

ספּעציעלע אָבטיילונג מיט די נייעסטע אויס־גאַבען פאַר העברעאישע קינדער־ליטעראַטור. איינ־שרייבען קען מען זיך אין די אויבענגערמאַנטע שעה אין סעקרעטאַריאַט פון דער ביבליאָטעק שענקיע־וויטשאַ 3/5.

497

דאָס געווינס פון 15.000 זל.

איז געפאַלען אויף׳ן נומער 36180, וועלכער שטאַמט פון דער לאָדזער אָפּטיילונג פון ע. ליכטענ־שטיינס קאָלעקטור (פּיעטרקאָווער 72).

אויסצוג פון אַלע געווינסען און קרן׳ס קען מען נאָכקוקען טעגליך פון 8 פריה ביז 7 אָוונד אין דער בעריהמטער, מיט גליק, גרעסטער און עלטעסטער קאָלעקטור פון

E. LICHTENSTEIN i S-ka

Łódź, Piotrkowska 72.

Warszawa, Marszałkowska 146.

צענטראַלע פון דער קאָלעקטור.

לאָסען צו דער 5־טער קלאַס זענען נאָך צו בעקומען. די ציהונג רויערט ביז׳ן 18־טען אַפּריל ד. י. אייג־שליסליך, קאָלאָסאַלע סומען צו געווינען, אַלע גרעס־טע געווינסען פאַלען שטענדיג ביי אונז.

בעמערקונג: ביי דער ציהונג פון דער איצטיגער 5־טער קלאַס זענען געפאַלען פאָלגענדע געווינסען אין אונזער קאָלעקטור:

499

№ 36,180	אויף	זל.	15.000
„ 54,695	„	„	15.000
„ 55,609	„	„	10.000
„ 59,895	„	„	10.000
71,127	„	„	5.000
75,974	„	„	5.000
84,954	„	„	5.000
102,841	„	„	5.000
104,324	„	„	5.000

994

APOLLO

היינט אויסערגעוו. יום-טוב-פרעמיערע! ערשטקלאַסיגער פסח - שלאגער!!!

צום 1-טען מאל אין לאדז! ארציפילם פול מיט ריהרענדע אינהאַלט און הומאר! צום 1-טען מאל אין לאדז!

„דאָלאר, ראַפינירטקייט און א ביסעלע גליק"

שמעון לעווי אין אמעריקא

געשיכטע פון אַ יודישער פאַמיליע אין ניו-יארק אין 10 אַקטען.

אמת׳ע פאַסירונגען פונ׳ם לעבען פון אַ קליינעם טאַנדעטניק, וואָס מאַכט אַ קאַריערע פון אַ מיליאַרדער. שמעון לעווי האָט געטרוימט, נישט פערלוירען די האָפנונג און געוואָרען אַ מיליאַרדער. מאַריי, זיין אָנגעשטעלטער, האָט געוואָלט און איז געוואָרען אַ טענצער.

16-טע מלוכה-לאָטעריע

5-טע קלאַס, 22-טער טאג.

100.000 זל. – 32805 98695.

15.000 זל. – 36180.

10.000 זל. – 49682.

3.000 זל. – 60752 76045 109302.

2.000 זל. – 12720 38462 43520 73654 76907 91828 113628 116031 126979.

1.000 זל. – 12845 30307 30835 33013 71000 120130.

600 זל. – 2089 4845 15942 19167 32623 35547 40943 41140 42265 46492 51973 56617 57445 59129 61064 73882 74641 86361 95749 106193 119215 122254 122372 125994.

סקלאַד פון קופער-בלעך און פערשידענע מעטאַלען

WŁADYSŁAW RATNER

Ł ó d ź, ul, Sienkiewicza № 29, tel, 64-54 i 5-66

עמפפעהלט די געעהרטע קונדשאַפט:

קופערנע, מעשענע, נייזילבערנע (אלפאקא) און בליי-בלעכען נאָרמאַלע גרעסען אין אלע שטערקען.

קופערנע בלעכען אין ספעציעלע מאָסען אויף באַד-אייוועו, אויף דאכובקעס און אויף באַלאַנען צו זאָדע-וואַסער אין בעזונדער ספעציעלע באָדען.

קופערנע און מעשענע פרענטעס יעדע שטערקע, ווי אויך קופערנע קאַלבעס.

קופערנע און מעשענע געצויגענע רוירען פון פערשידענע מאָסען.

ענגליש צין „BANKA" אין בלאָקען און שטאַנגען, לייט-צין, ווייס-מעטאַל, אַלומיניום, צינק-פליטען, הו-טען-בליי, אנטעמאַן ווי אויך אנדערע מעטאַלען.

קופערנע בלעכען אין מאָסען און פאַסאָנען לויט בעשטעלונג ליפער איך דירעקט פון קאַניעצפאָלער וואַלצאַווניע אין פעדלויף פון אַ פאָר טעג

אכטונג: כ׳קויף פאַר מזומן יעדען קוואַנטום קופער-שמעלץ, ראָט-גוס און מעש, ווי אויך אַלטע צינק-בלעך, בליי און אויך מעטאַל-אַשען.

פראַנצויזישע שרינדען

די ריכטיג קינסטלערישע ווערען אויסגעפיהרט נאָר ביי **צוקער** קאָנסטאַנטינער 15 בעמער-קונג: ספּעציעלער פערקויף פאַר פּריזערקעס פון פערשידענע פאַלקעס מיט פאַרי-זער שרינדען:

דער ראַט

לאָדזער דעפּאָזיטען-באַנק אַקציען-געזעלשאַפט

טיילט מיט די ה״ה אַקציאָנערען, אַז דעם 30. אַפּריל ד. י. 6 אַ זייגער אין אָוונד, וועט אין לאָקאַל פון דער באַנק אין לאָדז אויף פּעטריקאָווער 5 פאָרקומען

די 6-טע געוועהנליכע

אַלגעמיינע פערזאַמלונג

פון די אַקציאָנערען מיט פאָלגענדער טאָג-אָרדנונג:

1) בעשטעטיגען דעם בילאַנס, געווין- און פערלוסט-קאָנטאָ פאַר׳ן אָפּעראַציע-יאָהר 1927 און דעם פּראָטאָקאָל פון דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע; 2) בעשטעטיגען די פערטיילונג פון ריוח 3) בעשטעטיגען דעם אויסגאַבען-ביודזשעט אויפ׳ן יאָהר 1928 4) וואַהלען צום ראַט 5) וואַהלען פון אַ רעוויזיאָנס-קאָמיסיע 6) פרייע פאָרשלאַגען.

לויט׳ן § 19 פונ׳ם באַנק-סטאַטוט דאַרפען די אַקציאָנערען, וואָס ווילען אָנ-טיילנעהמען אין דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג, ביילעגען זייערע אַקציעס, עווענטועל ציטווייליגע בעשייניגונגען, דעפּאָזיט- אָדער משכנות-קוויטען פון אַ קרעדיט-אינסטי-טוציע העכסטענס ביז׳ן 23. אַפּריל 1928 י. אין דער צענטראַל-אינסטיטוציע אין לאָדז אָדער אין די אָבטיילונגען אין וואַרשאָ און לעמבערג.

פולמאַכטען אויף צו שטימען דאַרפען פאָרגעשטעלט ווערען דער לייטונג פון באַנק שפּעטעסטענס ביז׳ן 26. אַפּריל 1928 י. (§ 18 פון סטאַטוט.

רויטלינגער שטריקמאַשינען-פאַבריק

H. Stoll & Co.

Reutlingen, Wurttbg.

נייהייט! אכטשלאס- זשאַקאַרדבונטמוסטער שטריקמאַשינען פאַר 2,3,4 און 6 פאַרביגע וואַרע

אונערייכט הינזיכטליכע פּראָדוקציע ביי אַ מינימום פון זשאַקאַרד-קאַרטען. אָריגינאַל לינקס-לינקע מאַשינען ווי אויך געוועהנליכע מיט נייעסטע אויסבעסערונגען פלאַכס שטריקמאַשינען פאַר האַנד און מאָטאָר בעטריב, אַלע טיילונגען באַלד צו בעקומען, לייכטע בעדינגונגען. פערטרעטער פאַר פוילען:

LEON FRIEDMAN i S-ka Łódź, 6-go Sierpnia 3 Tel. 6-09,

PROSZEK OD BÓLU GŁOWY DLA DOROSŁYCH

„KOWALSKINA"

USUWA NAJSILNIEJSZE BÓLE GŁOWY

A.K.

FABRYKA CHEMICZNO-FARMACEUTYCZNA „AP. KOWALSKI" WARSZAWA.

קונסט - שטאָפעריי

פון מלבושים און דיוואַנעס

מ. קלעבער

פאַלודניאַווא 20, קווער-אָפיצינע, 2 שטאָק.

פון דינסטאג דער 4 אפריל ביז'ן 10 אפריל 1928

גרויסער יום=טוב פראגראם!!

פראכטפולע און ריהרענדע דראמע פון לעבען פון וייטען אריענט. — פאסצינירענדע ערצעהלונג אויפ'ן גרונד פון דער מלחמה מיט אינדיאנער.

דער העלד פון ווילדען קאנאדע

— אין דער הויפטראלע —

Antonio Moreno

קאמף פון די רויטהויטיגע מיט די ווייסע! פלאמען! פערניכטונג! העלדענטאטען! טויט. אנהויב אין געוו. טעג 5 נאכמ. יום-טוב 1 מיטאג. פאספארטוס אומגילטיג!

פון מיטוואך: פאראדע פון טויט"

קינא „סירענא"

KINO TEATR „SYRENA"

ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48

אלעקסאנדראווסקא 47, טעל. 46-49.

געדענק איין מאל פאר אלע מאל!!!

אז נאר די פערפומעריע

M. WOLLMAN i S-ka Zawadzka 12

עמפפעהלט צו די קומענדע — יום טובים — פערפומען, פודערן, זייפען ווי אויך אלערארט קאסמעטיק אין= און אויסלענדישע צו אונגעוועהנל. נידריגע פרייזן!

בעמערקונג: יעדער קויפער בערומט פסח=סורפריז! פרויען ווערען אומזיסט פערפומירט, און הערען ?...

IAN TSAKUMAKIS, ŁÓDŹ. UL. PIOTRKOWSKA № 7

פאנטאפעל פריהמארגען= און רייזע אין אלע סארטען און קאלירען פון אייגענער אויסארבייטונג

ספארטאווע אין= און אויסלענדישע

סקאראכאדעץ סאנדאלען

שוואמען גריכיש - אמעריקא-נישע פאר טואלעט. באד, ווי אויך פאר אויטאמאבילען און ליטאגראפיע.

זאמש-לעדערלעך צוגענגליכע פרייזן.

עמפפעהלט

J. TSAKUMAKIS Piotrkowska 7

אלע

האנדווערקער

און קליין=אינדוסטריעלער

קאנען בעקומען - אלערליי - מאשינען און מכשירים אויף גינסטיגע בעדינגונגען - ביי דער געזעלשאפט —

„האנדווערקער=טעכניק"

וועלכע איז געגרינדעט געווארען לויט דער איניציאטיוו פון דער „ארט"=צענטראלע

אלע אינפארמאציעס קען מען בעקומען ביי ד"ר ש. אייגער, וואולטשאנ-סקא 27, טעגליך פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.

468

OGŁOSZENIE.

Magistrat m. Łodzi na zasadzie art. 86 ustawy z dnia 11. VIII. 1923 r. o podatku majątkowym (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 746) niniejszem wzywa poniżej wymienionych podatników do zgłoszenia się w terminie dni 14 w biurze Wydziału Podatkowego (Pl. Wolności 2, pokój Nr. 23) celem odebrania nakazów płatniczych na wspomniany podatek, nadesłanych:

A. przez II Urząd Skarbowy w Łodzi:

1. Lipowskiego S.,
2. Kanela E.,
3. Goldberga Szymona,
4. Grinberga,
5. Inlendere W.,

B. przez 11 Urząd Skarbowy w Łodzi:

1. Mehlspeisa,
2. Krall B-ci,
3. Herszkowicza i Rembiszewskiego
4. Goldbluma,
5. Bialera Ch.,

Nieodebrane w powyższym terminie nakazy — w myśl art. 86, ustęp 2, cytowanej wyżej ustawy — uważać się będzie za doręczone.

Łódź, dnia 4. kwietnia 1928 roku.

PRZEWODNICZĄCY WYDZIAŁU PODATKOWEGO:
(—) KUK

MAGISTRAT m. ŁODZI
W. PREZYDENT:
Dr. EDM. WIELIŃSKI

די מאשין=מצות

פון די לאדזער פעראייניגטע בעקערס, זאמענהאף 15

ווי אויך אלערליי זיסע געבעקס בעקומט מען צו מעסיגע פרייזען אין מיין בעקריי

סקלאדאווא 13 און אין דער פיליע בענעדיקטא 46.

מיט אכטונג מענדעל קופערמינץ.

471

א שטאט=רייזענדער

:—:—: וועלכער איז גוט איינגעפיהרט אין :—:—:

גאלאנטעריע, טריקאטאזש, ווי אויך סוויטער=בראנזשע

זאפארט געזוכט.

אפערטען אונטער „150" אפצוגעבען אין אדמיניסטראציע פון „נייעם פאלקסבלאט".

474

קימפעטארין — כירורגישע

קליניק

פון די דאקטוירים שארלאטא-אייגעראווא רייטלער-קוריאנסקא, מיכאל קאנטאר און י. בוים.

לאדז, אגראדאווא 10, טעל. 13-57

1=טע און 2-טע קלאס.

אמבולאטאריום.

פרויען-קראנקהייטען פון $1^1/_2-11^1/_2$.

Dr. ADAM

GROSGLIK

Al. Kościuszki 27, tel. 51-78.

[illegible]

LEKARZ-DENTYSTA צאהן-ארצט

St. GELBERG

זאכאדניא 15, טעל. 31-08

[illegible]

א לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט, וועלכער פערבייט שול-צוואנג ערטיילט לעקציעס צו ביליגע פרייזען פאר שילער מיט שוואכען פארטשריט פון פאלקס-שולען און גימנאזיעס, אויך לעקציעס פאר דערוואקסענע: פויליש, דייטש, פראנצויזיש, מאטעמאטיק און בוכהאלטעריע. שיף, שוו. יאקובע 12. אין דער אפיצינע 1. שטאק. 631

רעפארמאציע-פילען.

טיט דער מארקע גייסטליכער בעקאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעוומאטיזם, לעבער-ליידען, געגען דיקקייט, אטרעטיזם, דאס קומען בלוט אין קאפף, שטילען די יסורים פון העמאראידען, רייניגען דאס בלוט און בעזייטיגען צו אבסטרוקציע — א גינסטיג דורכרייניגונגס-מיטעל.

צונעבראויכען 1 אדער 2 פילען א נאכט.

פרייז פון א שאכטעל 1.35, אויסארבייטונג פון דער אפטייק

Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4

צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן „גייסטליכען" (Zakonnik).

644

שטרימפ

און זאקען

ווערט אנגענומען אויף ליין=ארבייט אויף „אידעאל"=מאשינען 18, 22, 24 טיילונג.

דזעניצקי, בזשאזאווא 18.

Ratunku!

OCZKO SPADA w POŃCZOSZE!

Jedyne lekarstwo — Kropelka — „Płynnego — Jedwabiu" i zmartwienie pierzchło.

Skutecznie również w praniu i przy cerowaniu.

Żądać wszędzie

Nowość!

צום פריהלינג קרעטן-פאלטענס | צום זומער גאזעען און פיקסען

)—::—(צום ווינטער)—::—(

לאפקאווע פאלטענס ala ברייטשוואנצען

עמפפעהלט אויף גינסטיגע בעדינגונגען

A. FISZLEWICZ, 12 Narutowicza 12, telefon 34-66.

Dr. med.

H. Lajchter

צאהן=כירורג

קאנסטאנטינער 9, טעל. 66-49.

צוריקגעקעהרט.

נעמט אן פון $1^1/_2$–5 נאכמיטאג.

808

Institut de Beauté

Anna Rydel,

(Diplomée de l'Uniwersité de Beauté Paris)

Cegielniana 19, m. 8 tel. 69-92.

Pielęgnacja skóry i włosów. Specjalne masaże twarzy i ciała. Masaże odtłuszczające. Usuwanie zmarszczek, brodawek, piegów, wągrów i innych defektów cery. Usuwanie włosów elektrolizą. Elektroterapja. Solux Przyjm. od 10-j do 8-ej wieczorem.

625

NAJMODNIEJSZE

PERFUMY

GUERLAIN, GODET, HUBIGAN, COTY

nataniej u H. GOLDHIRSZA

PIOTRKOWSKA 156, telefon 26-68

„GONG“

• היינט פרעמיערע •
פראגראם № 16
גרויסער יום-טוב-פראגראם אין 14 פסחדיגע אייער.

STANISŁAW ZNICZ פון גאסטשפילען
„זעצט אייך, הער“!
עס נעמט אנטייל דער גאנצער אנסאמבל און דער באלעט.

קינא IMPERIAL
16 זאוואדזקא 16

גרויסער יום-טוב-פראגראם! פון 8-טען אפריל 1928! גרויסער יום-טוב-פראגראם!

„יוד, דער אייביגער וואנדערער“
מאנומענטאל פילם-מייסטערווערק אין 12 גרויסע אקטען מיט א פראלאג.

אנהויב 5, 7 און 9 אין אוונד. זונטאג און יום-ט,ב 3 נאכם. בעמערקונג: בעתן יום-טו איבערייס ברענגט די דירעקציע א נייעם אסטראדע...

ווער
סשטרעבט צו האבען בעקוועהמע און געשיקטע
אין פערשידענע סארטען צו צוגענגליכע פרייזען
קען מען בעקומען נור ביי

שטוב=פאנטאפעל
M. HATZI THEMELIS
41 PIOTRKOWSKA 41
אויף לאגער א גרויסער אויסוואהל פון שפאציר=קינדער=פאנטאפעל

אויף גינסטיגע בעדינגונגען
מעמאל-בעטען, שפאציר-וועגע-לעך, מאטראצען נעבעטע, דראטענע ווי אויך צו האלב בעטען „Patent“ דוים מאס - תאש-טישען און ווינמאטשקע אמבילינסטען
אין פאבריקס-לאגער
„DOBROPOL“ Łódź
Piotrkowska 73 w podworzu

Dr. Med.
J. PIK
Wólczańska 57, tel. 23-77
parter
נערווען-קראנקהייטן
פסיכישע היילונג פון װעלישען און נערווען - ליידען. (פסיכא-אנאליזען). .·. רעטשניצע-פרייזען פאר אונבעמיטעלטע

Niebezpieczeństwo na wysokich górach — **Oto tytuł** nowej serji obrazków „Urbin“

Jeden obrazek
BEZPŁATNIE!!!
przy zakupie pudełka pasty

URBIN

KONSERWUJE SKÓRĘ. — OSZCZĘDNA w UŻYCIU
WSZĘDZIE DO NABYCIA

Dr. med.
E·Szereszewska
Cegielniana 66, tel. 65-45
קינדער-קראנקהייטען.
נעמט אן פון 8—9 פריה און פון 3—4 נאכם.

בוי-בעשלעג
און צו מעבעל
אין א גרויסען אויסוואהל עמפפעהלט דאס אייזען-געשעפט פון
Z. RUBINSTEIN, Łódź
Pomorska 10, tel. 64-52.

MIEJSKI KINEMATOGRAF OSWIATOWY
Wodny Rynek (róg Rokicińskiej) tel. 18-26
Dojazd tramwajami 16 i 10.

Od wtorku, dnia 3-go kwietnia 1928 r.
Dla dorosłych początek seansów o godz. 6, 8 i 10
Dla młodzieży „ „ „ 2 i 4.
DOUGLAS FAIRBANKS w filmie p. t.:
DWANAŚCIĘ DIAMENTÓW
Następny program: **„CHANG“.**
Wpoczekalniach kina codz. do g.22 audycje radjofonicz.

בילינ מצות
2 זל. א קילא
נאר אויף פאלודניאווא 9 בעקומט מען מאשי-נאווע מצות, ווי ליטווישע, אמעריקאנער, ארץ-ישראל, פוינער א. א. פון 2 זל. אן א קילא.

בלימבוים, פאלודניאווא 9
(פראנט-געוועלב).

השבת אבדה
עס איז פערלוירען געווארען א פארטפעל מיט פאלגענדע וועקסלען:

1) 300 זל. אויסשט. ראטענבערג, ארד. מאשקאוויטש;
2) 100 „ „ „ ראבינאוויטש, „
3) 200 „ „ „ וויסבלום, גאלדבערג;
4) 50 „ „ „ „
5) 100 „ „ לופט „
6) 147 „ „ „ פרידמאן
צאלבאר קאנין;
7) 200 „ „ „ י. מ. כראפאט

ווי אויך 70 זל. מזומנים און א פאס מיט א מיליטער-ביכעל אויפ'ן נאמען לייב מאשקאוויטש. דער עהרליכער פינדער ווערט געבעטען די וועקסלען אפצוברענגען אויף שוו. יאקובא 10 צו צו מאשקאוויטש. 976

ווירכטיג פאר
מאנופאקטור-סוחרים!
אויף נאוואמיעסקא 3 איז הויף לינקס 25 געוועלב 25
ווערען פערקויפט רעשטען און בראק פירמאווא צו פאבריקס-פרייזען.
קומט און איבערצייגט אייך. געדענקט די אדרעסע

גאבארדין מענטעל
מאדערנע פאסאנען פון 130 זל. אן.

FRENCH-COATS
מאדערנע
ספארט-, אויטא- און רייזע-
מענטעל
אריגינאל ענגליש פון 175 זל. אן.
אינלענדישע קוואליטעטען פון 64 זל. אן.

Gebr. P. & M. SCHWALBE
Piotrkowska 85, tel. 62-02.

אזהרה גדולה.
די אלע לאדזער פאבריקאנטען און סוחרים, וועלכע וועלען יעצט בעקומען דאס 3-טע מאל מיר די, וואס זענען שוין געווען און די, וואס זענען נאך ניט געווען, אויך די, וואס זענען בעווצליך נישט געקומען בעהאריג צוליב דעם, וואס מיר האבען נישט פינקטליך די אדרעסען. מאכען מיר אויפמערקזאם דאס שבת חוהמ"פ אי"ה קומט פאר אין וויצגנג זאל אין דער מילקער שוהל 2-טען שטאק די גרויסע אסיפה פון שומרי ומזהירי שבת פינקטליך בשעה 3 בייטאג וועגען חיזוק ושמירת ש"ק. וועלכעס מיט השי"ת הילף קען ארויס קומען א טובת הכלל מציל צו זיין הונדערטער יודען פון חילול ש"ק. לכן בעטען מיר יעדען, אשר יראת ד' נוגע בלבו נישט מונע צו זיין פון דעם, נאר בעשטימט צו קומען צו נעהמען א אנטייל אין דער היילינער מצוה, די, וואס וועלען נישט קומען אהן שום סיבה ח"ו זאלען וויסען, אז מיר וועלען זיי פערעכענען אלעם נישט קיין מסייעים לשומרי ש"ק, וואס עס ליגט א חוב גמור אויף יעדען יוד מיט אלע מעגליכקייטען מיטצוהעלפען ... דער, וואס קען מיט זיין סיוע צו העלפען עפיס מציל און מונע צו זיין פון חילול ש"ק און ער איז זיך מונע פון דעם איז גלייך וואו ער וואלט ערט זעלבסט ח"ו נכשל בחילול ש"ק כמאמרם ז"ל.

שומרי ומזהירי שבת דפה
עם ועד הרבנים בראש

עלטערן!
פאר 3 זלאטעם א וואך ווערט געלערנט מיט קונ-דער וואס לערנען אין פאלקס-שולען: חומש, רש"י נ"ך משניות, גמרא יהדות תיסטאריע, רעדען און שרייבען העברע-איש און יודישע בריות זעלבסט צוזאמענשטעלען דורכ'ן עקזאמענען ארטאדאקסישען העברעאישען לעהרער י. ד. ראז-ענפעלד, פלאץ וואלנאשטשי 6 קרעדיט אפ. רעכטס 2 שט-אק. ס'ווערן אויך אנגענומען אנפענגער פון 5 יאהר און א שטדקעני רעליגיעזע ערציהונג! ערפאלג גאראנטירט!